

คำสอน ของฮวงโป

พุทธทาส แปลไทย The Zen Teaching of Huang Po มร. John Bolfeld แปลอังกฤษ

คำสอน ของฮวงโป

พุทธทาส แปลไทย The Zen Teaching of Huang Po มร. John Bolfeld แปลอังกฤษ

คำชี้แจง

คำสอนของฮวงโปนี้ เรียกในภาษาจีนว่า "ฮวงโป ฉวน ลิ่น ฟา หยาว" มร. John Bolfeld แปลออกเป็นภาษาอังกฤษ เรียกว่า The Zen Teaching of Huang Po พวกเราเห็นว่าควรแปลออกมาสู่ภาษาไทยจึงทำให้เกิดหนังสือเล่มที่ท่านถืออยู่นี้

ผู้ที่เคยอ่านหนังสือเว่ยหล่างมาก่อนแล้ว ฟังทราบว่ ฮวงโป เป็นหลานศิษย์ของเว่ยหล่าง กล่าวคือ เมื่อเว่ยหล่าง สังกษปริ นายกองค้ที่ 6 แห่งนิกายเซ็น ได้รับการถ่ายทอดธรรมโดยตรง ชนิดที่เรียกว่า จากจิตถึงจิต จากพระสังฆปริ นายกองค้ที่ 5 แล้ว นิกายเซ็น ก็แตกออกเป็น 2 สาย สาขหนึ่งนื่อนำโดย ชินเซา คู่แข่งของเว่ยหล่าง สอนวิธีปฏิบัติการตรัสรู้อย่างเชื่องช้าคือ ค่อยเป็นค่อยไป เจริญรุ่งเรืองอยู่พักหนึ่ง โดยราชูปถัมภ์ของพระเจ้าจักรพรรดิ ตั้งอยู่ไม่นานก็เจียบหายไป ส่วนสายได้ คือสาย ของเว่ยหล่าง สอนวิธีการปฏิบัติที่เป็นการตรัสรู้ฉับพลัน ได้เจริญรุ่งเรืองและขยายตัวออกมาจนแตกเป็นนิกายย่อยๆลงไป ศิษย์คนที่สำคัญองค์หนึ่งของเว่ยหล่างมีนามว่า มา ตูสุ (ตาว อาย) ถึงแก่มรณภาพเมื่อ ค.ศ. 788 สำหรับฮวงโปนี้ ถือกันว่าเป็น ศิษย์ช่วงที่หนึ่งหรือช่วงที่สอง ต่อจากท่าน มา ตูสุ เป็นสองอย่างยิ่งอยู่ และกล่าวกันว่าถึงแก่มรณภาพในปี ค.ศ. 850 ท่านได้ ถ่ายทอดคำสอนนิกายนี้ให้แก่ อาย ลิ่น ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งนิกาย หลินฉี หรือที่เรียกอย่างญี่ปุ่น ว่า รินซาอ อันเป็นนิกายที่ยังคงมี อยู่ในประเทศจีน และแพร่หลายที่สุดในประเทศญี่ปุ่น โดยเหตุนี้ ฮวงโป จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ก่อตั้งนิกายพุทธศาสนานิกายนี้ ตามธรรมดา นั้น บรรพชิตจีนมีชื่อหลายชื่อ อย่างท่านฮวงโปนี้ เมื่อมีชีวิตอยู่เรียนกัน โดยมากกว่า อาจารย์ชี หยิน บ้าง ว่าตวน ชิ บ้าง แต่ชื่อที่เรียกกันเมื่อท่านมรณภาพนั้นเรียกว่าฮวงโป โดยถือเอาชื่อของภูเขากที่ท่านอาศัยอยู่เป็นส่วนมากในชีวิตของท่าน เป็นต้นเหตุ และด้วยธรรมเนียมที่เป็นการแสดงความเคารพ คือไม่ออกชื่อตัวโดยตรง ในญี่ปุ่น ท่านมีชื่อว่า โอบากุ อัน เป็นเสียงที่ใช้กับอักษรจีน คำนั้น เนื่องจากมิได้เป็นสังฆปริ นายกอง ในที่นี้จึงเรียกท่านว่า ครูบา

พุทธศาสนาอย่างเซ็นนี้ จัดเป็นพุทธศาสนาประเภทที่มีวิวัฒนาการใหม่ ในถิ่นที่แพร่หลายไปถึง โดยปกติถูกจัดเป็นฝ่าย มหายาน แต่พวกเซ็นยังจัดตัวเองไว้นอกวงของมหายาน เพราะสอนไม่เหมือนมหายานต่างๆที่มีอยู่ก่อน หรือพ้องสมัยกับ ตน ทำให้เกิดคำว่า "เอกยาน" หรือ "พุทธยาน" ขึ้นเป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามทางที่ดีที่สุดที่จะกล่าวได้ก็ต้องจัดว่าเป็นฝ่าย มหายานอยู่นั่นเอง เพราะมุ่งหมายจะพาคนทั้งหมดไปสู่การตรัสรู้ ซึ่งเป็นใจความสำคัญของนิกายนี้ ที่แตกต่างไปจากเถรวาท แต่อย่าลืมว่า คำบัญญัติต่างๆของนิกายเซ็นนี้ ใช้กันไม่ได้กับมหายานนิกายอื่น มิหนำซ้ำมีลักษณะขัดแย้ง ทำทลาย ล้อเลียน อยู่ในตัวอย่างยิ่ง จนในบางกรณี ถือว่าเป็นคู่แข่งต่อสู้กันทีเดียว ถ้ายังเป็นคำบัญญัติอย่างเถรวาทแล้ว ยิ่งไม่มีทาง ที่จะใช้แทนกันหรือมีความหมายตรงกัน ได้ เว้นคำธรรมดๆ บางคำเท่านั้น เพราะฉะนั้นขอให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายจงสำนึก

ข้อเท็จจริงอันนี้ไว้เสียแต่แรก มิฉะนั้นนอกจากจะอ่านไม่ได้เรื่องแล้ว ยังจะหาว่าเป็นลัทธิที่ผิด หรือเป็นมิจฉาปฏิญญาไปเสียอีก เหตุการณ์ทำนองนี้ ได้เคยเป็นมาแล้วเมื่อครั้งหนังสือเว่ยหล่าง ได้ถูกแปลและพิมพ์ออกมาใหม่ๆ จึงขอชี้แจงครั้งหนึ่งดังต่อไปนี้

สำหรับผู้อ่านที่เป็นเถรวาท เมื่อได้ฟังคำว่า จิต, จิตหนึ่ง, ทาง, พุทธะ, หรือแม้แต่คำว่า ธรรม ก็ตามอย่างได้เข้าใจว่ามีความหมายเหมือนกับที่เข้าใจหรือรู้ที่อยู่เดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อได้ยินคำพูดของฮวงโปซึ่งผิดไปจากเว่ยหล่างอีกไม่น้อยเลย ตัวอย่างเช่นคำว่าจิต หรือจิตหนึ่ง หมายถึงสิ่งๆหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ก่อนที่จะเกิดมีจิตตามความหมายที่เรารู้จักกัน หรือยิ่งไปกว่านั้น ก็คือก่อนเกิดมีสิ่งทั้งปวงนั่นเอง ก่อนเกิดมีสังสารวัฏและนิพพานตามความรู้สึกทั่วไป สิ่งที่เราเรียกว่า จิตหนึ่ง ก็มีอยู่แล้ว คือมี ตั้งแต่ไม่มีใครทราบ คำว่าทางก็คือสิ่งนี้ พุทธะก็คือสิ่งนี้ ฉะนั้นจะต้องค่อยๆอ่านไป และค่อยๆจับใจความให้ได้ว่ามันหมายถึงอะไร

ที่นี้ ที่ยุ่งยากไปกว่านั้นอีก ก็คือ แม้คำว่า นี้ก็มีได้มีความหมายเหมือนกับคำว่า มี ตามธรรมดาสามัญ ก็มันอยู่ในสถานะที่เรียกว่ามี ก็ไม่ถูก, เรียกว่า ไม่มี ก็ไม่ถูก หรือถ้าถูก ก็ดูทั้งที่จะเรียกว่า มีและไม่มี เพราะว่ามัน มีโดยไม่ต้องมีความมี ซึ่งคนธรรมดาหรือคนที่ยังมองไม่เห็นสิ่งๆนี้จะฟังไม่เข้าใจได้เลย

ที่ยุ่งยากต่อไปอีก ก็คือข้อความที่ว่า สัตว์ทั้งหลายก็เป็นสิ่งๆเดียวกันกับสิ่งที่เป็น จิตหนึ่ง หรือเป็นพุทธะ อยู่เองแล้ว แม้สิ่งทั้งปวง ก็เป็นสิ่งเดียวกัน แต่สัตว์ทั้งหลายถูกกิเลสห่อหุ้ม หรือปรุงแต่งความรู้สึกเสียเรื่อย จิตเดิมแท้ หรือจิตหนึ่ง จึงไม่ปรากฏแก่เขา ทั้งที่กิเลสก็เป็นสิ่งๆเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า จิตหนึ่ง นั้นเหมือนกัน เมื่อสัตว์ทั้งปวง ก็เป็นพุทธะอยู่แล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิบัติอะไรอีก นอกจากการทำให้เห็นว่าตนเป็นพุทธะอยู่แล้ว และหาความเป็นพุทธะนั้นให้พบเหมือนคนหาของที่ติดอยู่ที่หน้าผากของตนเองแล้ว การเที่ยวหาที่อื่น หรือทำการปฏิบัติอย่างอื่นๆ อีกมากมายนั้น เป็นความบ้าหลังเปล่าๆ นี่คือใจความสำคัญของคำว่า การตรัสรู้จับพลันหรือการเดินทางลัด

ถัดไปอีกที่จะต้องทราบไว้ กันความยุ่งยาก ก็คือว่าลัทธินี้ เป็นลัทธิไม่มีรูปธรรม หรือไม่เกี่ยวกับรูปธรรมเลย ทุกอย่างถูกแปลเป็นธรรมชยฐาน หรือฝ่ายนามธรรมไปหมด เช่นคำว่า โพธิสัตว์ มิได้หมายถึงคน แต่หมายถึงคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นคำว่า โพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หมายถึงความเมตตากรุณา โพธิสัตว์มัญชุศรี หมายถึงกฎแห่งเหตุผลที่ว่าสัตว์เป็นพุทธะอยู่แล้ว ดังนี้ เป็นต้น ข้อนี้ผู้อ่านจะต้องสังเกต ให้เห็นชัดเจนว่า เป็นความมุ่งหมายของคำสอนแห่งนิคายนี

อีกทางหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดอาการน่าเวียนหัว หรือถึงกันสะอึกสะอื้นแก่คนบางพวก ก็คือข้อที่คำกล่าวของนิคายนี ใช้ตรรก หรือใช้การกล่าวตามวิธีของตนเอง เช่นกล่าวยกย่องการที่ไม่มีความคิดปรุงแต่ง โดยยกเอาพระพุทธเจ้ามาเทียบกับคนสามัญ ว่าถ้าคนสามัญไม่มีความคิดปรุงแต่ง ก็มีคุณธรรมสูงกว่าพระพุทธเจ้า ผู้หมดความคิดปรุงแต่งสิ้นเชิงแล้ว ข้อนี้มีเลขนัยอยู่ตรงที่ว่า คนสามัญที่ไม่มีความคิดปรุงแต่งต้องถือว่าเก่งกว่าพระพุทธเจ้าที่มีความคิดปรุงแต่ง ดังนี้ เป็นต้น

สำหรับข้อที่ชวนให้เวียนหัวนั้น เป็นวิธีพูดของท่านฮวงโปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะ เนื่องจากประสงค์จะสกัดกั้นการยึดถือเสียโดยประการทั้งปวง โดยตะพืดตะพือไปทีเดียว ทำให้มีการปฏิเสธทั้งขึ้นทั้งลง ตัวอย่างเช่นกล่าวว่าพุทธะและสัตว์ทั้งปวง คือจิตหนึ่ง หรือออกมาจากจิตหนึ่ง, แล้วก็ต่อท้ายเลยต่อไปว่า จิตหนึ่งนั้นมิใช่ทั้งพุทธะและมีสัตว์ทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะว่า ในจิตหนึ่งนั้น ไม่มีคติวินิยม คนที่ไม่คุ้นเคยกับการพูดวิธีนี้ ของท่านผู้นี้ พอได้ฟังเข้าถึงจนเวียนหัว ในกรณีเช่นนี้ ท่านมุ่งหมายที่จะกล่าวว่าสิ่งที่เรียกว่าจิตหนึ่งนั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกมอง ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณสมบัติสองอย่างชนิดตรงกันข้าม ที่เรียกว่าคติวินิยมนั่นเอง พระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามจากสามัญสัตว์ทำนองเดียวกับข้าวเป็นของตรงกันข้ามต่อกันเป็นต้น คติมีของหรือมีลักษณะตรงกันข้ามเป็นคู่ๆ เช่นนี้ มีในสิ่งที่เรียกว่า จิตหนึ่ง ไม่ได้ ถ้ามีได้ก็ไม่เรียกว่าจิตหนึ่ง. แต่แล้ว จิตหนึ่งนั่นเอง เป็นทั้งพระพุทธเจ้าและเป็นทั้งสามัญสัตว์ทั้งปวง เมื่อเป็นดังนั้น ก็ย่อมหมายความว่าพระพุทธเจ้าและสามัญสัตว์เป็นสิ่งๆเดียวกัน มิได้ต่างกันแม้แต่น้อยอย่างว่าที่จะต่างกันถึงตรงกันข้ามเลย นี่แหละคือความแปลกประหลาดพิศเนหาทั้งหมด ของนิภาษนี้ ผู้อ่านจะต้องสังเกตจับฉวยให้ได้ และข้อสำคัญก็คือ ต้องรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลาที่อ่านว่าเรากำลังอ่านถ้อยคำที่มีหลักเกณฑ์ในการกล่าว พิศจากของเราเอง หรือที่เราเคยอ่านๆ กันมาแล้วแต่ก่อน อย่างสิ้นเชิง

ตัวอย่างอีกอันหนึ่ง มีอยู่ว่า ถ้าจิตของผู้ปฏิบัติ ตกไปในฝ่ายรูปธรรมหรืออิมรูปธรรมเป็นหลักแล้ว ทางของพุทธะ ก็เป็นอันตรายเท่ากับทางของมาร โดยเท่ากัน เพราะฉะนั้นพุทธะกับมารย่อมเป็นของเท่ากัน หรือสิ่งเดียวกัน ในเมื่อเป็นเพียงความคิดอย่างคติวินิยม ที่เกิดขึ้นเพราะการหลงคิดในฝ่ายรูปธรรม ข้อนี้อธิบายคล้ายข้อบน เป็นแต่แสดงให้เห็นชัดเจนไปว่า คติวินิยมมีแต่ในฝ่ายที่มองกันอย่างไรรูปธรรมหรือฝ่ายรูปธรรม ถ้าเข้าถึงตัวความจริงแท้แล้ว พุทธะก็ไม่มี มารก็ไม่มี มิใช่แต่จิตหนึ่ง หรือ ความว่าง ทั้งจากพุทธะและจากมาร ฉะนั้น ถ้า จิตหนึ่ง คือพุทธะแล้ว มารก็คือ จิตหนึ่ง ด้วยเหมือนกัน ไม่มีอะไรต่างกันเป็นคู่ๆ ไปได้เลย มีแต่จิตหนึ่ง ธรรมหนึ่ง ธาตุหนึ่ง พุทธะหนึ่ง หรืออะไรๆก็หนึ่ง คืออย่างเดียวกันเท่านั้น ไปทั้งนั้น ถ้าไม่มีความคิดปรุงแต่งที่หลงผิดเนื่องจากหลงต่อคติวินิยมแล้ว จะไม่เห็นว่ามีอะไรที่เป็นคู่เลย และเห็นจิตหนึ่งนั้น ได้ทันที นี่คือหลักสำคัญของนิภาษนี้

สิ่งที่เรียกว่า จิตหนึ่ง หรือจิตเดิมแท้ ก็ตาม หาใช่จิตไม่ เป็นเพียงธรรมชาติเดิมแท้ของสิ่งทั้งปวง ก่อนแต่จะมีสิ่งทั้งปวง แล้วก็ยังคงมีอยู่ตลอดเวลาพร้อมกับสิ่งทั้งปวง ซึ่งเป็นเพียงมายาของจิตหนึ่ง เท่านั้น และจิตหนึ่งนั้นมีความหมายเท่ากับ ความว่างจากสิ่งทั้งปวงอีกต่อหนึ่งเช่นเดียวกับคลื่น เป็นสิ่งที่ปรากฏออกมาให้เห็นในเมื่อน้ำถูกลมพัดแต่น้ำกับคลื่นหาใช่สิ่งๆเดียวกันไม่ คลื่นเป็นเพียงมายาที่เกิดจากน้ำตัวน้ำแท้ ต้อว่างจากคลื่น ฉะนั้นจิตหนึ่งนั้น นี้เปรียบน้ำ กับจิตหนึ่ง

คติวินิยมในที่นี้ มีความหมายอย่างเดียวกันกับความหมายที่ใช้กันทั่วไปในลัทธิอื่น หรือปรัชญาสาขาอื่น ข้อนี้หมายถึง การไม่รู้จักความจริงของสิ่งทั้งปวง แล้วหลงไปว่า มีของเป็นคู่ๆ เช่น ดี-ชั่ว สุข-ทุกข์ บุญ-บาป ดำ-ขาว ชาย-หญิง มี-จน ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น ถ้ามองให้ลึกซึ้งถึงความจริงแล้ว มันเป็นเพียงสังขารธรรมหรือมายา เหมือนกัน หรือเท่ากัน จึงไม่มีอะไรที่จะตรงกันข้ามเป็นคู่ๆไปได้ เมื่อไม่รู้ลึกเป็นคู่ ก็ไม่รู้ลึกทางหนึ่ง แล้วเกลียดในทางตรงกันข้าม ความคิดปรุงแต่งก็ไม่มี เมื่อความคิดปรุงแต่งไม่มี จิตก็เข้าถึงความว่าง หรือเข้าถึงความเป็นจิตเดิมแท้ หรือจิตหนึ่งนั่นเอง คำสอนนิภาษนี้จึงยิ่งมากที่สุดเรื่องไม่ให้เกิดความคิดปรุงแต่งไปตามคติวินิยม

จิตปรุงแต่งนั้น ไม่ใช่จิตแท้ มันเป็นมายาเท่ากับสิ่งทั้งปวง, ความคิดปรุงแต่ง ก็เป็นอย่างเดียวกัน. ถ้าจิตปรุงแต่ง หรือความคิดปรุงแต่งกำลังมีอยู่หรือทำหน้าที่อยู่ จิตแท้หรือจิตหนึ่งนั้น จะไม่ปรากฏเลย เมื่อใดไม่มีความคิดปรุงแต่ง จิตหนึ่ง ก็ปรากฏทันที เรียกอีกอย่างหนึ่ง ก็เรียกว่าจิตเข้าถึงความว่าง ตัวเองหาย กลายเป็น ความว่าง หรือจิตหนึ่ง ไป. ความคิดปรุงแต่งนั้น เจือด้วยอุปาทาน หรือความยึดถือ ในของๆหรือคติวิสัยมันเอง ถ้าไม่หลงในของคู่ อุปาทานก็ไม่เกิด คือกิเลสต้นหาไม่เกิดนั่นเอง สภาพจิตเดิมแท้จะปรากฏออกมาเป็นความว่างจากกิเลสต้นหา หรืออุปาทานโดยประการทั้งปวง

ผู้อ่านที่อ่านอุกวิธิ ย่อมทราบได้ว่าตัวเองอ่านอุกวิธิ ด้วยการรู้สึกว่าได้พบทางลัดที่รุนแรงทางหนึ่ง พบสิ่งที่ติดอยู่หน้าผากอยู่ก่อนแล้วภายหลังที่เที่ยววิงหาเสียหลายรอบโลก ก็ไม่เคยพบอยู่นั่นเอง และยังรู้สึกเลยไปถึงว่า การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงสิ่งสูงสุดนั้น คือไม่ต้องปฏิบัติอะไรเลย แม้แต่นิดเดียว เพราะมันมีอยู่ที่หน้าผากแล้ว หรือถึงอยู่กับเนื้อกับตัวแล้ว ตลอดเวลานั่นเอง

พุทธทาส

โมกขพลาราม ไชยา

สารบัญ

คำสอน ของหลวงโป

ภาคหนึ่ง

บันทึกชินชา

๑. จิตหนึ่ง
๒. ไม่มีอะไรที่จะต้องบรรลุถึงอะไร
๓. ความว่าง
๔. เนื้อแท้แห่งสิ่งสูงสุด
๕. ชื่ออันไรตำหนิ
๖. ปลดเปลื้อง
๗. หลักธรรม
๘. ความฝันอันไรตัวตน
๙. ขอบวงของพุทธะ
๑๐. การแสวงหา
๑๑. ตัวตน
๑๒. การแบ่งแยก
๑๓. วิธีขั้นสุดยอด
๑๔. ธรรมกาย
๑๕. พุทธภาวะ
๑๖. สัจจะธรรม
๑๗. ว่างเปล่า
๑๘. การรู้แจ้งเห็นแจ้ง
๑๙. แดนแห่งสิ่งล้ำค่า

๒๐. จิต นั้นแหละคือ ธรรม
๒๑. การหลบหลีก
๒๒. การเพิกถอน
๒๓. การถ่ายทอด
๒๔. กาย ๓ กาย
๒๕. เอกสภาวะ
๒๖. สัจจยาน
๒๗. ความรู้ลึก
๒๘. คำตอบ
๒๙. “ทาง”
๓๐. เด็กสวาปาม
๓๑. มายา
๓๒. “ฉันจะปล่อยเสียทั้งสองมือ”
๓๓. เงามสะท้อน
๓๔. กาฝาก
๓๕. ความพากเพียร
๓๖. หลักที่ว่า ไม่มีธรรม

ภาคสอง

บันทึกวาน-ลิง

๑. การปลุก จิต
๒. พุทธร
๓. ความคิด
๔. ยานเดี่ยว
๕. สภาพที่เป็นจริง

๖. ลักษณะ
๗. เดินผิดทาง
๘. พุทธยาน
๙. ความพลาดอันน่าทุเรศ
๑๐. จิต ถึง จิต
๑๑. โภธิ
๑๒. จิตนั้นแหละคือพุทธะ
๑๓. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว
๑๔. บทบัญญัติของพระพุทธเจ้าทั้งปวง
๑๕. ความคิดต่างๆ กับ สิ่งต่างๆ
๑๖. ความตระหนัก
๑๗. พุทธกิจ
๑๘. โภธิมิใช่เป็นภาวะ
๑๙. โภธิมิได้เป็นสิ่งซึ่งต้องลูถึง
๒๐. ชาติแท้
๒๑. การสั่งสอน
๒๒. ความขยันอย่างกระตือรือร้น
๒๓. การสร้างควมมีอยู่
๒๔. การข้ามขึ้นพ้นจากโลกทั้งสาม
๒๕. ธรรมะ แห่ง จิตหนึ่ง
๒๖. ทางแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
๒๗. เพื่อนรัก
๒๘. การแก้เผ็ด
๒๙. การแสดง ความเคารพ
๓๐. ผู้แก้อาहुโส
๓๑. ความนิ่งเงียบ
๓๒. จะใช้อะไรตัดผักเหล่านั้นเล่า ?

๓๓.ภิกษุผู้เป็นนักร้องเสียงผา

๓๔.เธออยู่ที่ไหน ?

ภาคหนึ่ง

ว่าด้วยบันทึกจีนเซา ของครูบา ฮวงโป (ตวนจิ) แห่งนิกายเซ็น

รวมบันทึกคำสอนและคำสนทนา ระหว่างเป่ย์สุ่ย กับท่านครูบาฮวงโป ในขณะที่ท่านครูบา พักอยู่ในเมืองจีนเซา

บันทึกจีนเซา

1

ท่านครูบาได้กล่าวกับข้าพเจ้าว่า

1 พระพุทธเจ้าทั้งปวง และสัตว์โลกทั้งสิ้น ไม่ได้เป็นอะไรเลย นอกจากเป็นเพียง จิตหนึ่ง (One mind) นอกจากจิตหนึ่งนี้แล้ว มิได้มีอะไรตั้งอยู่เลย.

2 จิตหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ปราศจากการตั้งต้นนี้ เป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้น* และไม่อาจจะถูกทำลายได้เลย มันไม่ใช่เป็นของมีสีเขียวหรือสีเหลือง และไม่มีทั้งรูป ไม่มีทั้งการปรากฏ มันไม่ถูกนับรวมอยู่ในบรรดาสิ่งทั้งที่มีการตั้งอยู่ และไม่มีการตั้งอยู่ มันไม่อาจจะถูกลงความเห็นว่าเป็นของใหม่หรือของเก่า มันไม่ใช่ของยาว ของสั้น ของใหญ่ ของเล็ก ทั้งนี้เพราะมันอยู่เหนือขอบเขตเหนือการวัดเหนือการตั้งชื่อเหนือการที่ร่องรอยไว้และเหนือการเปรียบเทียบทั้งหมดทั้งสิ้น

* คำว่าไม่ได้เกิด ในที่นี้ มิได้หมายถึงความเป็นอมตะ แต่หมายถึงสิ่งตรงข้ามจากการเกิดเท่านั้น หรือจะขยายความออกไปว่า มันเป็นสิ่งที่ไม่ยอมรับอำนาจของความเปลี่ยนแปลงก็ได้ ผู้แปลเป็นไทย

3 จิตหนึ่ง นี้ เป็นสิ่งที่เธอเห็นดำตาเธออยู่แท้ๆ แต่จงลองไปใช้เหตุผล (ว่ามันเป็นอะไร เป็นต้น) กับมันเข้าดูซิ เธอจักหล่นลงไปสู่ความผิดพลาดทันที สิ่งนี้เป็นเหมือนกับความว่างอันปราศจากขอบเขตทุกๆด้าน ซึ่งไม่อาจหยั่งหรือวัดได้

4 จิตหนึ่ง นี้เท่านั้น เป็น พุทธะ ไม่มีความแตกต่างระหว่าง พุทธะกับสัตว์โลกทั้งหลาย เพียงแต่ว่าสัตว์โลกทั้งหลาย ไปยึดมั่นต่อรูปธรรมต่างๆเสีย และเพราะเหตุนี้ จึงได้แสวงหา พุทธภาวะจากภายนอก การแสวงหาของสัตว์เหล่านั้น นั่นเองทำให้เขาพลาดจาก พุทธภาวะ การทำเช่นนั้นเท่ากับการใช้สิ่งซึ่งเป็น พุทธะ ให้เที่ยวแสวงหา พุทธะ และการใช้จิตให้เที่ยวจับ ฉวย จิต* แม้เขาเหล่านั้นจะได้พยายามสุดความสามารถของเขาอยู่ตั้งกับปีหนึ่งเต็มๆ เขาก็จะไม่สามารถลู่ถึงมันได้เลย เขาไม่รู้ว่า ถ้าเขาเองเพียงแต่หยุดความคิดปรุงแต่ง ** และหมดความกระวนกระวายเพราะการแสวงหาเสียเท่านั้น พุทธะ ก็จักปรากฏตรงหน้าเขา เพราะว่า จิต นี้ ก็คือ พุทธะ นั่นเอง และพุทธะก็คือสิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวง นั่นเอง สิ่งๆนี้เมื่อปรากฏอยู่ที่สามัญสัตว์ จะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็หาไม่ และเมื่อปรากฏอยู่ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเป็นใหญ่หลวง ก็หาไม่

* กล่าวให้ฟังง่ายที่สุด ก็เหมือนคนสวมหมวกอยู่แล้ว เทียวหาหมวก เพราะไม่รู้จักหมวก

** ความคิดปรุงแต่ง คือความไม่รู้จักสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง แล้วก็เกิดความคิดขึ้นในรูปต่างๆเรื่อยไป ด้วยอำนาจของความไม่รู้ ผสมกับอำนาจของสิ่งแวดล้อมปรุงแต่งอยู่

2

5 สำหรับการบำเพ็ญปารมิตาทั้งหก* ก็ดี การบำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติที่คล้ายกันอีกเป็นจำนวนมากก็ดี หรือการได้บุญมากมายนับไม่ถ้วนเหมือนจำนวนเม็ดทรายในแม่น้ำคงคาที่ดี เหล่านี้มัน จงคิดดูเถิด ถ้าเมื่อเธอเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยสัจจะพื้นฐานในทุกๆกรณีอยู่แล้ว (คือเป็นจิตหนึ่ง หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพุทธะทั้งหลายอยู่แล้ว เธอก็ไม่ควรพยายามจะเพิ่มเติมอะไรให้แก่สิ่งซึ่งสมบูรณ์อยู่แล้วนั้น ด้วยการบำเพ็ญวัตรปฏิบัติต่างๆ ซึ่งไร้ความหมายเหล่านั้น ไม่ใช่หรือ เมื่อไรโอกาสอำนวยให้ทำ ก็ทำมันไปแหละเมื่อโอกาสผ่านไปแล้ว อยู่เฉยๆก็แล้วกัน

* ปารมิตาทั้งหก คือ ทาน ศีล ขันติ วิริยะ สมာธิ และปัญญา - ผู้แปลไทย

6 ถ้าเธอยังไม่เห็นตระหนกอย่างเด็ดขาดลงไปว่า จิต นั้นคือพุทธะ ก็ดี และถ้าเธอยังยึดมั่นถือมั่น ต่อรูปธรรมต่างๆอยู่ที่ดี ต่อวัตรปฏิบัติต่างๆอยู่ที่ดี และต่อพิธีการบำเพ็ญบุญกุศลต่างๆอยู่ที่ดี แนวความคิดของเธอก็ยังผิดพลาดอยู่ และไม่เข้าร่องเข้ารอยกันกับทาง* ทางโน้นเสียเลย

* ทาง ทางโน้น คำนี้เป็นสำนวนที่ต้องการความหมายเป็นพิเศษ คือหมายถึงวิธีปฏิบัติที่ทำให้จิตหนึ่ง หรือพุทธะแท้ ปรากฏดังได้เท่านั้น - ผู้แปลไทย

7 จิตหนึ่งนั่นแหละคือ พุทธะ ไม่มีพุทธะอื่นใดที่ไหนอีก ไม่มีจิตอื่นใดที่ไหนอีก มันแจ่มแจ้งและไร้คำหยา เช่นเดียวกับความว่าง คือมันไม่มีรูปร่างหรือปรากฏการณ์ใดๆเลย การใช้จิตของเธอให้ปรุงแต่งความคิดฝันไปต่างๆนั้น เท่ากับเธอละทิ้งเนื้อหาอันเป็นสาระเสียแล้วไปผูกพันตัวเองกับรูปธรรม ซึ่งเป็นเหมือนกับเปลือก

8 พุทธะ ซึ่งมีอยู่ตลอดกาลนั้น ไม่ใช่พุทธะทางรูปธรรมหรือพุทธะของความยึดมั่นถือมั่น การปฏิบัติปารมิตาทั้งหก และการบำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ที่คล้ายคลึงกันอีกเป็นจำนวนมาก นับไม่ถ้วน ด้วยเจตนาที่จะได้เป็นพุทธะสักองค์หนึ่งนั้น เป็นการปฏิบัติชนิดคืบหน้าไปที่ละชั้นๆ แต่ พุทธะ ซึ่งมีอยู่ตลอดกาลดังที่กล่าวแล้วนั้น หาใช่พุทธะที่ลู่ถึงได้ ด้วยการปฏิบัติเป็นขั้นๆ เช่นนั้นไม่

9 เรื่องมันเพียงแต่ตื่น และลือตาต่อ จิตหนึ่ง นั้นเท่านั้น และไม่มีอะไรที่จะต้องบรรลุถึงอะไร นี่แหละคือพุทธะ ที่แท้จริง พุทธะและสัตว์โลกทั้งหลาย คือ จิตหนึ่ง นี้เท่านั้น ไม่มีอะไรอื่นนอกไปจากนี้อีกเลย

3

10 จิตเป็นเหมือนความว่าง ซึ่งภายในนั้น ย่อมไม่มีความสับสนและความไม่ดีต่างๆ ดังจะเห็นได้ในเมื่อดวงอาทิตย์ไปในที่ว่างนั้นย่อมส่องแสงไปได้ทั้งสี่มุมโลก เพราะว่าเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น และให้ความสว่างทั่วทั้งพื้นโลก ความว่างที่แท้จริง

นั่น ก็ไม่ได้สว่างขึ้น และเมื่อพระอาทิตย์ตก ความว่างก็ไม่ได้มืดลง ปรากฏการณ์ของความสว่างความมืด ย่อมสลับเปลี่ยนซึ่งกันและกัน แต่ธรรมชาติของความว่าง ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงอยู่นั่นเอง

11 จิต ของ พุทธะ และของสัตว์ทั้งหลาย ก็เป็นเช่นนั้น ถ้าเรามองดู พุทธะ ว่าเป็นเป็นผู้แสดงออกซึ่งความปรากฏของสิ่งที่บริสุทธิ์ผ่องใสและรู้แจ้ง ก็ดี หรือมองดูโลกทั้งหลาย ว่าเป็นผู้แสดงออกซึ่งความปรากฏของสิ่งที่โง่เง่า มีดมน และมีอาการสับสนสับสนก็ดี ความรู้สึกนึกคิดเหล่านั้น อันเป็นผลเกิดมาจากความยึดมั่นต่อรูปธรรมนั้น จะกันเธอไว้เสีย จากความรู้อันสูงสุด ถึงแม้ว่าเธอจะ ได้ปฏิบัติมาตลอดก็กับปีนบับไม้ถั่ววน ประจุจเม็ดทรายในแม่น้ำคงคาแล้วก็ตาม

12 มีแต่ จิตหนึ่ง นี้เท่านั้น และไม่มีสิ่งอื่นใด แม้แต่อนุภาคเดียวที่จะอิงอาศัยได้ เพราะว่า จิต นั้นเอง คือ พุทธะ ถ้าพวกเธอซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่องทาง ทาง ทางโน้น ยังไม่ล้มตาต่อสิ่งซึ่งเป็นสาระ กล่าวคือ จิต นี้ พวกเธอจะต้องปิดบัง จิต นั้นเสีย ด้วยความคิดปรุงแต่งของเธอเอง พวกเธอจะเที่ยวแสวงหาพุทธะ นอกตัวเธอเอง และพวกเธอจะยังคงยึดมั่นต่อรูปธรรมทั้งหลาย ต่อการปฏิบัติมานุญต่างๆ และสิ่งอื่นๆ ทำนองนั้น ทั้งหมดนี้เป็นอันตราย และไม่ชี้หนทางอันนำไปสู่ความรู้อันสูงสุดที่กล่าววั้น แต่อย่างใดเลย

13 การถวายนานใดๆ ต่อพระพุทธเจ้าทั้งปวงในสากลโลกไม่เท่ากับการถวายนานต่อผู้ที่ดำเนินตาม ทาง ทางโน้น แม้เพียงคนเดียว ซึ่งเป็นผู้กำจัดความคิดปรุงแต่งต่างเสียได้แล้ว เพราะเหตุใดเล่า? เพราะบุคคลประเภทนั้น ย่อมไม่ก่อนความคิดในรูปใดๆ ทั้งสิ้น

14 เนื้อแท้แห่ง สิ่งสูงสุด สิ่งนั้น โดยภายในแล้ว ย่อมเหมือนกับไม้หรือหิน คือภายในนั้นปราศจากความเคลื่อนไหวและโดยภายนอกแล้ว ย่อมเหมือนความว่าง กล่าวคือปราศจากขอบเขตหรือสิ่งกีดขวางใดๆ สิ่ง นี้มิใช่เป็นฝ่ายนามธรรม (หรือฝ่ายกรตุการก) หรือฝ่ายรูปธรรม (หรือฝ่ายกรรมการก) มันไม่มีที่ตั้งเฉพาะ ไม่มีรูปร่าง และไม่อาจจะหายไป

15 ผู้ที่รีบไปให้ถึง ก็ไม่กล้าเข้าไป เพราะกลัวว่าจะพุ่งลงไปสู่ที่ว่าง โดยไม่มีสิ่งใดจะให้เกาะ หรือให้อาศัยไม่ให้ตก เมื่อเป็นอย่างนั้น เขาจึงคอยอยู่แต่ที่ขอบ และถอยออกมา ข้อนี้ เล็งถึงพวกแสวงหาความหลุดพ้น โดยการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น พวกที่แสวงหาความหลุดพ้น โดยการเรียนรู้ จึงมีมากเหมือนขนสัตว์ และพวกที่ได้ประสบความรู้ แห่งทาง ทางโน้นด้วยใจตนเอง มีน้อยเหมือนเขาสัตว์

16 พระโพธิสัตว์มัญชุศรี เป็นตัวแทนกฎแห่งธรรมที่เป็นมูลฐานของสัตว์ และพระโพธิสัตว์สมันตภัทร เป็นตัวแทนกฎแห่งกรรม สิ่งแรก หมายถึงกฎแห่งความว่างอันแท้จริง และไม่ถูกจำกัดขอบเขต และสิ่งหลัง หมายถึงการเคลื่อนไหวที่ไม่รู้จักที่ไม่รู้จักหมดกำลัง ซึ่งอยู่ภายนอกวงเขตของรูปธรรม

17 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เป็นตัวแทนของความเมตตากรุณาอันไม่มีสิ้นสุด พระโพธิสัตว์มหาสวามะ เป็นตัวแทนของปัญญาอันยิ่งใหญ่และวิมลเกียรติ* เป็นตัวแทนชื่ออันไร้ตำหนิ คำว่าไร้ตำหนิเสด็จจรดดินอันแท้จริงของสิ่งทั้งปวง ในเมื่อคำว่า ชื่อ เสด็จถึงรูปร่าง ดังนั้นจึงเกิดมีคำรวมว่า "ชื่ออันไร้ตำหนิ" ดังนี้

* วิมลเกียรติคุณพิเศษ เป็นพระสูตรที่สำคัญของมหายาน เสด็จจร โภชนันทะ แปลไทยแล้ว

18 คุณสมบัติทั้งหลายนี้ ซึ่งถูกทำเป็นบุคคลาธิษฐาน ว่าเป็นโพธิสัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ ชื่อนั้นชื่อนี้ขึ้นมาเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ต้องมีประจำอยู่ในคนเรา และก็ไม่แยกออกไปต่างหากจาก จิตหนึ่ง ที่กล่าวแล้ว จงลืมนาคามันเถิด มันอยู่ที่ตรงนั่นเอง พวกเธอซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น เมื่อไม่ลืมนาคาต่อสิ่งๆนี้ ซึ่งมีอยู่ในใจของเธอเองแล้ว และยึดมั่นถือมั่นต่อปรากฏการณ์ต่างๆ หรือแสวงหาสิ่งบางสิ่งฝ่ายรูปธรรมจากภายนอกใจของเธอเอง อยู่ดังนี้แล้ว ย่อมเท่ากับหันหลังให้ต่อทาง ทางโน้นด้วยกันทุกคน

19 เม็ดทรายแห่งแม่น้ำคงคานั้นนะหรือ? พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงทรายเหล่านี้ว่า "ถ้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และพระโพธิสัตว์ทั้งปวงทุกๆพระองค์ รวมทั้งพระอินทร์และเทพทั้งหมด พวกกันเดินไปบนทรายนั้น ทรายนั่นก็ไม่มีความยินดีปรีดาอะไร และถ้าโค แกะ สัตว์เลื้อยคลาน และมดแมลงต่างๆ ทั้งหมด จะพากันเหยียบย่ำ เลื้อยคลาน ไปบนมัน ทรายนั่นก็ไม่รู้สึกโกรธ สำหรับเพชรนิลจินดาและเครื่องหอมทรายนั่นก็ไม่มีความปรารถนา และสำหรับความปฏิคุณของคุณและบุตรอันมีกลิ่นเหม็น ทรายนั่นก็ไม่มีความรังเกียจ

6

20 จิต นี้ มิใช่จิตซึ่งเป็นความคิดปรุงแต่ง มันเป็นสิ่งที่อยู่ต่างหากปราศจากการเกี่ยวข้องกับรูปธรรมโดยสิ้นเชิง ฉะนั้นพระพุทธเจ้าทั้งหลายและสัตว์โลกทั้งปวง จึงไม่แตกต่างกันเลย ถ้าพวกเขาเพียงแค่สามารถปลดเปลื้องตนเอง ออกมาเสียจากความคิดปรุงแต่งเท่านั้น พวกเขาจะประสบความสำเร็จทุกอย่าง

21 แต่ถ้าพวกเขา ซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น ไม่ปลดเปลื้องตัวเอง จากความคิดปรุงแต่งเสียให้ได้จับปล้นแล้ว แม้จะเพียรพยายามอยู่กับปีแล้วกับปีเหล่า เธอก็จะไม่ประสบความสำเร็จนั้นเลย ถ้าพวกเขาถูกผูกพันอยู่กับการปฏิบัติเพื่อหวังบุญต่างๆ ตามแบบของยานทั้งสาม* อยู่ดังนี้ เธอจะไม่สามารถลู่ถึงความรู้แจ้งเลย

* ยานทั้ง 3 นี้ หมายถึงลัทธิภิกษุอื่น ซึ่งมีใช้เซ็น ซึ่งพวกภิกษุเซ็นเห็นเป็นงุ่มง่าม

22 อย่างไรก็ดี การรู้แจ้งแห่งตลอดต่อ จิตหนึ่ง นี้ อาจจะมีได้ทั้งจากการปฏิบัติซึ่งกินเวลาน้อยหรือกินเวลานาน มีอยู่หลายคนที่ได้ฟังคำสอนนี้แล้ว สามารถปลดเปลื้องความคิดปรุงแต่งออกจากตนได้โดยเวาเดียว แต่ก็ยังมีพวกอื่น ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างนี้ โดยการปฏิบัติตามหลักแห่งศรัทธา 10 ภูมิ กรรมบถ 10 และบุญกิริยาวัตถุ 10 และยังมีพวกอื่นอีก ซึ่งประสบความสำเร็จหลังจากการปฏิบัติตามหลักแห่งภูมิ 10 ในความก้าวหน้าของพระโพธิสัตว์* แต่ไม่ว่าเขาจะอยู่เหนือความคิดปรุงแต่งเหล่านั้นได้ด้วยทางที่ยาวหรือสั้นก็ตาม ผลที่ลู่ถึง ก็มีแต่สิ่งเดียว คือภาวะแห่ง สภาวะ อย่างหนึ่ง

เท่านั้น ที่แท้ไม่มีการบำเพ็ญบุญและการทำให้เห็นแจ้งอะไร ที่ต้องทำ คำพูดที่ว่า ไม่มีอะไรที่ต้องลูถึงนั้น มันมิใช่คำพูดพล่อยๆ แต่เป็นความจริง

* เป็นระเบียบการปฏิบัติอย่างมากมาย วิจิตรพิสดาร ซึ่งไม่มีในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท และยิ่งไปกว่าเถรวาท - ผู้แปลไทย

23 ยิ่งกว่านั้นไปอีก ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของเธอ ได้ด้วยเวลาชั่วความรู้สึกแว็บเดียว หรือตลอดเวลาอันยาวนานแห่งการบำเพ็ญตามหลัก แห่งภูมิทั้งสิบของความก้าวหน้าของพระโพธิสัตว์ก็ตาม ผลที่ได้รับก็จะเป็นอย่างเดียวกัน เพราะภาวะแห่ง สภาวะ อันนี้ เป็นสิ่งซึ่งไม่มีอันดับลดหลั่น เพราะฉะนั้นวิธีอย่างหลัง จึงเป็นวิธีที่ทำให้เสียเวลาไปกับปัญหาด้วยต้องทนทุกข์ และพากเพียรเปล่าๆ โดยไม่จำเป็น*

* พวกนี้ถือว่า เมื่อไม่ทำอะไรเพราะอยากได้ หรืออยากลูถึงอะไรเลย นั้นแหละ สภาวะเดิมที่ปราศจากทุกข์ จะปรากฏตัวออกมาเอง - ผู้แปลไทย

7

24 การสร้างสมความดีและความชั่ว ทั้งสองอย่างนี้ เนื่องมาจากความยึดมั่นถือมั่นต่อรูปธรรม ผู้ที่ยึดมั่นในรูปธรรม ซึ่งทำความชั่ว จะต้องทนรับการเกิดแล้วเกิดอีกด้วยประการต่างๆอย่างไม่จำเป็น ส่วนผู้ที่ยึดมั่นในรูปธรรม ซึ่งทำความดี ก็ทำตัวเองให้ตกลงไปเป็นทาสของความพยายาม มันจะเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นผู้ขาดแคลนอยู่เสมอเท่าเทียมกัน อย่างไม่มีที่มุ่งหมาย ในทั้งสองกรณีนั้น มันจะเป็นการดีเสียกว่า ถ้าหากว่าเขาจะทำให้เกิดความเห็นแจ้งในตนเองอย่างฉับพลัน และในการที่จะยึด หลักธรรม อันเป็นหลักมูลฐานของสัตว์ทั้งหลาย ดังที่กล่าวแล้ว

25 หลักธรรมที่กล่าวนี้ ก็คือ จิต ซึ่งถ่านอกไปจากนั้นแล้ว ก็ไม่มีหลักธรรมใดๆเลย และ จิต นี้แหละ คือหลักธรรมซึ่งนอกไปจากนั้นแล้ว มันก็ไม่มีจิต จิต นั้น โดยตัวมันเอง ก็ไม่ใช่จิต แต่ถึงกระนั้น มันก็ยังมิใช่จิต การที่กล่าวว่า จิต นั้นมิใช่จิตคตินี้มันแหละ ย่อมหมายความว่าถึงสิ่งบางสิ่ง ซึ่งมีอยู่จริง ขอให้มีความเข้าใจอย่างหนึ่งเงิบเถิด ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น

26 จงเลิกละการคิดและการอธิบายเสียให้หมดสิ้น เมื่อนั้นเราอาจจะกล่าวได้ว่า คลองแห่งคำพูด ได้ถูกตัดขาดไปแล้ว และพฤติกรรมของจิตก็ถูกเพิกถอนขึ้น โดยสิ้นเชิงแล้ว

27 "จิต นั้น คือ พุทธโยนิ* อันบริสุทธิ์ ที่มีประจำอยู่แล้วในคนทุกคน สัตว์ซึ่งมีความรู้สึกนึกคิดกระตุกกระคิกได้ทั้งหมดก็ดี และพระพุทธรเจ้าพร้อมทั้งพระโพธิสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงก็ดี ล้วนแต่เป็นของสิ่งหนึ่งแห่งธรรมชาติ อันหนึ่งนี้เท่านั้น และไม่แตกต่างกันเลย ความแตกต่างทั้งหลายเกิดขึ้นจากความคิดผิดๆ เท่านั้น และย่อมนำไปสู่การสร้างกรรมทั้งหลายทั้งปวงทุกชนิด ไม่มีหยุด

* หมายถึงกำเนิดและต้นตอ แห่งความเป็นพุทธะ ผู้แปลไทย

8

28 ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ คั้งเดิมของเรานั้น โดยความจริงอันสูงสุดแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายแห่งความเป็นตัวตนแม้แต่สักปรมาณูเดียว สิ่ง นี้ เป็น ความว่าง เป็นสิ่งที่มีอยู่ในที่ทุกแห่ง สงบเงียบและไม่มีอะไรเจือปน มันเป็นสาคติสุขที่รุ่งเรืองและเร้นลับ และก็หมกกันเพียงเท่านั้นเอง จงเข้าไปสู่สิ่งนี้ให้ลึกซึ้ง โดยการลืมนดาต่อมันด้วยตัวเองเถิด

29 สิ่งซึ่งอยู่ตรงหน้าเรานั้นแหละ คือ สิ่ง สิ่งนั้น ในอตราที่เต็มทั้งหมดทั้งสิ้นของมัน และสมบูรณ์ถึงที่สุดแล้ว ไม่มีอะไรนอกไปจากนี้อีกแล้ว ถึงแม้เธอได้ก้าวไปจนถึง ความเป็นพุทธะ โดยผ่านทางภูมิทั้งสิบ แห่งความก้าวหน้าของพระโพธิสัตว์ ทีละขั้นๆ ไปตามลำดับจนกระทั่งวาระสุดท้าย และเธอได้ลุถึงความรู้แจ้งเต็มที่โดยเร็วก็ตาม เธอก็จะเพียงแต่ได้เห็นแจ้ง ซึ่ง ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะอันนั้น ซึ่งที่แท้ก็ได้มีอยู่ในตัวเองแล้วตลอดเวลา การปฏิบัติก้าวหน้าตามลำดับดังกล่าวแล้วทั้งหมดของเธอนั้น ก็หาได้เป็นการเพิ่มอะไรให้แก่ สิ่ง สิ่งนี้ไม่เลย แม้แต่หน่วยเดียว

30 ในที่สุด เธอก็จะมองเห็นว่า การบำเพ็ญบุญและผลที่เธอจะได้รับมาตลอดเวลาเป็นกัปป์นั้น ไม่มีอะไรมากไปกว่า การกระทำในความฝันอัน ไร้ตัวจริง นั่นแหละ คือข้อที่ว่า ทำไมพระศาสดาจึงตรัสว่า "โดยแท้จริงแล้ว เราดาคดไม่ได้ลุถึงอะไรจากการตรัสรู้ที่สมบูรณ์ และไม่มีอะไรยิ่งกว่า ถ้ามีอะไรที่ได้ลุถึงแล้ว* พระพุทธเจ้าที่ปัจกร ก็จะ ไม่ทรงทำการพยากรณ์เกี่ยวกับเรา" ดังนี้

* คำกล่าวทำนองนี้ เป็นสำนวนของท่านฮวงโปเอง ที่ถือว่าการตรัสรู้ ไม่มีผู้ตรัสรู้ สิ่งที่ถูกตรัสรู้ สิ่งที่ไม่ถูกตรัสรู้ และผู้ที่ไม่ตรัสรู้ใดๆเลย เพราะความเป็นของว่างด้วยกันทั้งหมด และท่านถือว่า แม้พระพุทธเจ้าที่ปัจกร ก็ทรงมีหลักอย่างนี้ ซึ่งมีอ้างหลายแห่ง โดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้าง ผู้แปลไทย

31 พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า "ธรรมสภาวะ นี้ เป็นสิ่งซึ่งไม่มีทางที่จะถูกแยกเป็นฝักฝ่ายโดยเด็ดขาด เช่น ไม่เป็นของสูงหรือของต่ำ และมันมีชื่อว่า โภชิ" สิ่งนี้ คือจิตล้วนๆที่กล่าวแล้วนั้นแหละ มันเป็นที่กำเนิดของทุกๆสิ่ง และไม่ว่าจะปรากฏออกมาเป็นแม่น้ำและภูเขาในโลก ซึ่งมีรูปร่าง หรือเป็นสิ่งอื่นที่ไม่มีรูปร่าง หรือเป็นสิ่งที่ซึมแทรกอยู่ทั่วสากลโลกก็ตาม มันก็ยังเป็นสิ่งไม่มีทางที่จะถูกแยกเป็นฝักฝ่ายโดยเด็ดขาดอยู่นั่นเอง ไม่มีทางที่จะเกิดสมณนามต่างๆ เช่น สมญาว่า "ตัวเอง" หรือ "ผู้อื่น" ขึ้นมาได้เลย

9

32 จิต ล้วนๆ นี้ ซึ่งเป็นที่กำเนิดของสิ่งทุกอย่าง ย่อมส่องแสงอยู่ตลอดเวลา และส่องความสว่างจ้าแห่งความสมบูรณ์ของมันเองลงบนสิ่งทั้งปวง แต่ชาวโลกไม่ประสีประสาลืมนดาต่อมัน ไปมัวเข้าใจเอาแต่สิ่งซึ่งทำหน้าที่ดู ทำหน้าที่รู้สึก และทำหน้าที่คิดนึก ว่านั่นแหละคือ จิต เขาเหล่านั้นถูการดู การฟัง การรู้สึก และการคิดนึกของเขาเอง ทำเขาให้ตาบอด เขาจึงไม่รู้สึกต่อแสงอันสว่างจ้าของสิ่งซึ่งเป็นต้นกำเนิดทางฝ่ายจิต

33 ถ้าเขาเหล่านั้น จะเพียงแต่ได้ขจัด ความคิดปรุงแต่ง เสียชั่วแว็บเดียวเท่านั้น สิ่งซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสิ่งทั้งปวงดังที่กล่าวนั้น จะแสดงตัวมันเองออกมาทันที เหมือนดวงอาทิตย์ที่โผล่ขึ้นมาท่ามกลางที่ว่างและส่องสว่างทั่วจักรวาล โดยปราศจากสิ่งขดบังและขอบเขต

34 เพราะฉะนั้น ถ้าพวกเธอซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น มุ่งทำความก้าวหน้าโดยการดู การฟัง การรู้สึก และการคิดนึกอยู่ เมื่อถูกหลอกโดยสัญญาต่างๆของเธอเองเสียแล้ว ทางที่เธอจะเดินตรงยัง จิต โน้น ก็จะถูกตัดขาดออก และเธอก็จะหาทางเข้าไม่พบ

34 พวกเธอเพียงแต่มองให้เห็นชัดว่า แม้ จิต จริงแท้นั้นจะเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวรวมอยู่กับสัญญาเหล่านี้ก็ตาม มันก็ไม่ได้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นส่วนประกอบของสัญญาเหล่านี้ แต่ก็ไม่ได้ออกไปต่างหากจากสัญญาเหล่านี้

35 เธอไม่ควรตั้งต้นการใช้เหตุผลไปจากสัญญาเหล่านี้ หรือยอมให้มันก่อความคิดปรุงแต่งขึ้นมา แม้กระนั้น เธอก็ไม่ควรแสวงหา จิตหนึ่ง นั้น ในที่ต่างหากไปจากสัญญาเหล่านั้น หรือละทิ้งสัญญาเหล่านั้นเสีย ในการคิดค้น ธรรม นั้นของเธอ พวกเธออย่าเก็บมันไว้ และอย่าทิ้งมันเสีย หรือพวกเธออย่างอยู่ในมัน และอย่าแยกไปจากมันเบี่ยงบนก็ตาม เบื้องล่างก็ตาม และรอบๆตัวเธอก็ตาม สิ่งทุกสิ่งย่อมมีอยู่เองตามปกติ เพราะว่าไม่มีที่ไหนที่อยู่ภายนอกขอบวงของ พุทธะหรือจิต นั้น

10

37 เมื่อชาวโลก ได้ฟังคำกล่าวว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายยอมทรงถ่ายทอดธรรม คือ จิต เขาก็พากันเหมาเอาว่า มีอะไรบางสิ่ง ซึ่งจะต้องลูถึงหรือเห็นแจ้งต่างหากไปจาก จิต และเพราะเหตุนั้น เขาจึงใช้ จิต เพื่อการแสวงหา ธรรม โดยไม่รู้เลยว่า จิต และธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาพากันแสวงหานั้น เป็นสิ่งๆเดียวกัน

38 จิต ไม่ใช่สิ่งซึ่งอาจนำไปใช้แสวงหาสิ่งอื่น นอกจาก จิต เพราะถ้าทำดังนั้น แม้เวลาล่วงไปแล้ว เป็นล้านๆกัปป์ วันแห่งความสำเร็จก็ยังไม่ไหลมาให้เห็นอยู่นั่นเอง การทำตามวิธีนั้น ไม่สามารถจะนำมาเปรียบกันได้กับวิธีแห่งการขจัดความคิดปรุงแต่งโดยลับลับ ซึ่งนั่นแหละคือตัว ธรรม อันเป็นหลักมูลฐาน

39 เหมือนอย่างว่านักรบคนหนึ่ง เขาลืมไปว่าได้ประดับไข่มุกของตนไว้ที่หน้าผากตัวเอง เรียบร้อยแล้ว กลับเที่ยวแสวงหามัน ไปในที่ทุกแห่งเขาอาจจะเที่ยวหาไปได้ทั่วทั้งโลก แต่ก็มีอาจจะพบมันได้ แต่ถ้าผอญมีใครสักคนหนึ่ง ซึ่งรู้ว่านักรบคนนั้นทำผิดอยู่อย่างไร แล้วไปชี้ไข่มุกที่หน้าผากของเขา ให้เขาเห็น นักรบคนนั้นก็เกิดความรู้แจ้งขึ้นในทันทีทันใดนั้น ว่าไข่มุกได้มีอยู่ที่นั่นแล้วตลอดเวลา

40 ข้อนี้นั้นใด เรื่องของพวกเธอก็เป็นฉนั้น นั่น คือถ้าพวกเธอซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น กำลังสำคัญผิดเกี่ยวกับ จิต จริงแท้ของเธอ คือจับฉวยความจริงไม่ได้ว่า จิต นั้นแหละ คือพุทธะ ดังนี้แล้วพวกเธอก็จะต้องเที่ยวแสวงหาพุทธะนั้นไปในที่ทุกหนทุกแห่งฟ้าสาละวนอยู่แต่กับการบำเพ็ญวัตรปฏิบัติ และการเก็บเกี่ยวผลของการปฏิบัติ มีประการต่างๆ มัวหวังอยู่แต่การที่จะลูถึงซึ่งความรู้แจ้ง โดยการปฏิบัติที่ค่อยๆ คืบ ค่อยๆกลาน ไปด้วยอาการเช่นนี้เท่านั้น แต่แม้ว่าจะได้แสวงหา ด้วยความขยันขันแข็งอยู่ตลอดเวลาเป็นกัปป์ๆพวกเธอก็ไม่สามารถลูถึง ทาง ทางโน้น ได้เลย

- 41 วิธีการอย่างนี้ ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกัน ได้กับวิธีการชนิดลับพลัน กล่าวคือการขจัดความคิดปรุงแต่ง โดยอาศัยความรู้อันเด็ดขาดว่าไม่มีอะไรเลย ที่จะตั้งอยู่อย่างไม่ต้องแปรผัน ไม่มีอะไรเลย ที่จะอิงอาศัยได้ ไม่มีอะไรเลย ที่จะมอบความไว้วางใจได้ ไม่มีอะไรเลย ที่ควรจะเข้าไปอยู่อาศัย ไม่มีอะไรเลย ที่ตั้งอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำหรือผู้ถูกระทำ
- 42 มันต้องทำโดยการป้องกัน ไม่ให้ความคิดปรุงแต่งเกิดขึ้นมาได้เท่านั้น ที่พวกเธอจะสามารถรู้แจ้งเห็นจริงต่อ โภทิ และเมื่อเธอทำได้ดังนั้น เธอก็จะเห็นแจ้งต่อ พุทธะ ซึ่งมีอยู่ใน จิต ของเธอเองตลอดเวลา ได้จริง
- 43 ความดีนั้นตลอดเวลาเป็นกัปป์ๆ เหล่านั้น จะพิสูจน์ตัวมันเองให้เห็นว่า เป็นความ پاکเพียรที่เสียแรงเปล่า อย่างมหิมา เปรียบเหมือนกับเมื่อนักกรบผู้หนึ่ง ได้พบ ไข่มุกของเขาแล้ว เขาก็เพียงแต่ค้นพบสิ่งซึ่งแขวนอยู่ที่หน้าผากของเขาเองมาตลอดเวลาแล้วเท่านั้น และเหมือนกการพบไข่มุกของเขานั้นเอง ที่แท้ก็ไม่มีอะไรที่ต้องทำ เกี่ยวกับความเพียรของเขา ที่ไปเที่ยวค้นหามันทุกหนทุกแห่ง เพราะฉะนั้นพระพุทธรเจ้าจึงตรัสว่า "โดยแท้จริงแล้ว เราตถาคตไม่ได้ลูถึงผลอะไรจากการตรัสรู้ที่สมบูรณ์ และที่ ไม่มีอะไรอื่นยิ่งกว่า"
- 44 โดยทรงเกรงว่าประชาชนจะไม่เชื่อคำตรัสข้อนี้ พระองค์จึงทรงดึงความสนใจมายังสิ่งซึ่งมนุษย์เห็นได้ โดยการเห็น 5 วิธี* และสิ่งซึ่งมนุษย์พูดกันอยู่แล้ว ด้วยการพูด 5 วิธีด้วยกัน ดังนั้น คำกล่าวนี้ จึงมิใช่คำพูดพล่อยๆ แต่ประการใดเลย แต่ได้แสดงถึงสัจจะอันสูงสุดทีเดียว

* คือเห็นด้วยตาเนื้อ ตาทิพย์ ตาปัญญา ตาธรรม และตาพุทธะ

11

- 45 นักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น ควรจะแน่วแน่ว่า ธาตุทั้งสี่ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นร่างกายนั้น ไม่ได้ทำให้เกิดมี "ตัวตน" ขึ้นมาได้และ "ตัวตน" ก็มีใช่เป็นความมีอยู่จริง และเพราะว่ามันว่างจากข้อเท็จจริงอันนี้เองทำให้หลงสันทนิชฐานได้ว่าร่างกายนั้น ไม่ใช่ทั้ง "ตัวตน" ไม่ใช่ ทั้งความมีอยู่จริง
- 46 ยิ่งกว่านั้นอีก ส่วนประกอบ 5 ส่วน ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นจิต (ตามที่อยู่กันอยู่ทั่วไป) ก็ไม่ก่อให้เกิด "ตัวตน" หรือความมีอยู่จริงขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้น จึงสันนิษฐานลงไปได้ว่า จิต (ซึ่งเรียกกันว่าตัวตน) นั้น ไม่ได้เป็นทั้ง "ตัวตน" หรือทั้งความมีอยู่จริง
- 47 อวัยวะแห่งอายตนะทั้งหก* (รวมสมองอยู่ด้วย) พร้อมทั้งสัญญา 6 อย่าง** และอารมณ์ 6 ชนิด*** ของบัญญัตินั้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดโลกทางอายตนะขึ้นมา ก็เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการทำความเข้าใจในทำนองเดียวกันกับที่กล่าวมานั้น

* คือตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ (ซึ่งใช้คำว่าสมองในที่นี้)

** คือความรู้สึกในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัสทางผิวหนัง และในความรู้สึกทางใจ

*** คือในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสทางผิวหนัง และความรู้สึกทางใจเอง ผู้แปลไทย

12

48 สิ่งทั้ง 18 สิ่ง ซึ่งเนื่องด้วยอายตนะดังที่กล่าวแล้วนั้น จะโดยแยกกันหรือรวมกันก็ตาม ย่อมเป็นของว่าง มั่นมีอยู่แต่จิต ต้นกำเนิดซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกจำกัดในทุกทิศทุกทาง และประกอบด้วยความไม่มีอะไรเจือปนอย่างเด็ดขาด

49 ตามที่กล่าวมาแล้วนี้ ย่อมมีการกินอย่างมีกิเลสตัณหา และการกินอย่างมีสติปัญญา เมื่อร่างกายซึ่งประกอบอยู่ด้วยธาตุทั้งสี่ กระทบระวายเป็นเพราะการบีบคั้นของความหิว และเธอต้องให้อาหารแก่มัน ถ้าปราศจากการละโมภ ก็เรียกว่าเป็นการกินอย่างมีสติปัญญา

50 ในทำนองที่ตรงกันข้าม ถ้าเธอมีความยินดีอย่างตะกละในอาหารที่มีความสะอาดและรสอร่อย ก็ชื่อว่าเธอยอมให้มีการแบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย อันเป็นความรู้สึก ที่เกิดจากความเข้าใจผิดขึ้นมาแล้ว การที่เพียงแต่มุ่งจะปรนเปรออวัยวะทางรส โดยปราศจากการรู้แจ้งว่า เมื่อไรหรือเพียงไหน เป็นการบริโภคที่เพียงพอแล้วนั้นแหละ คือการบริโภคอย่างมีกิเลสตัณหา

13

51 พวกสาวก (ขาน) ลุถึงการตรัสรู้ โดยการฟังธรรม ดังนั้น เขาจึงถูกเรียกว่า สาวก พวกสาวกเหล่านั้น ไม่มีความเข้าใจอย่างทั่วถึงต่อจิตของตนเอง แต่ก็ได้ยอมให้ความคิดต่างๆ เกิดขึ้นจากการฟังธรรมนั้น

52 ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะได้ยิน ถึงความมีอยู่ของ โภชิ และ นิพพาน โดยทางกำลังจิตที่เหนือธรรมดาตามนุษย์ก็ตาม เขาจะลู่ถึง ความเป็นพุทธะได้ ก็ต้องหลังจากเวลาอันชียาว ทั้ง 3 กัปปลั่งไปแล้วเท่านั้น วิธีทั้ง 3 นี้ เป็นวิธีของพวกสาวก(ขาน) ดังนั้นเขาจึงถูกขนานนามว่าสาวกพุทธะ

53 แต่การทำตัวเองให้ลืมนตาโดยฉับพลัน ต่อความจริงที่ว่า จิต ของเธอนั้นแหละ คือ พุทธะ และว่า "ไม่มีอะไรที่จะต้องบรรลุ หรือไม่มีไรสักสิ่งเดียวที่จะต้องปฏิบัติ" นี้คือวิธีชั้นยอดสุด นี้คือวิธีที่จะทำให้เป็น พุทธะ ได้อย่างแท้จริง

54 สิ่งที่ควรกลัวมีอยู่แต่ว่า พวกเธอซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่องทาง ทางโน้น เมื่อความคิดเกิดขึ้นแม้แต่เพียงอย่างเดียว ก็จะกลายเป็นว่า เธอได้สร้างสิ่งกีดขวางขึ้น ระหว่างเธอกับ ทาง ทางโน้น เสียแล้ว

55 จากขณะจิตหนึ่งถึงขณะจิตหนึ่ง ก็ไม่มี (การก่อ) รูป (ของความคิดปรุงแต่ง) จากขณะจิตหนึ่งถึงขณะจิตหนึ่ง ก็ไม่มี การกระทำ (กรรม) นั้นแหละ คือวิธีที่จะเป็น พุทธะ ละ

56 ถ้าพวกเธอซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น ประารถนาที่จะเป็นพุทธะ พวกเธอไม่ต้องศึกษาคำสอนใดๆ หมด จงเรียนแต่เพียงว่าทำอย่างไร จึงจะเว้นขาดจากการแสวงหา หรือการผูกพันตัวเอง ต่อสิ่งทุกอย่างเท่านั้น เมื่อไม่มีอะไรถูก

แสวงหา ข้อนี้หมายความว่า จิต ไม่เกิดเมื่อไม่มีการยึดมั่นอยู่ ข้อนี้หมายความว่า จิต ไม่ถูกทำลาย สิ่งซึ่งไม่เกิดและไม่ถูกทำลายนั้นแหละ คือ พุทธะ

57 วิธีการตั้งแปดหมื่นสี่พันวิธี สำหรับต่อสู้กับสิ่งซึ่งเป็นมายาหลอกหลวงจำนวนแปดหมื่นสี่พันอย่างนั้น เป็นเพียงคำพูดอย่างบุคคลาธิษฐานเพื่อชักชวนคนให้มาสู่ ประคอง นี้เท่านั้น

58 ตามที่จริงแล้ว ไม่มีสักอย่างเดียว ที่มีอยู่จริง การสลัดสิ่งต่างๆ ออกไปเสีย นั้นแหละ คือ ตัวธรรม ผู้ซึ่งเข้าใจความจริง ข้อนี้แหละ คือ พุทธะ แต่การสลัดสิ่งที่เป็นมายา ทุกสิ่ง ออกไปเสียนั้น ต้องไม่เหลือธรรมะอะไรๆ ไว้ให้ยึดถือกันอีกจริงๆ

14

59 ถ้าพวกเธอผู้ซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่อง ทาง ทาง โนนัน ประสงค์จะได้ความรู้ เรื่องของสิ่งอันเร้นลับใหญ่หลวงนี้ พวกเธอก็เป็นเพียงแต่เว้นขาดจากการยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งทุกอย่างเสีย เว้นแต่ จิต นั้นอย่างเดียว

60 การกล่าวว่า ธรรมกาย ที่แท้จริงของพุทธะ ย่อมเหมือนกับความว่างนั้น เป็นวิธีกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ของการที่จะกล่าวว่า ธรรมกาย คือ ความว่าง หรือว่า ความว่าง คือ ธรรมกาย ก็ตาม

61 คนทั้งหลายมักจะอวดอ้างว่า ธรรมกาย มีอยู่ในความว่าง และว่า ความว่า บรรลุไว้ซึ่ง ธรรมกาย นี้เป็นเพราะเขาไม่รู้แจ้งเห็นจริงว่า สิ่งทั้งสองนั้นเป็นเพียงของสิ่งเดียว และเป็นอันเดียวกัน แต่ถ้าพวกเธอให้คำจำกัดความลงไปว่า ความว่างนั้น เป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ ถ้าเป็นดังนั้น ความว่าง นั้นก็ไม่ใช่ ธรรมกาย และถ้าพวกเธอให้คำจำกัดความลงไปว่า ธรรมกาย นั้น เป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ ถ้าเป็นดังนั้น ธรรมกายนั้น ก็ไม่ใช่ความว่าง

62 พวกเธอจงเพียงแต่ละเว้นเสียจากความคิด ที่เป็นไปในทางความมีตัวมีตน อันเกี่ยวกับ ความว่าง นั้นเสียเท่านั้น เพราะเมื่อเป็นดังนั้นแหละ คือ ธรรมกาย แล้วถ้าพวกเธอเพียงแต่ละเว้นเสียจากความคิดที่เป็นไปในทางความมีตัวมีตนใดๆ อันเกิดเกี่ยวกับ ธรรมกาย นั้นเสียเท่านั้น ก็พอแล้ว ทำไมเล่า เพราะถ้าเป็นดังนั้น นั้นแหละ คือ ความว่าง

63 สิ่งทั้งสองนี้ ไม่แตกต่างจากกันและกันเลย หรือนัยหนึ่งก็คือไม่มีความแตกต่างใดๆ ในระหว่างสามัญสัตว์ทั้งปวง กับ พระพุทธเจ้าทั้งหลายหรือระหว่างสังสารวัฏ กับนิพพาน หรือระหว่างโมหะ กับโพธิ เมื่อใครอุปบัญญัติ* เหล่านี้ ถูกเพิกถอนไปแล้วทั้งหมดทั้งสิ้น นั้นแหละคือ พุทธะ

* อุปบัญญัติ หมายถึงการบัญญัติชื่อ และบัญญัติอย่างคติวินิยม เช่นว่า ดิ-ชั่ว บุญ-บาป พุทธะ-สามัญสัตว์ ฯลฯ ผู้แปลไทย

64 คนธรรมดาสามัญมองดูแต่สิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา พร้อมกันนั้นพวกเขาก็ปฏิบัติฝ่าย ทาง ทาง โนนัน ก็มองดูไปยัง จิต แต่ธรรม ที่แท้จริงนั้น คือไม่ใส่ใจมันเลยทั้งสองอย่าง

65 อย่างแรกง่ายพอใช้ แต่อย่างหลังนั้น ยากมาก คนทั้งหลายไม่กล้าที่จะทำความรู้สึกว่าคุณไม่มีจิตของตน โดยกลัวว่าจะตกลงไปในความว่าง ซึ่งปราศจากที่เกาะที่ยึด ในการตกนั้น เพราะเขาเหล่านั้นไม่รู้ว่า ความว่าง นั้น ไม่ได้เป็นความว่างอย่างที่พวกเขา รู้จักกันอยู่ตามธรรมดา แต่เป็น "เมือง"* แห่งธรรม อันแท้จริง

* คำว่าเมือง ในที่นี้ มีความหมายเช่นคำว่าเมือง ในเมื่อมีการพูดว่า เมืองนรก เมืองสวรรค์ เมืองนิพพาน ผู้แปลไทย

66 ธรรมชาติที่เป็นความรู้แจ้งทางฝ่ายจิตนี้ เป็นสิ่งที่ไม่มีการเริ่มต้นเป็นของเก่าเท่าความว่าง ไม่อยู่ใต้อำนาจของการเกิดหรือการทำลาย ไม่ตั้งอยู่ หรือไม่ได้ตั้งอยู่ ไม่ใช่ของมีมลทินหรือของบริสุทธิ์ ไม่อึกทึกครึกโครมหรือเงียบสงบ ไม่แก่ไม่หนุ่ม ไม่กินเนื้อที่ไม่มีภายใน ไม่มีภายนอก ไม่มีขนาด ไม่มีรูปร่าง ไม่มีทั้งสี่หรือเสี้ยว

67 สิ่งนี้ เป็นสิ่งซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ หรือเป็นสิ่งที่ถูกแสวงหาไม่อาจจะเข้าใจได้ด้วยปัญญา หรือความรู้ อธิบายไม่ได้ด้วยคำพูด สัมผัสได้ได้อย่างวัตถุ หรือไม่อาจเข้าถึงได้ด้วยการประกอบบุญกุศลใดๆ

68 พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ รวมทั้งสิ่งซึ่งมีชีวิตที่เคลื่อนไหวได้ทั้งหมด ย่อมมีส่วนร่วมใน ธรรมชาติของนิพพาน อันใหญ่หลวงนี้ทั้งนั้น ธรรมชาติที่กล่าวนี้ คือ จิต จิต ก็คือ พุทธะ และ พุทธะ ก็คือ ธรรม

69 ความคิดใดๆที่ออกไปนอกศูนย์กลาง ของความที่กล่าวนี้ ย่อมเป็นความคิดที่ผิดโดยสิ้นเชิง พวกเขาไม่อาจจะใช้ จิต ให้แสวงหา จิต ใช้ พุทธะ ให้แสวงหา พุทธะ หรือใช้ ธรรม ให้แสวงหา ธรรม

70 เพราะฉะนั้น พวกเขาซึ่งเป็นนักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น ควรจะละเว้นขาดจากความคิดปรุงแต่งเสียทันที ขอให้เข้าใจอย่างเรียบง่ายอย่างเดียวก็น่าพอ

71 พุทธกิจกรรมทางจิตไม่ว่าชนิดไหนหมด ย่อมนำเราไปสู่ความผิดพลาดทั้งนั้น มีสิ่งที่จะต้องทำอยู่ก็แต่เพียงการถ่ายทอดจิต ด้วย จิต เท่านั้น นี่คือนิสัยอย่างเดียวกันที่ต้องถือไว้

72 จงระงับอย่าให้พุ่งเล็งไปทางภายนอก ไปยังสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทางวัตถุ การเข้าใจผิดว่าสิ่งแวดล้อมต่างๆทางวัตถุ มีอยู่เพื่อ จิต นั้นก็เท่ากับไปเขาใจใจจร ว่าลูกของเธอ*

* มีเรื่องเล่าว่า คนๆหนึ่ง เข้าใจผิดในใจของคนหนึ่ง ว่าเป็นลูกชายของตน ที่หายสาบสูญไปนานแล้ว จึงต้อนรับเขาอย่างอบอุ่น เป็นเหตุให้ใจจรขโมยเอาทรัพย์ที่มีอยู่ไปเกือบหมด พวกที่มอมความไว้วางใจให้กับสิ่งต่างๆทางวัตถุ เป็นพวกที่ตกอยู่ในอันตราย ที่จะต้องสูญเสียสิ่งที่มีค่าที่สุดกว่าสิ่งทั้งหลาย นั่นคือบุญแก่ ที่จะใช้ไขปริศนาชีวิตเพื่อเปิดประตูนิพพาน

73 มันต้องเป็นไปในทางที่จะขจัด เสียซึ่งความโลภ ความโกรธและความไม่รู้เท่านั้น ด้วยความสำรวม ความสงบ และปัญญาตั้งอยู่ ถ้าไม่มีความหลงผิดแล้ว การตรัสรู้จะมีขึ้นได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้ ท่านโพธิธรรมจึงได้กล่าวว่า "พระพุทธเจ้า

ได้ประกาศธรรมทั้งปวงโดยมุ่งหวังที่จะขจัดเสียซึ่งลู่ทางต่างๆในแห่งความคิดปรุงแต่ง ถ้าฉันปราศจากความคิดปรุงแต่งโดยสิ้นเชิงแล้ว ธรรมทั้งปวง จะมีประโยชน์อะไรแก่ฉัน* ดังนี้

* หมายความว่า ถ้าคนเราไม่มีความคิดปรุงแต่ง ก็จะไม่มีปัญหาที่จะต้องใช้ธรรมะเพื่อสิ่งใดๆเลย เพราะไม่มีความทุกข์อยู่แล้ว ผู้แปลไทย

74 พวกเธอจงอย่าผูกพันตัวเองกับสิ่งใด นอกจากกับ ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสิ่งทั้งปวง สมมติว่าพวกเธอเอาเพชรพลอยจำนวนนับไม่ถ้วน ไปประดับเข้าที่ความว่าง จงคิดดูเถิดว่ามันจะติดอยู่ที่นั่นได้อย่างไร

75 ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ นั้น เป็นเหมือนกับความว่าง แม้เธอจะประดับมันด้วยบุญกุศลและปัญญา อันมากมาย จนประมาณมิได้ก็จงคิดดูเถิดว่า สิ่งเหล่านั้นจะติดอยู่ที่ ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะนั้น ได้อย่างไร* บุญและปัญญาชนิดนั้น ก็รังแต่จะปิดคลุมธรรมชาติดั้งเดิมของ พุทธภาวะ เสีย และทำให้มันกลายเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ไปเสียเท่านั้น

* เพชรพลอยในที่นี้หมายถึงบุญกุศลทุกชนิด ซึ่งพวกนิกายอื่นถือว่าจำเป็น แต่พวกนิกายเซ็น ถือว่าสิ่งเหล่านั้นเกิดจากคตินิยม และเป็นอุปสรรคต่อการเห็นแจ้งจิตหนึ่งนั้น ผู้แปลไทย

76 ลัทธิที่มีชื่อว่า "ลัทธิแสดงมูลฐานของจิต" (อันปฏิบัติกันอยู่ในนิกายอื่นบางนิกาย) นั้น วางหลักคำสอนไว้ว่า สิ่งทุกสิ่งก่อตั้งขึ้นในจิต และว่าสิ่งเหล่านั้นแสดงตัวเองออกมาให้เห็นได้ ก็ต่อเมื่อ ได้สัมผัสกับกับอารมณ์ภายนอก และไม่แสดงอะไรเลย เมื่ออารมณ์ภายนอกไม่มี แต่นี่มันผิดอยู่ตรงที่ไปคิดว่าสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก นอกไปจากธรรมชาติอันบริสุทธิ์ และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ของสิ่งทั้งปวง

77 ลัทธิที่มีชื่อว่า "ลัทธิแว่นส่องสมาธิและปัญญา" (หมายถึงมหายานซึ่งมีใช่เช่นอีกนิกายหนึ่ง) นั้น ต้องการประโยชน์ของการเห็น การฟัง การสัมผัส และความรู้ที่เกิดจากการกระทำเหล่านั้น ซึ่งล้วนแต่นำไปสู่ภาวะแห่งความสงบ ซึ่งสลัดกันอยู่กับความวุ่นวายอย่างไม่มีที่สิ้นสุดแต่สิ่งเหล่านี้เกี่ยวกับอยู่กับความคิดต่างๆ ซึ่งมีรากฐานอยู่ที่อารมณ์ต่างๆ ที่แวดล้อม มัน มันเป็นการกระทำอย่างขอไปที และเป็นเพียงส่วนหนึ่งของรากเหง้าแห่งกุศลชั้นต่ำๆ รากเหง้าของกุศลชั้นนี้ สามารถเพียงแต่ทำให้คนเขาได้ยิน ได้ฟังเท่านั้น

78 ถ้าเธอต้องการเข้าถึงตัวความตรัสรู้ด้วยตัวเองจริงๆ เธอต้องไม่ปล่อยตัวไปตามความคิดเช่นนั้น สิ่งเหล่านั้นทั้งหมด เป็นธรรมประเภทเครื่องแวดล้อม ซึ่งเนื่องกันอยู่กับสิ่งต่างๆ อันเป็นอยู่และไม่ได้เป็นอยู่ ซึ่งมีรากฐานอยู่บนความมีอยู่ และความไม่มีอยู่ ถ้าเธอจะเพียงแต่ทำจิตให้ว่างจากความคิด เรื่องความมีอยู่ และความไม่มีอยู่เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ สิ่งจริงๆ ได้เท่านั้น เธอก็จะลู่ถึงธรรมตัวจริงได้

79 เมื่อวันหนึ่งคำเดือนเก้า ท่านครูบาได้กล่าวแก่ข้าพเจ้า

นับตั้งแต่วันที่ท่านโพธิธรรมผู้ปรมาจารย์ ได้มาถึงประเทศจีนเป็นต้นมา ท่านได้พูดถึง จิตหนึ่ง นี้เท่านั้น และได้ถ่ายทอด ธรรมหนึ่ง นี้ แต่อย่างเดียวนั้น ท่านได้ใช้ พุทธะ (คือ จิตหนึ่ง ที่กล่าวแล้วนั่นเอง) นี้ถ่ายทอด พุทธะ นี้ ไม่เคยกล่าวถึงพุทธะอื่นใดเลยท่านได้ใช้ ธรรมะ นี้ ถ่ายทอด ธรรมะ นี้เท่านั้น ไม่เคยกล่าวถึงธรรมะอื่นใดเลย

80 ธรรมะ ที่กล่าวนั้น เป็นธรรม ที่ไม่อาจจะบรรยายได้ด้วยคำพูดและ พุทธะ นั้น ก็เป็น พุทธะ ที่ไม่เห็นได้ด้วยตา หรือ คลำได้ด้วยมือ เพราะว่าโดยที่จริงนั้น สิ่งทั้งสองนั้นก็คือ จิตล้วน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสิ่งทั้งปวง นั่นเอง นี้แหละ คือ สัจจะ ซึ่งมีอยู่เพียงอย่างเดียว ข้ออื่นนอกไปจากนี้ เป็นสัจจะเทียม

81 ปรัชญา คือ ความรู้แจ้ง ความรู้แจ้ง คือ จิต-ต้นกำเนิด ดั้งเดิมซึ่งปราศจากรูป

82 คนธรรมดาทั่วไป ไม่แสวงหา ทาง ทางโน้น เขาเหล่านั้นได้แต่ปล่อยตนไปตามอำนาจของอายตนะทั้งหก ซึ่งย่อมนำ เขากลับไปสู่การกำเนิดในคติทั้งหก* ไปตามเดิม นักศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น ก็ยังพลัดตกลงไปสู่พวกมารร้ายได้ โดยการยอมให้ตนเองเกิดมีความคิดอย่างสังสารวัฏ** ขึ้นมา แม้เพียงครั้งเดียว ถ้าเขายอมให้ความคิดชนิดที่นำไปสู่ความสำคัญ มั่นหมายมีประการต่างๆ เกิดขึ้นแก่เขาเองเพียงครั้งเดียว เขาก็ตกไปสู่ความเป็นมิฉนาทิจู

* คติทั้งหก หมายถึงกำเนิดสัตว์ชนิดต่างๆ ตั้งแต่ต่ำที่สุด เช่นนรก สูงขึ้นไปจนถึงชั้นสูงสุด เช่นพรหม

** คือความคิดที่ประกอบด้วยกิเลสตัณหา อันเป็นเหตุให้ทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปจนต้องรับผลของกรรมนั้น แล้วมีกิเลสตัณหาต่อไป โดยสิ้นสุด

83 การถือว่ามีอะไรบางอย่างเกิดขึ้น และการพยายามขจัดความเป็นอย่างนั้นเสียนั้น ก็จะทำให้ตกลงไปอยู่ในระหว่าง บรรดาพวกสาวก(ยาน)* การถือว่ามีสิ่งต่างๆ ไม่ได้เกิดขึ้น แต่ที่อยู่ในวิสัยที่จะแตกทำลายไปนั้น ก็จะทำให้ตกลงไปอยู่ ระหว่างบรรดาพวกปัจเจก(ยาน)**

* ตามปกติ ฮวงโป ใช้คำว่าสาวกนี้ อย่างมีความหมายว่า หินยาน พวกหินยานเป็นพวกทวินิยมในข้อที่ว่าเขาต้องการจะเข้าสังสารวัฏ เพื่อไปสู่นิพพาน ในขณะที่ ฝ่ายเซ็นถือว่าสังสารวัฏกับนิพพาน เป็นของสิ่งเดียวกัน

** ตามปกติ ฮวงโป ใช้คำนี้ อย่างมีความหมายว่า พวกมัธยมิกะ หรือพวกยานกลาง ผู้แปลไทย

84 ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไม่มีอะไรทำลายไป จงเหวี่ยงคติทวินิยมไปเสียให้พ้น รวมทั้งความชอบและความไม่ชอบของเธอ ด้วย สิ่งที่มีอยู่จริงๆเพียงสิ่งเดียวนั้น คือ จิตหนึ่ง นี้เท่านั้น เมื่อเธอเข้าถึงสิ่งนี้ด้วยใจแล้ว เธอก็จะได้สู่ราชรถแห่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พุทธยาน)

85 คนธรรมดาทั่วไปทุกคน พวกมันปล่อยตัวไปตามความคิดปรุงแต่งซึ่งอาศัยปรากฏการณ์ทั้งหลายที่แวดล้อมอยู่ เพราะฉะนั้นเขาจึงเกิดความรู้สึกที่เป็นความรักและความชัง ถ้าจะขจัดปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นเครื่องแวดล้อมเหล่านั้นเสีย เธอก็เพียงแต่หยุดความคิดปรุงแต่งของเธอเสีย เมื่อความคิดปรุงแต่งหยุดไป ปรากฏการณ์ต่างๆที่เป็นเครื่องแวดล้อม ก็กลายเป็นของว่างเปล่า เมื่อปรากฏการณ์ต่างๆ กลายเป็นของว่างเปล่า ความคิดก็สิ้นสุดลง

86 แต่ถ้าเธอพยายามขจัดสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น โดยไม่ทำให้ความคิดปรุงแต่งหยุดไปเสียก่อน เธอจะไม่ประสบความสำเร็จ กลับมีแต่จะเพิ่มกำลังให้แก่สิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ให้รบกวนเธอหนักขึ้น

87 เพราะฉะนั้นสิ่งทั้งปวงก็ไม่ได้เป็นอะไร นอกจาก จิต คือ จิต ซึ่งสัมผัสไม่ได้ทางอายตนะ เมื่อเป็นดังนี้แล้ว อะไรเล่าที่เธอหวังว่าอาจจะบรรลุได้

88 พวกที่เป็นนักศึกษาด้านปรัชญา (ของเซ็น) ย่อมถือว่าไม่มีอะไรเลย ที่จะต้องสัมผัสได้ด้วยอายตนะ เมื่อเป็นดังนั้น เขาจึงหยุดคิดถึงยานทั้งสาม*

* นิกายอื่นอีก 3 นิกาย ซึ่งไม่ใช่เซ็น เพราะมีคำสอนในระบบค่อยเป็นค่อยไปจนกว่าจะตรัสรู้

89 มีความจริงอยู่ที่แต่เพียง ความจริง อย่างเดียวนั้น ซึ่งเป็นความจริงที่ไม่ต้องรู้ หรือต้องลูถึง การพูดว่า "ข้าพเจ้าสามารถรู้ถึงสิ่งบางสิ่ง" หรือ "ข้าพเจ้าสามารถ ลู ถึงสิ่งบางสิ่ง" นั้น คือการจัดตัวเองเข้าไปในระหว่างบรรดาคนผู้เป็นนักอวดโอ้เหมือนพวกคนที่สะบัดฝุ่นที่เครื่องนุ่งห่มของเขา แล้วลุกไปจากที่ประชุม ดังที่มีกล่าวอยู่ในสัทธรรมปฐกสูตรนั้นแหละ คือคนพวกนี้ที่เดียว*

* คนพวกที่คิดว่าเขาเข้าใจธรรม และมีความอึดใจตัวเองอย่างสุดซึ่ง ผู้แปลไทย

90 เพราะเหตุดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า "โดยแท้จริงแล้ว เราตกตมไม่ได้บรรลุถึงผลอะไร จากการตรัสรู้ของเรา" ดังนี้ มีอยู่ที่แต่ความเข้าใจซิมซาบอย่างเงิบกริบและเร้นลับที่สุดเท่านั้น ไม่มีอะไรอีกแล้ว

18

91 ถ้าคนธรรมดาสามัญคนหนึ่ง เมื่อเขารอแระจวนจะตาย หากว่าเขาสามารถเพียงแต่เห็นว่ามุลธาตุทั้งห้า ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นวิญญานนั้นเป็นของว่างเปล่า และเห็นว่ามุลธาตุทางรูปกายนั้น ไม่ใช่สิ่งซึ่งประกอบขึ้นเป็นตัว "ข้าพเจ้า" และเห็นว่าจิต จริงแท้ นั้นไม่มีรูปร่าง และไม่ใช่สิ่งที่มีการมาหรือการไป และเห็นว่าธรรมชาติเดิมแท้ของเขานั้น เป็นสิ่งๆหนึ่ง ซึ่งมิได้มีการตั้งต้นขึ้นที่การเกิด หรือมิได้มีการสิ้นสุดลงที่การตายของเขา แต่เป็นของสิ่งเดียวรวด และปราศจากการเคลื่อนไหวใดๆในส่วนลึกจริงๆของมันทั้งหมด และว่า จิต ของเขา กับสิ่งต่างๆซึ่งแวดล้อมเขาอยู่นั้น เป็นสิ่งๆเดียวกัน ถ้าเขาสามารถทำได้ตามนี้จริงๆเขาจะลูถึงการรู้แจ้งได้โดยเร็วเดียว ในขณะนั้น

92 เขาจะเป็นผู้ที่ไม่ต้องข้องเกี่ยวกับโลกทั้ง 3 อีกต่อไป เขาจะเป็นผู้ที่อยู่เหนือโลกได้ เขาจะไม่มีการโน้มเอียงไปสู่การเกิดใหม่อีกแม้แต่นิดเดียว

93 แม้หากว่าเขาจะได้มองเห็นภาพอันรุ่งโรจน์ ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์กำลังเสด็จมาต้อนรับเขา ห้อมล้อมไปด้วยสิ่งอันวิจิตรตระการตาทุกชนิด เขาก็ไม่เกิดความรู้สึกอยากเข้าไปใกล้สิ่งเหล่านั้น หรือถ้าเขาจะได้มองเห็นสิ่งอันน่าหวาดเสียวทุกชนิดมาแวดล้อมอยู่รอบตัวเขา เขาก็จะไม่รู้สึกกลัวเลย

94 เขาจะเป็นแต่ตัวของเขาเองเท่านั้น ที่ปราศจากความคิดปรุงแต่งโดยสิ้นเชิง และเป็นสิ่งๆเดียวกับกับ สิ่งสูงสุด สิ่งนั้น เขาจะได้ลุถึงภาวะแห่งความที่ไม่มีอะไรปรุงแต่งได้อีกต่อไป ฉะนั้นนี้แหละ คือหลักธรรมะที่เป็นหลักมูลฐานในที่นี้*

* ข้อความแห่งบรรพที่ 18 บางทีจะเป็นคำอธิบายชั้นเลิศของนิภาษเซ็นชั้นหนึ่ง เพราะว่าได้ประมวลเอาสติปัญญาอันกว้างขวางและแหลมคมทั้งหมดทั้งสิ้น เข้ามาไว้ในถ้อยคำเพียงไม่กี่คำ

19

95 ในวันเปิดคำเดือนที่สิบ ท่านครูบาได้กล่าวแก่ข้าพเจ้าว่า ลัทธิที่มีชื่อว่า นครแห่งมายา นั้นได้กล่าวถึงยานสองอย่าง ภูมิสิบแห่งการก้าวหน้าของโพธิสัตว์ และการตรัสรู้เต็มที่สองแบบ เรื่องทั้งหมดนี้เป็นคำสอนที่มีอิทธิพลในการเร้าความสนใจของประชาชน แต่แล้วมันก็ยังคงเป็นเพียงสิ่งของในนครแห่งมายา* สมชื่อของมันอยู่นั่นเอง

96 ถิ่นที่เรียกว่า แคนแห่งสิ่งล้ำค่านั้น(ถ้ามีจริง) ก็คือ จิต จริงแท้ซึ่งเป็น เนื้อแท้ดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า และเป็นชุมทรัพย์แห่งสภาวะอันแท้จริงของพวกเราเอง เพชรพลอยเหล่านี้ วัดหรือตวงไม่ได้ สะสมให้มากขึ้นก็ไม่ได้

97 เมื่อพระพุทธะหรือสามัยสัตว์ทั้งหลายเอง ก็ยังไม่มี และสิ่งซึ่งจะเป็นตัวตนผู้ทำหรือตัวตนผู้ถูกระทำ ก็ยังไม่มีเสียเองแล้ว นครแห่งสิ่งล้ำค่าจะมีได้ที่ไหนอย่างไรเล่า?

98 ถ้าพวกเธอถามว่า "เอาละครับ นครแห่งมายา มีอยู่มากพอแล้ว ส่วนแคนแห่งสิ่งล้ำค่าที่นั่นเล่า มันอยู่ที่ไหนกัน" ฉันทงตอบว่ามันเป็นถิ่นซึ่งไม่มีทิศทางที่ไม่อาจชี้ให้แก่เธอได้ เพราะว่าถ้ามันเป็นสิ่งที่ไม่อาจชี้ได้ มันก็ต้องเป็นถิ่นที่มีอยู่ในอวกาศมิใช่หรือ เมื่อเป็นดังนั้น มันก็ไม่อาจจะเป็นแคนแห่งสิ่งล้ำค่าที่จริงแท้อะไรๆไปได้เลย อย่างมากที่สุดที่เราจะพูดได้ก็คือว่ามันอยู่แค่จุกนี้เอง มันเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะระบุตรงๆไปได้จริง แต่เมื่อใจของพวกเธอมีความเข้าใจซึ้งซาบ ถึงเนื้อแท้ของมันอยู่อย่างหุบปากเงียบ พูดอะไร ไม่ออกแล้ว มันก็อยู่ที่ตรงนั้นแหละ

* คำานี้ นำมาจากสังฆกรรมปฐกสิริสูตร และในสูตรนั้นถึงถึงนิพพานชนิดชั่วคราวและไม่สมบูรณ์ ตามความเห็นของเซ็นชั้น เห็นว่าคำสอนของนิภาษเป็นอันมากอาศัยความเชื่อในชื่อที่ว่า การตรัสรู้ต้องเป็นไปอย่างช้าๆ ตามลำดับ เพราะฉะนั้นจึงนำสาวกเหล่านั้น ไปสู่นครแห่งมายา เพราะคำสอนเหล่านั้นนำไปสู่ลัทธิวินิยม ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง อย่างที่เห็นอยู่โดยชัดแจ้ง ผู้แปลไทย

20

99 พวกลัทธิอิจฉันดิกา เป็นพวกที่มีหลักลัทธิอันไม่สมบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงซึ่งมีอยู่ในคฤภพทั้งหกนี้ ซึ่งมีทั้งพวกมหายานและหินยานรวมอยู่ด้วยนั้น ถ้าเขาไม่มีความเชื่อต่อ พุทธภาวะ อันเป็นสิ่งที่ไม่มีอะไรยิ่งกว่า ซึ่งมีอยู่ในตัวเขาเองแล้ว ก็เป็นการสมควรแล้ว ที่จะถูกขนานนามว่าเป็นพวกอิจฉันดิกา ที่มีรากเหง้าแห่งกุศลอันขาดถ้วนเสียแล้ว

100 พวกพระโพธิสัตว์ต่างๆ ซึ่งมีความเชื่อใน พุทธธรรม อย่างลึกซึ้งและไม่ยอมรับการแบ่งแยก เป็นมหายาน และ หินยานแล้วก็ตาม แต่ถ้ายังไม่เห็นแจ้งต่อ สภาวะหนึ่ง เดียว ของพุทธะทั้งหลาย และสัตว์โลกทั้งปวงแล้ว ก็ควรถูกขนานนามว่าเป็นพวกอิจฉันติกาประเภทที่รากเหง้าแห่งกุศลยังคิอยู่

101 พวกที่การรู้แจ้งของเขาส่วนใหญ่มีมูลมาจากการได้ยินได้ฟังธรรมที่มีผู้แสดงนั้น ถูกขนานนามว่าพวกสาวก พวกที่รู้แจ้งเห็นจริงด้วยกาชาบซึ่งต่อภพแห่งกรรม ถูกขนานนามว่าพวกปัจเจกพุทธ พวกที่เป็นพุทธะ โดยได้มาจากการรู้แจ้งเห็นแจ้งอันแท้จริง ซึ่งแสวงหาเอาได้จากใจของเขาเองนั้น ถูกขนานนามว่าพวกสุดพุทธะ

102 นักศึกษาเรื่อง ทาง ทางนี้แทบทั้งหมด รู้แจ้งโดยทางธรรมะซึ่งสอนกันเป็นคำพูด ไม่ใช่โดยทางธรรมะที่เห็นได้ด้วยใจ แม้ว่าเขาจะ ได้ทำความ پاکเพียรมาแล้วเป็นกัปปีๆ ไม่ขาดสาย เขาก็จะไม่เป็นผู้ที่กลมกลืนกันได้กับ เนื้อแท้ดั้งเดิมของพุทธะ พวกที่ไม่รู้แจ้งเป็นแจ้งภายใน จิต ของเขาเอง ได้แต่ฟังธรรมซึ่งสอนกันด้วยคำพูดนั้น สร้างแสงสว่างให้จิตเขาเอง และไปเห็นความสำคัญอยู่ที่คำสอน ดังนั้นเขาจึงมัวแต่ก้าวไปทีละขั้นๆ โดยไม่ประสีประสาต่อ จิตเดิมแท้ ของตนเองเลย

103 เมื่อเป็นดังนั้น ถ้าเธอเพียงแต่มีความเข้าใจซึมซาบต่อ จิต อย่างหุบปากเงียบ ไม่ต้องพูดอะไรเท่านั้น เธอก็ไม่จำเป็นต้องเที่ยวแสวงหาธรรมใดๆเลย เพราะเมื่อทำได้ตั้งนั้น จิต นั้นแหละ คือ ธรรมนั้น*

* ข้อความทั้งหมดแห่งบรรพนี้ มุ่งหมายที่จะชี้ให้กระจ่างว่า ถึงแม้ว่าพุทธศาสนาแบบนิกายค่อยเป็นค่อยไปทีละขั้น จะยังทำให้เกิดผลได้จริงก็ตาม มันก็กินเวลานาน หรืออย่างน้อยที่สุดก็ยังไม่สมบูรณ์ ในเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลที่ได้รับจากการปฏิบัติเช่น ผู้แปลไทย

104 คนเป็นอันมากมักถูกปิดกั้นเสียจากการรู้แจ้งต่อ จิต โดยปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งแวดล้อมอยู่รอบๆตัวเขา และถูกปิดกั้นเสียจากการรู้แจ้งต่อหลักธรรมที่สำคัญที่สุด โดยเหตุการณ์ต่างๆเฉพาะตน ดังนั้นเขาจึงพยายามหาทางหลีกเลี่ยงจากปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นเสีย ด้วยหวังว่าจะทำจิตของเขาให้สงบ หรือพยายามที่จะระงับเหตุการณ์ต่างๆเสีย ด้วยหวังจะยึดหน่วงเอาธรรมะนั้นให้ได้ เขาไม่เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า การทำอย่างนี้เป็นการกลบเกลื่อนปรากฏการณ์ต่างๆ ด้วยจิต กลบเกลื่อนเหตุการณ์ต่างๆด้วยหลักธรรม

105 จงเพียงแต่ทำจิตของเธอให้ว่างเท่านั้น ปรากฏการณ์ที่เป็นสิ่งแวดล้อมต่างๆ ก็จะเป็นของว่างไปในตัวมันเอง จงให้หลักการต่างๆหยุดแกว่ง แล้วเหตุการณ์ต่างๆก็หยุดวุ่นวาย ก็หยุดวุ่นวายได้ด้วยตัวมันเอง จงอย่าใช้ จิต ไปในทางอติแผลงๆเช่นนั้นเลย

106 คนส่วนมากชี้ขาดต่อการทำจิตของตนให้ว่าง โดยเกรงไปว่าเขาจะพลัดตกลงไปในความว่าง เขาเหล่านั้นไม่ทราบ ว่า จิต ของเขาเองเป็น ความว่าง คนโง่มัวแต่หลบหลีกเลี่ยงปรากฏการณ์ต่างๆ ไม่หลบหลีกเลี่ยงจากความคิดปรุงแต่ง ส่วนคนฉลาด

ย่อมหลบหลีกจากความคิดปรุงแต่งและไม่ต้องหลบหลีกปรากฏการณ์*

* คำสอนอันลึกซึ้งนี้ ส่วนหนึ่งได้เสด็จพวกพุทธบริษัท ซึ่งปฏิบัติสมาธิภาวนา โดยหวังจะถอนออกซึ่ง โลกฝ่ายวัตถุเพียงชั่วคราว

107 จิตของพระโพธิสัตว์นั้น เหมือนกับความว่าง เพราะท่านได้เพิกถอนสิ่งต่างๆออกเสียแล้ว และไม่ปรารถนา แม้แต่จะสร้างสมบุญกุศล*

* ในที่นี้พึงเข้าใจเสียด้วยว่า ความหมายของคำว่า โพธิสัตว์อย่างเถรวาท กับอย่างมหายานนั้นต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็ต่างกันอยู่อย่างนี้ - ผู้แปลไทย

108 การเพิกถอนนั้นมีวิธีอยู่ 3 ชนิดด้วยกัน

เมื่อทุกๆสิ่งทั้งภายในและภายนอก ทั้งรูปธรรมและนามธรรมถูกเพิกถอนแล้ว เมื่อความยึดมั่นต่างๆไม่มีเหลืออยู่ เช่นเดียวกับใน ความว่าง เมื่อการกระทำทั้งหมด เป็นไปแต่ตามควรแก่สถานที่และสิ่งแวดล้อมล้วนๆ (ไม่มีกิเลสเจือปน) และเมื่อความรู้สึกว่ามีตัวตนในฐานะเป็นผู้กระทำ และความรู้สึกว่ามีตัวตนในฐานะเป็นผู้ถูกกระทำนั้นถูกเลิกล้างไปหมดแล้ว นั่นคือวิธีแห่งการเพิกถอนชนิดสูงสุด

109 เมื่อในขณะหนึ่ง หนทาง ทางนี้ มีการดำเนินโดยการประกอบกุศลกรรมมีประการต่างๆ และอีกในขณะหนึ่ง การเพิกถอนกุศลเหล่านั้นก็มีอยู่ และไม่ดำรงความหวังที่จะรับผลแห่งบุญกุศลนั้นไว้ นั่นคือวิธีแห่งการเพิกถอนชนิดกลางๆ

110 เมื่อการประกอบบุญกุศลทุกชนิด ได้ทำไปเพื่อหวังที่จะได้รับผลตอบแทน ของบุคคลผู้ซึ่งแม้จะมีความรู้เรื่อง ความว่าง โดยได้ยินได้ฟัง ธรรมะ ข้อนี้ แล้วทำตนเป็น (ประหนึ่งว่า) ผู้ไม่ยึดถือ-นั่นคือวิธีแห่งการเพิกถอนชนิดต่ำที่สุด

111 วิธีชนิดแรก เหมือนกับได้ลูกโป่ง ที่ถือส่งขึ้นไปข้างหน้าอันไม่สามารถจะทำให้หลงทางไปได้ วิธีชนิดที่สอง เหมือนกับได้ลูกโป่งที่ถือขึ้นไปข้างๆซึ่งบางทีก็เห็นทาง บางทีก็มืด ส่วนวิธีที่สามนั้นเหมือนกับได้ลูกโป่ง ที่ถือไขว้ไปข้างหลัง จนกระทั่งหลุมมืออยู่ข้างหน้าก็มองไม่เห็น*

* วิธีการเพิกถอนทั้งสามนี้ คงจะเสด็จขึ้น มหายาน และหินยาน ตามลำดับ ผู้แปลไทย

112 ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นได้ว่า จิตของพระโพธิสัตว์นั้นเหมือนกับความว่าง และสิ่งทุกสิ่งถูกเพิกถอนหมดสิ้น โดยจิตนั้น เมื่อความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับอดีตไม่ถูกยึดถือไว้ นั่นคือการเพิกถอนส่วนอดีต เมื่อความคิดต่างๆที่เกี่ยวกับปัจจุบันไม่ถูกยึดถือไว้ นั่นคือการเพิกถอนส่วนปัจจุบัน เมื่อความคิดต่างๆที่เกี่ยวกับอนาคตไม่ถูกยึดถือไว้ นั่นคือการเพิกถอนส่วนอนาคต นี้เรียกว่าการเพิกถอนที่สุดทั้ง 3 กาล

113 จำเดิมแต่พระตถาคตได้ทรงมอบ ธรรมะ แก่พระมหากษัตริย์ปะมาจนกระทั่งทุกวันนี้ จิต ได้ถูกถ่ายทอดด้วย จิต ตลอดมา และ จิต เหล่านี้ ล้วนแต่เป็น จิตๆเดียวกัน

- 114 การถ่ายทอด ความว่าง ให้กันและกันนั้น ไม่สามารถได้โดยทางคำพูด การถ่ายทอดตามความหมายทางฝ่ายวัตถุนั้น ไม่สามารถใช้กันได้กับ ธรรมะ เมื่อเป็นดังนั้น จิต เป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดด้วย จิต และ จิต เหล่านี้ไม่แตกต่างกันเลย
- 115 การถ่ายทอด และการรับการถ่ายทอด ทั้งสองอย่างนี้ เป็นความเข้าใจอันเร้นลับ ที่เข้าใจได้ยากที่สุด จนถึงกับมีไม่กี่คนจริงๆ ที่สามารถรับเอาได้
- 116 ถึงอย่างไรก็ตาม ตามความเป็นจริงนั้น จิต นั้นก็ยังมีไม่ใช่ จิต และการถ่ายทอดนั้น ก็มีใช่การถ่ายทอด ที่เป็นจริงเป็นจังอะไรเลย

24

- 117 พุทธองค์หนึ่ง มีกาย 3 กาย โดยคำว่า ธรรมกาย ย่อมหมายถึงธรรมะ(ธรรมดา) แห่ง ความว่าง อันมีอยู่ในที่ทุกแห่ง ของธรรมชาติอันแท้จริงที่เป็นอยู่เองของสิ่งทุกสิ่ง โดยคำว่า สัม โภคกาย ย่อมหมายถึงธรรมะ (สภาวะธรรมดา) แห่งความบริสุทธิ์สากลอันสำคัญยิ่งของสิ่งทั้งปวง โดยคำว่า นิรมานกาย ย่อมหมายถึง ธรรม ต่างๆแห่งวัตรปฏิบัติ 6 ประการ ซึ่งนำไปสู่พิพพาน และอุบายวิธีอื่นๆทำนองนั้นทั้งหมดด้วยกัน
- 118 ธรรม (ธรรมดา) ของธรรมกาย นั้น ไม่อาจแสวงหาได้โดยทางการพุดจา หรือโดยทางการฟัง หรือโดยทางตัวหนังสือ ไม่มีอะไรที่อาจจะพุด หรือทำให้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นรูปเป็นร่าง ขึ้นมาให้เห็นได้ มีอยู่ก็แต่ความว่างแห่งสภาวะธรรมดาที่แท้จริง ของสิ่งทุกสิ่งซึ่งเป็นอยู่เอง อันมีอยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง และไม่มีอะไรมากไปกว่านั้นอีก เพราะฉะนั้น การบอกให้รู้ว่า ไม่มี ธรรมะ ที่ต้องอธิบายด้วยคำพุดนั้นแหละ เรียกว่าการเผยแผ่ธรรมละ
- 119 สัม โภคกาย และ นิรมานกาย ทั้งสองอย่างนี้ ย่อมตอบสนองด้วยปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเหมาะสมแก่สิ่งแวดล้อม เฉพาะอย่างยิ่ง ธรรมะต่างๆที่มีผู้นามากกล่าว เพื่อสนองแก่เหตุการณ์ต่างๆ โดยความรู้สึกลึกซึ้งทางอายตนะและในทิวทัศน์แห่งรูปและแบบนั้น ไม่มีอันไหนเลยที่เป็นธรรมะ จริง ดังนั้น จึงมีคำกล่าวว่า สัม โภคกาย ก็ตาม นิรมานกายก็ตาม หาใช่พุทธะที่แท้จริงไม่ ทั้งไม่ใช่ผู้ประกาศธรรมะด้วย*

* ตามปรกติ ชาวโปมทักใช้คำสันสกฤต ตามความหมายของตนเอง จึงมีการอธิบายไปอย่างนั้นตามที่รู้จักอยู่ทั่วไปนั้น ธรรมกาย หมายถึงลักษณะอันสูงสุดของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งๆ กล่าวคือ เช่นลักษณะที่เรียกกันว่า สัจธรรมอันเด็ดขาด เป็นต้น สัม โภคกาย นั้นเป็น พระกายของพระพุทธเจ้าที่รุ่งเรืองเพราะความอยู่เหนือโลก และนิรมานกาย อาจหมายถึงการแปลงรูป ชนิดใดก็ได้ ที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาปรากฏในโลกนี้ ส่วนในนิกายเช่นนั้นสิ่งแรก หมายถึงธรรมที่สูงที่สุดที่อยู่ในรูปที่ใครๆ จะคิดเอาไม่ได้ และเป็นรูปที่สมบูรณ์ที่สุด สิ่งที่สอง หมายถึงสัจธรรมสูงสุดที่อยู่ในรูปความคิด ที่มนุษย์สามัญซึ่งมีความรู้แจ้งแล้ว อาจจะหยั่งทราบได้ ได้แก่ ความบริสุทธิ์ และสภาวะแห่งความเป็นอันเดียวกัน ของสิ่งทั้งปวง ซึ่งเป็นสิ่งวิเศษที่สุด สิ่งที่สามนั้นหมายถึงวิธีปฏิบัติต่างๆ ที่เราหวังจะใช้เพื่ออุทิศความเข้าใจ ซึมซาบ ต่อสิ่งอันสูงสุดนั้น -ผู้แปล ไทย

120 คำว่า เอกสภาวะ เล็งถึงสิ่งที่มีความรุ่งเรืองทางฝ่ายจิต ซึ่งมีเนื้อหาเป็นอันเดียวกันหมดสิ่งหนึ่ง ที่แบ่งแยกออกเป็นมุลธาตุ ที่เจือกันอย่างสนิทสนมเป็นเนื้อเดียวกัน มีจำนวน 6 ธาตุ สิ่งที่มีความรุ่งเรืองทางฝ่ายจิต ซึ่งมีเนื้อหาเป็นอันเดียวกัน ดังกล่าวนั้น ก็คือ จิตหนึ่ง นั่นเองพร้อมกันนั้นมุลธาตุทั้งหลายที่มีการเจือกันอย่างสนิทนั้น ก็คืออวัยวะแห่งอายตนะทั้งหลายอีกนั่นเอง

121 อวัยวะแห่งอายตนะทั้งหลาย ต่างก็เข้าคลุกคลีกันกับสิ่งที่จะทำให้มันเศร้าหมอง กล่าวคือ ตากับรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับ โภภฏฐัพพะ และใจกับธรรมารมณ์ ในขณะที่แห่งการสัมผัสระหว่างอวัยวะเหล่านี้ กับวัตถุที่มันสัมผัส ย่อมเกิดความรู้สึกทางอารมณ์ขึ้นอีก 6 ชนิด (คือเวทนา) ดังนั้น จึงทำให้เกิดมีสิ่งซึ่งเนื่องกันอยู่กับอายตนะขึ้นเป็น 18 อย่างด้วยกัน

122 ถ้าพวกเธอเข้าใจได้ว่า สิ่งซึ่งเนื่องกันอยู่กับอายตนะทั้ง 18 อย่างเหล่านี้ ไม่มีความมิอยู่ที่เป็นตัวเป็นคนอะไรเลย เธอก็อาจจะกุมมุลธาตุที่มีการเจือกันอย่างสนิททั้ง 6 ธาตุนั้น เข้าเป็นสิ่งซึ่งมีความสว่างไสวทางฝ่ายจิตเพียงสิ่งเดียวได้ สิ่งซึ่งมีความสว่างไสวทางฝ่ายจิตเพียงสิ่งเดียวนั้น ซึ่งได้แก่ จิตหนึ่ง นั่นเอง

123 นักศึกษาทุกคนแห่ง ทาง ทางนี้ ย่อมรู้ข้อนี้ดี แต่เขาไม่สามารถจะเว้นเสียจากการสร้างรูปความคิดต่างๆ อันเกี่ยวกับ "สิ่งซึ่งมีความรุ่งเรืองทางฝ่ายจิตสิ่งเดียว" และมูลเหตุต่างๆที่เจือกันสนิท 6 อย่างนั้น เมื่อเป็นอย่างนั้น เขาก็กลายเป็นผู้ถูกจองจำอยู่กับความยึดถือในความมิอยู่ต่างๆ และพลาดจากการได้รับความเข้าใจ ชนิดที่หุบปากเงียบไม่ต้องพูดในเรื่อง จิตเดิมแท้*

* ข้อนี้เล็งถึงคนพวกที่สามารถเข้าใจธรรมะได้อย่างเฉลียวฉลาด แต่ยังไม่สามารถทำได้สำเร็จในการสลัดภาวะแห่งความคิดปรุงแต่งเสียได้ ผู้แปลไทย

124 เมื่อพระตถาคตได้ทรงแสดงพระองค์ให้ปรากฏในโลกนี้ พระองค์ทรงปรารถนาที่จะประกาศแต่ สัจจยาน เพียงอย่างเดียว แต่ประชาชนจะไม่เชื่อพระองค์ และจะพากันจมลงในทะเลแห่งสังสารวัฏ เพราะพากันหวัระเอะพะระองค์ ด้วยความไม่เชื่อ

125 อีกประการหนึ่ง ถ้าหากว่าพระองค์จะไม่ตรัสอะไรเสียเลย ข้อนั้นจะเป็นการเห็นแก่ตัว และพระองค์ก็จะไม่สามารถกระจายความรู้เรื่องทาง อันเร้นลับนั้น ให้เป็นคุณประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงได้ ดังนั้นพระองค์จึงทรงใช้วิธีที่เหมาะสม คือประกาศว่า มียานอยู่ 3 ยาน

126 อย่างไรก็ตาม เมื่อยานทั้งสามนี้ เป็นสิ่งที่ใหญ่เล็กกว่ากันและกันอยู่ มันจึงเกิดมีคำสอนดีและคำสอนเลวขึ้นมา อย่างที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ แต่ก็ไม่มีอันไหนที่เป็นธรรมะ เดิมแท้ ดังนั้น จึงมีคำกล่าวไว้ว่า มีแต่ทางแห่งยาน ยานเดียว ถ้ามันเกิดมีมากกว่านั้น มันก็ไม่อาจเป็นของจริงไปได้

127 นอกไปกว่านั้นอีก มันไม่มีวิถีทางใดเลย ที่จะบรรยายถึงธรรม แห่งจิตหนึ่ง นี้ให้แก่กันและกันได้โดยเด็ดขาด เมื่อเป็นดังนั้น พระตถาคตจึงได้รับสั่งให้พระมหากาศยะปะมาเฝ้า และนั่งกับพระองค์บนอาสนะแห่งการประกาศัจจธรรม ทรงมอบ ธรรม แห่ง จิตหนึ่ง นี้ ซึ่งเป็นธรรมที่ไม่เกี่ยวกับคำพูดแต่ประการใดเลย ให้แก่ท่านเป็นพิเศษ ธรรมที่ไม่อาจจะแตกแขนงข้อนี้ เป็น ธรรม ที่ต้องปฏิบัติเป็นพิเศษต่างหากจากธรรมเหล่าอื่น และผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงซึ่งธรรม นี้ โดยไม่ต้องมีการเอ่ยปากพูดกันนั้นแหละ จะได้ลุถึงภาวะแห่ง ความเป็นพุทธะนั้น

27

128 ถาม ทาง นั้นเป็นอย่างไร และต้องเดินมันอย่างไร

ตอบ เธอจะสมมติให้ ทาง นั้นเป็นของคนชนิดไหนกันนะ จนถึงกับเธออยากจะเดิน

129 ถาม อาจารย์มีคำแนะนำอะไรบ้าง ที่จะให้แก่ศิษย์ในที่ทั่วไป เพื่อปฏิบัติยานะและศึกษาธรรม

ตอบ ถ้อยคำต่างๆที่ใช้เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจของพวกปัญญาที่บั้นนั้น ใช้อาศัยอะไรไม่ได้หรอก

130 ถาม ถ้าคำสอนเหล่าโน้น มุ่งหมายสำหรับพวกปัญญาที่บั้นแล้ว กระผมก็ยังต้องการจะฟังว่า ธรรมอะไร ที่ใช้สอนพวกที่ปัญญากว้างขวางจริงๆ

ตอบ ถ้าเขาเหล่านั้นเป็นคนมีปัญญากว้างขวางจริงๆแล้ว เขาจะหาพบคนที่เขาควรเดินตาม ได้ที่ไหนเล่า ถ้าเขาแสวงหาจากภายในตัวเขา เขาจะพบว่าไม่มีอะไรที่เป็นตัวเป็นตนอยู่แล้ว คิดดูเถิดว่า เขาจะพบธรรมะที่ควรแก่ความสนใจของเขา ในที่อื่นๆ ภายนอกนั้น น้อยมากลงไปอีกเพียงไร? อย่ามองมุ่งไปยังสิ่งซึ่งพวกนักเผยแผ่ทั้งหลายเรียกกันว่าธรรมะเลย เพราะธรรมะชนิดนั้นจะเป็นธรรมะอะไรที่ไหนได้

131 ถาม ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว เราไม่ควรแสวงหาสิ่งใดๆ กันบ้างเลยเชียวหรือ?

ตอบ ด้วยการทำอย่างนั้นแหละ พวกเธอจะประหยัดความเหน็ดเหนื่อยทางจิต ให้เธอเองได้มากที่สุด

132 ถาม แต่สิ่งทุกอย่างสิ่ง จะต้องถูกขจัดออกไปด้วยการปฏิบัติวิธีนี้ แล้วจะว่าไม่มีอะไรเลย ได้อย่างไรกัน?

ตอบ ใครเป็นคนเรียกสิ่งทุกอย่างสิ่งนั้นว่าไม่มีอะไร? ใครเป็นคนเรียก? มันมีแต่พวกเธอที่ต้องการจะแสวงหาอะไรสักอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง

133 ถาม ถ้าไม่มีความจำเป็นต้องแสวงหา ทำไมท่านอาจารย์จะต้องกล่าวว่าไม่ใช่ทุกอย่างสิ่งจะต้องถูกขจัดออกไป ดังนี้ด้วยเล่า? (มันย่อมหมายความว่ามีความว่ามีสิ่งบางสิ่งเหลืออยู่ให้แสวงหามิใช่หรือ?)

ตอบ การไม่แสวงหา คือกาอยู่สงบ ใครได้บอกเธอ ว่าให้ขจัดมันเสีย ตะพีดเล่า? ความว่างที่ตรงหน้าเธอนี้ซิ เธอจะสร้างมันขึ้น หรือขจัดมันออกไปได้อย่างไรกันหนอ?

134 ถาม ถ้ากระผมสามารถเข้าถึง ธรรมะ นั้นได้แล้ว มันจะเป็นเหมือนความว่างนี้ไหม?

ตอบ อาตมาได้อธิบายให้แก่พวกเธอแล้ว ทั้งเช้าทั้งเย็น ว่า ความว่างนั้นเป็นทั้ง หนึ่ง และเป็นทั้ง หลายซับซ้อนหลายชั้น อาตมากล่าวความข้อนี้ในฐานะที่มันเหมาะสมสำหรับระยะเริ่มแรก แต่พวกเธอก็กำลังสร้างรูปความคิดต่างๆ ขึ้นจากมันเรื่อยเปื่อยไป

135 ถาม ท่านอาจารย์หมายความว่า พวกเราไม่ควรมีการสร้างรูปความคิดต่างๆ เหมือนกับที่มนุษย์ธรรมดา เขาทำกันอยู่เป็นปกติคั้งนั้นหรือ?

ตอบ อาตมาไม่ได้ห้ามพวกเขาออก แต่รูปความคิดต่างๆ นั้นมันขึ้นอยู่กับอายตนะ เมื่อใดความรู้สึกทางอายตนะเกิดขึ้น ปัญญา ก็ถูกปิดบังเสียทันที

136 ถาม ถ้าอย่างนั้นเราควรหลีกเลี่ยงจากความรู้สึกทุกชนิด แม้ที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ นั้น ดั่งนั้นหรือ?

ตอบ ถ้าในที่ที่ไม่มีความรู้สึก เกิดขึ้นแล้ว ใครคนไหน กล้ากล่าวว่าเธอพูดถูก?

137 ถาม ทำไมท่านอาจารย์จึงกล่าวราวกับว่า กระผมเป็นฝ่ายผิดไปเสียทั้งหมดในทุกคำถาม ที่กระผมได้ถามท่านอาจารย์?

ตอบ เธอเป็นบุคคลที่ไม่เข้าใจอะไรๆ ที่เขาพูดให้ฟัง ไอ้ทั้งหมดที่เรียกว่า ผิด-ผิด นั้น มันอะไรกันนะ*

*ฮวงโป มิได้มุ่งหมายเฉพาะแต่จะให้ลูกศิษย์ถอนคติทวินิยมเสีย เพียงอย่างเดียว (ผิด หรือ ถูก นั้น เป็นคติทวินิยม คือเป็นมายา) ซ้ำยังต้องการให้ลูกศิษย์รู้จักการพูดที่ไม่ผิดทางตรรกอีกด้วย ผู้แปลเป็นไทย

138 ถาม จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ท่านอาจารย์ได้พิสูจน์ ให้เห็นว่าผิดไปเสียทุกสิ่งเท่าที่กระผมได้กล่าวไปแล้ว ท่านอาจารย์ไม่ได้ทำอะไรเลย ในการที่จะชี้ให้เราเห็น ธรรมะ ที่แท้จริง

ตอบ ใน ธรรม ที่แท้จริงนั้น ไม่มีความสับสนเลย แต่พวกเธอเองได้สร้างความสับสนขึ้น ด้วยคำถามต่างๆ ทำนองนั้น ธรรมะ ที่แท้จริงอย่างไหนกันนะ ที่เธอจะเที่ยวแสวงหาเอาได้?

139 ถาม ถ้าความสับสนเกิดขึ้นจากคำถามต่างๆ ของผมแล้ว คำตอบของท่านอาจารย์เล่า มีอยู่อย่างไร?

ตอบ จงสังเกตให้เห็นสิ่งต่างๆ ตามที่มันเป็นอยู่จริง และอย่าไปสนใจกับคนอื่น มีคนบางพวกเหมือนกับสุนัขบ้าแท้ว มัวเห่าทุกสิ่งทีเคลื่อนไหวเห่าจนกระทั่งใบหญ้าใบไม้ที่กระตุกกระดิกเมื่อถูกลดพัด*

*คนชนิดนั้นเข้าใจผิด หลงเอาพฤติกรรมต่างๆ ภายนอกกาย มาเป็นพฤติกรรมต่างๆ ภายในจิตตนเอง ผู้แปลเป็นไทย

140 เมื่อกล่าว ธรรมะอย่างเช่น ของพวกเรา ขอให้จำไว้ว่า จำเดิมตั้งแต่ได้ถ่ายทอดกันมาเป็นครั้งแรกนั้น ไม่เคยสอนกันเลยว่า คนเราจะต้องแสวงหาด้วยการศึกษา หรือต้องสร้างความคิดขึ้น ในรูปต่างๆ คำที่พูดว่า "การศึกษาเรื่อง หนทาง ทาง

โน้น" นั้น เป็นแค่เพียงโหวารกล่าวทางบุคคลิฐานเท่านั้น นั่นมันเป็นเพียงวิธีการสำหรับเร้าความสนใจของบุคคลชั้นเริ่มแรก ของการดำเนินตามทางธรรมดาของเขาเท่านั้น

141 ตามความจริงแล้ว ทาง ทางนั้น ไม่รวมอยู่ในสิ่งที่ต้องศึกษาเลย การศึกษา ย่อมนำไปสู่การหน่วงเอาความคิดในรูปต่างๆไว้โดยทำเฉยๆ เมื่อเป็นดั่งนั้น ทาง ทางโน้นก็มีแต่จะถูกเข้าใจผิดโดยสิ้นเชิง

142 ยิ่งไปกว่านั้นอีก ทาง ทางโน้นไม่ใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่ตั้งอยู่เป็นพิเศษมันถูกขนานนามว่า มหายาน-จิต คือ จิต ซึ่งไม่อาจหาพบได้ข้างในหรือข้างนอก หรือตรงกลาง โดยแท้จริงแล้วมันไม่ได้มีตำแหน่งแหล่งที่อยู่ ณ ที่ใดเลย

143 ข้อปฏิบัติขั้นแรกที่สุด คือการเว้นเสียจากความคิดในรูปต่างๆ ซึ่งตั้งรากฐานอยู่บนความรู้ที่เคยเล่าเรียนมา ข้อนี้หมายความว่า แม้พวกเธอจะได้ดำเนินการปฏิบัติไปโดยวิธีที่เกี่ยวข้องกับความรู้ชนิดนั้นตามที่เธอเคยเชี่ยวชาญมา จนหมดความรู้ ถึงขั้นนั้นแล้ว เธอก็จะยังไม่สามารถพบตำแหน่งแหล่งที่ของ จิต นั้นอยู่นั่นเอง

144 ทาง ทางนี้ เป็น สัจธรรม ฝ่ายนามธรรม และเป็นสิ่งที่ไม่มีชื่อ ไม่มีสมญาแม้แต่เดิม

145 มันเป็นเพราะสัตว์โลก ได้พากันแสวงหาสัจจะนี้อย่างโง่เขลา และคว้าไปคว้ามา ในขั้นทดลองอยู่รำไปเท่านั้นเอง พระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงได้มาปรากฏในโลกลนี้ และสอนสัตว์เหล่านั้น ให้เพิกถอนวิธีการปฏิบัติ เพื่อการเข้าถึงสัจจะวิธีนั้นเสียให้หมดสิ้น โดยทรงเกรงไปว่า จะไม่มีผู้ใดเข้าใจในวิธีการของพระองค์ พระองค์จึงได้ทรงเลือกเอา คำว่า "ทาง" มาใช้

146 พวกเขาต้องไม่ปล่อยให้คำว่า "ทาง" คำนี้ จูงเธอไปสู่การก่อรูปแห่งความคิดขึ้นในจิต ว่าเป็นทางสำหรับเท้าเดิน (ถนน) ด้วยเหตุนี้แหละ จึงมีคำกล่าวไว้ว่า "เมื่อปลาตัวนั้นถูกจับได้แล้ว เราก็ไม่สนใจกับ ลอบ อีก ต่อไป" ดังนี้

147 เมื่อใดกายและจิต มีการไหลออกไปเอง ถึงธรรมชาติเดิมของมันได้* ทาง ทางนั้นก็ป็นอันว่าเดินเสร็จแล้ว และ จิต ก็ป็นอันว่าได้ถูกเข้าใจอย่างซึ้งซาบแล้ว

* เหมือนแสงสว่างที่มีของบังอยู่ พอเอาของบังออก แสงก็ไหลถึงสิ่งที่มันส่องได้ทันที -ผู้แปลเป็นไทย

148 สมณะ ได้นามว่า สมณะ ก็เพราะรู้แจ้งแทงตลอดแหล่งกำเนิดเดิมของสิ่งทั้งปวง ผล คือความเป็นสมณะเช่นนั้น ลูถึงได้ด้วยการทำความสิ้นสุดให้แก่ความกระหายใคร่จะลูถึงทุกอย่างเสีย มันไม่ได้มาจากการศึกษาจากตำราเลย

149 บัดนี้ ถ้าเธอแม้แต่สาละวนในการใช้จิตของเธอเอง แสวงหาจิต มัวอยู่แต่จะฟังคำสอนจากผู้อื่น และหวังอยู่แต่จะลูถึงจุดหมายปลายทางด้วยการศึกษาล้วนๆแล้ว เมื่อไรเล่า เธอจะประสบความสำเร็จสักที?

150 คนโบราณบางคนมีจิตใจแหลมคม เขาริบสลัดความรู้ทั้งหมดเสียได้ ในทันทีที่ได้รับฟังธรรมซึ่งประกาศออกมา ดังนั้นเขาจึงได้นำมาว่า "ปราชญ์ผู้ซึ่งสลัดการศึกษาเสียได้ แล้วมาอาศัยอยู่กับการโพล่งรวดเดียวถึงตัว ธรรมะ ได้ในตัวมันเอง"

151 คนในทุกวันนี้ได้แต่แสวงหาเพื่อจะยึดใส่ตัวเอง ด้วยความรู้ความสามารถในการใช้เหตุผลทางอนุมาน แสวงหาความรู้ทางพระคัมภีร์อยู่ทุกหนทุกแห่ง และเรียกการทำอย่างนั้น ว่าการปฏิบัติธรรม เขาเหล่านั้นไม่รู้ ว่าความรู้และสติปัญญาชนิดนั้น ยังมีมากก็ยังมีผลในทางตรงกันข้ามคือเป็นการสุมกองสิ่งกีดขวาง ให้สูงยิ่งขึ้นไปอีกนั่นเอง ถ้าพิจารณาเอาเอาความรู้ต่างๆ เข้าไว้อย่างท่วมหัวนั้น มันเหมือนกับเด็กที่ทำคนให้เกิดอาหารไม่ย่อย เพราะสวาปามเต้าหู้เข้าไปมากเกินไป พวกที่ศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้นตามแบบของพวก ตรียาน นั้น เหมือนกับเด็กคนหนึ่งที่ทุกอย่าง ทั้งหมดเท่าที่เธอจะเรียกคนพวกนี้ให้ดีที่สุดได้ ก็คือ เรียกเขาว่า พวกคนที่เดือดร้อนเพราะท้องเสีย

152 เมื่อสิ่งที่เรียกว่า ความรู้และสติปัญญาอันเฉลียวฉลาดชนิดนั้นเกิดย่อยไม่ได้ขึ้นมา มันก็กลายเป็นพิษขึ้น เพราะมันเป็นได้แต่เพียงของในเครื่องเดียวกันกับสังสารวัฏเท่านั้น ในฝ่าย ธรรมอันสูงสุด นั้นไม่มีของชนิดนี้เลย ดังนั้นจึงมีคำกล่าวไว้ว่า "ในคลังแสงสรรพาวุธแห่งราชาธิบดีของข้า หามี ดาบแห่งความเป็นเช่นนั้น 'ไม่' ดังนี้

153 ความคิดในรูปต่างๆ ซึ่งเธอได้ก่อกำเนิดขึ้นในอดีต (เหลืออยู่ในแห่งตลาคตรรก*)

* ที่กำเนิดแห่งพระตลาคตเจ้าทั้งหลาย

154 คำว่า "ตลาคตรรก" หมายถึงสิ่งที่ไม่มีความที่พอให้สิ่งใดซึ่งมีขนาดแม่เทเส้นขนเล็กที่สุด ตั้งอยู่ได้ นั่นแหละ คือข้อที่ว่า เหตุใดพระธรรมราชา(พระพุทธเจ้า) ผู้ที่ได้ทำลายความยึดถือว่ามีตัวมีตนลงเสียได้ ได้ทรงแสดงพระองค์ให้ปรากฏออกมาในโลกนี้ และนั่นแหละ คือข้อที่ทำไมพระองค์จึงตรัสว่า "เมื่อเราอยู่ในที่เฉพาะพระพักตร์ พระพุทธที่ปึงกร เราารู้สึกว่าไม่มีอะไร แม้แต่อนุภาคเดียวสำหรับเรา เพื่อจะบรรลุถึง"* ดังนี้

* คำกล่าวข้อนี้ เข้าใจว่าหลวงปู่ กล่าวไปตามหลักของตนเอง และคงจะเป็นคำกล่าวที่แม่แต่มหานพวคนอื่นก็กลืนไม่ลง โดยไม่ต้องพูดถึงเรื่องราวเลย ข้อนี้หมายความว่า การตรัสรู้ตามแบบนี้ ไม่ต้องมีการลูถึงอะไร มีแต่ทำให้รู้จักสภาวะเดิมแท้ของตนเท่านั้น อีกนั่นเอง ผู้แปลไทย

155 คำตรัสนี้ เป็นคำตรัสที่มุ่งหมายโดยตรง เพื่อให้ความรู้และสติปัญญาชนิดนั้น ของพวกเธอ ให้เป็นของว่างไปเสีย

156 มีแต่พวกที่เว้นขาดจากร่องรอย ของการปฏิบัติคืออย่างคว่ำไปคว่ำมาเพราะติดแน่นอยู่ในความรู้ของตน (ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น) ทุกอย่างทุกชนิดเสียได้ และเว้นขาดจากการหวังพึ่งสิ่งใดๆ ทั้งหมดแล้วเท่านั้น ที่จะสามารถเป็นผู้สงบถึงที่สุดได้

157 คำสอนตามพระคัมภีร์ ของยานทั้งสามนั้น ก็เป็นแต่เพียงยาบำบัดความเจ็บไข้ ในขั้นปฐมพยาบาลเท่านั้น คำสอนเหล่านั้น ถูกสอนไปเพื่อสนองความต้องการในทำนองนั้น ดังนั้นมันจึงเป็นของมีคุณค่าเพียงชั่วคราว และขัดกันไปขัดกันมา อยู่ในตัวมันเอง ถ้าเพียงแต่ความจริงข้อนี้ เป็นที่กระจ่างกันแล้ว ก็จะไม่มีอะไรเหลืออยู่ให้เป็นที่สงสัยเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกต่อไป

158 ยิ่งไปกว่านั้นทั้งหมดก็คือ มันเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะไม่ไปเลือกเอาคำสอนที่เหมาะสมเฉพาะบางโอกาส บางเรื่อง แล้วเอามาถือว่ามันเป็นความคิดที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้อีกต่อไป เพราะมันจับใจเขา โดยการที่มันปรากฏอยู่เป็นส่วนหนึ่งในพระคัมภีร์ ทำไมจึงเป็นดังนั้นเล่า? เพราะว่าตามความจริงนั้น ไม่มีธรรม (สิ่ง)ใดที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งความข้อนี้พระศาสดาก็ได้ประกาศไว้แล้ว คนในนิกายเราจะไม่แย้งเลย ในข้อที่ว่าสิ่งทำนองนี้คงจะมีได้

159 เราารู้จักทำให้การเคลื่อนไหวต่างๆทางจิต หยุดเสียทั้งหมดเท่านั้นและเพราะเหตุนี้ ย่อมได้รับความความสงบอันแท้จริง โดยแน่นอนเราไม่ควรตั้งต้นด้วยการคิดสิ่งต่างๆออกมามากมาย แล้วจบลงแก่ความจงนสนทนพหุณานาชนิด

31

160 ถาม จากข้อความทั้งหมด เท่าที่อาจารย์ได้กล่าวไปแล้ว ได้ความว่า จิต คือ พุทธะ แต่มันไม่กระจ่างในข้อที่ว่าหมายถึงจิตชนิดไหนในประโยคที่ว่า "จิต" ซึ่งเป็น "พุทธะ" นั้น?

ตอบ เธอมีจิตอยู่แล้วก็มากน้อยเล่า?

161 ถาม ก็แต่ว่า พุทธะนั้น เป็นจิตธรรมดา หรือจิตที่ตรัสรู้แล้วเล่า?

ตอบ ก็ในโลกนี้ ที่ตรงไหนเล่า ที่เธอเก็บจิตธรรมดา และจิตที่ตรัสรู้แล้วของเธอไว้?

162 ถาม ในคำสอนของ ขานทั้งสาม มีกล่าวไว้ว่า มีจิตอยู่ทั้งสองอย่าง ทำไมท่านอาจารย์จึงปฏิเสธมันเสียเล่า?

ตอบ ในคำสอนแห่ง ขานทั้งสาม นั้น มีการอธิบายอย่างกระจ่างอยู่แล้วว่าทั้งจิตธรรมดา และจิตที่ตรัสรู้แล้วนั้น ก็ล้วนแต่เป็นมายา เธอไม่เข้าใจเอง ความยึดมั่นต่อความคิดว่าสิ่งทั้งปวงมีอยู่ ทั้งหมดนี้ เป็นความสำคัญผิด ไปเอาของหลวงเหล่านั้นมาเป็นสัจจะ ความคิดต่างๆชนิดนั้น จะไม่เป็นมายาได้อย่างไรกัน? เมื่อเป็นมายา มันก็บัง จิตนั้นเสียจากเธอ

163 ถ้าเธอเพียงแต่ขจัดความคิดว่ามีจิตธรรมดา มีจิตตรัสรู้แล้วนั้นออกไปเสียจากเธอเท่านั้น เธอจะพบว่าไม่มีพุทธะอะไรที่ไหนอีก นอกจากพุทธะในจิตของตนเอง

164 เมื่อท่านอาจารย์โพธิธรรม จากตะวันตกมาถึง ท่านได้ชี้ออกไปว่าสิ่งซึ่งคนทุกคนมีส่วนประกอบร่วมอยู่ด้วยนั้นแหละคือ พุทธะ คนจำพวกเธอ พวกกันเคล็ดไปด้วยความเข้าใจผิด คือไปจับฉวยเอาความคิดเช่นว่า "อย่างธรรมดา" หรืออย่างตรัสรู้แล้ว"ขึ้นมา พร้อมกันนั้นก็บังคับความคิดต่างๆของเธอได้เคล็ดออกไปข้างนอก ผู้ที่ซึ่งมันพวกกันควบห่อไปเหมือนกะมั่ว ทั้งหมดนี้ มันเกิดขึ้นครอบคลุมปิดบังจิต ของพวกเธอ ดังนั้น ฉันขอบอกเธอว่า จิต คือ พุทธะ

165 ในทันทีที่ความคิด หรือความรู้สึกทางอายตนะเกิดขึ้น พวกเธอก็พลัดตกลงสู่คติวินิยม กาลเวลาทั้งหมด ซึ่งปราศจากการตั้งต้นและขณะซึ่งเป็นปัจจุบันขณะหนึ่งนั้นเป็นของอันเดียวกัน ไม่มีนี้ ไม่มีโน้น การเข้าใจซึมซาบในสัจจะข้อนี้ เรียกว่าการรู้แจ้งเห็นจริงที่สมบูรณ์ และไม่มีอะไรเหนือกว่า

166 ถาม ถ้อยคำที่ท่านอาจารย์กล่าวมานี้ มีรากฐานอยู่บนหลักธรรมอะไร?

ตอบ เอ้า หาหลักหาหลักกันทำไมอีกเล่า? พอสักว่าเธอมีหลักเท่านั้น เธอก็ปลัดผลลงไปสู่ความคิดแบบคติทวินิยมทันที

167 ถาม เมื่อตะกี้นี้เอง ท่านอาจารย์ได้กล่าวถึงอดีตซึ่งไม่มีใครรู้ว่าตั้งต้นเมื่อไร กับปัจจุบันนั้น เป็นของอันเดียวกัน ด้วยการกล่าวอย่างนั้น ท่านอาจารย์หมายถึงอะไร?

ตอบ มันเป็นเพราะการแสวงหาด้วยความอยากของเธอแท้ๆ นี้ ที่เธอไปทำมันให้มีความแตกต่างกันขึ้น ระหว่างของสองอย่าง ถ้าเธอจะหยุดการแสวงหาด้วยความอยากเสียได้ แล้วมันจะมีความแตกต่างใดๆในระหว่างของสองอย่างนี้ได้ อย่างไร?

168 ถามถ้ามันไม่แตกต่างกันแล้ว ทำไมท่านอาจารย์จึงใช้คำเรียกมันต่างกันเล่า?

ตอบ ถ้าเธอไม่ไปเอ่ยถึง "อย่างธรรมดา" กับ "อย่างตรัสรู้แล้ว" ขึ้นมาแล้ว ใครเล่าจะอยากลำบาก ไปพูดกันถึงเรื่องชนิดนี้ ในเมื่อสิ่งซึ่งจัดเป็นอย่างไรๆ พวกๆ เหล่านั้น ก็มีได้มีอยู่จริง แล้วจิต ก็มีได้เป็น "จิต"จริง และเมื่อทั้งจิต และทั้งสิ่งซึ่งถูกจัดเป็นอย่างไรๆ พวกๆ เหล่านั้น โดยแท้จริงเป็นมายาแล้ว เธอจะหวังหาสิ่งใดๆได้ที่ไหนกันเล่า?

32

169 ถาม มายา ได้บัง จิต ของเราเอง เสียจากเรา แต่จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ท่านอาจารย์ก็ยังไม่ได้อสอนพวกเรา ว่าทำอะไร จึงจะกำจัดมายานั้นเสียได้?

ตอบ การเกิดขึ้นของมายาก็ดี การถอนมายาออกเสียได้ก็ดี ล้วนแต่เป็นมายาด้วยกัน มายามีใช้สิ่งซึ่งมีรากอยู่ในความจริง มันตั้งอยู่ได้ก็เพราะความคิดแบบทวินิยมของพวกเธอ ถ้าพวกเธอเพียงแต่หยุดปล่อยตนไปตามความคิดที่ทำให้เกิดของเป็นคู่ตรงกันข้ามเช่น "อย่างธรรมดา" กับ "อย่างตรัสรู้แล้ว" เสียเท่านั้น มายาก็จะสิ้นสุดลงไปได้เองทันที และแล้วถ้าเธอยังขึ้นอยากจะทำลายมัน ในที่ทุกๆแห่งที่มันอาจจะมิอยู่ เธอจะพบว่าไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่เลย แม้แต่เส้นขนเดียวให้เธอเกาะ นี่แหละ คือความหมายของคำที่ว่า "ฉันจะปล่อยเสียทั้งสองมือ" เพราะเมื่อเป็นดังนั้นแล้ว ฉันจะพบ พุทระ ใน จิต ของฉัน โดยแน่แท้" นั่นเอง

170 ถาม ถ้าไม่มีอะไรให้เกาะยึดเสียเลยแล้ว ธรรมะ จะถูกถ่ายทอดได้อย่างไรกัน?

ตอบ มันเป็นการถ่ายทอด จิต ด้วย จิต

171 ถาม ถ้า จิต เป็นสิ่งที่ถูกใช้สำหรับการถ่ายทอด ทำไมท่านอาจารย์จึงกล่าวว่า จิต ก็ไม่ได้ตั้งอยู่เหมือนกัน ดังนี้แล?

ตอบ การไม่ได้รับ ธรรมะ อะไรเลย นั่นแหละ เรียกว่าการถ่ายทอดจิต การเข้าใจซึมซาบ จิต ชนิดนี้ หมายความว่าไม่มี จิต และไม่มีธรรมะ

172 ถาม ถ้าไม่มี จิต และไม่มี ธรรมะ แล้ว การถ่ายทอด หมายถึงอะไรกันเล่า?

ตอบ พวกเธอได้ยื่นคนเขาพูดกันถึงการถ่ายทอด จิต แล้วพวกเธอก็พูดกันถึงอะไรบางอย่าง ที่พวกเธอเองหวังว่าจะได้รับ ดังนั้น ท่านอาจารย์โพธิธรรม จึงได้กล่าวว่า

ธรรมชาติแท้ของจิต จิต นั้น ถ้าเข้าใจซึมซาบแล้ว

คำพูดของมนุษย์ ไม่สามารถหว่านล้อม หรือเปิดเผยมันได้

ความตรัสรู้ คือความไม่มีอะไรให้ใครต้องลูถึง

และผู้ซึ่งได้ตรัสรู้แล้ว ก็ไม่พูด ว่าเขารู้อะไร

ถ้าเผชิญอาตมาทำความกระ้างในข้อนี้ให้แก่พวกเธอ อาตมาสงสัยว่า พวกเธอจะทนมันไหวหรือ?

33

173 ถาม ความว่าง ซึ่งเห็นแต่อยู่ตรงหน้าเรา ในสายตาของเรานั้นเป็นสิ่งที่เห็น ได้ว่ามีอยู่จริง เมื่อเป็นคั้งนั้น มิเป็นว่า ท่านอาจารย์กำลังชี้บ่งสิ่งบางสิ่ง ซึ่งเห็นๆอยู่ และกำลังเห็น จิต อยู่ อยู่ในมันไปหรือ?

ตอบ จิตชนิดไหนกันนะ ที่ฉันอาจจะบอกให้ดูได้ ในสิ่งต่างๆ ที่เป็นวิสัยแห่งการดูด้วยตา? สมมติว่าเธอได้เห็นได้ มันจะเป็นแต่เพียง จิตส่วนที่เป็นแสงสะท้อนกลับ อยู่ตามสิ่งต่างๆที่เห็นได้ด้วยตาเท่านั้นเอง เธอจะเป็นเหมือนคนที่กำลัง มองดูหน้าตัวเองในกระจกเงา แม้เธออาจจะเห็นมันได้กระ้างเหมือนของจริงไปทุกอย่าง เธอก็ยังคงเป็นเพียงผู้มองอยู่ที่เงาสะท้อนล้วนๆเท่านั้นเอง นี่มันมีผลคุ้มค่าอะไรที่ไหนกันที่ทำให้พวกเธอต้องวิ่งมาหาอาตมา?

174 ถาม ถ้าไม่ให้เราเห็นด้วยอำนาจของแสงสะท้อนแล้ว เมื่อไรเล่าเราจะเห็นกัน ได้สักที?

ตอบ ตลอดเวลาที่พวกเธอยังฝากตัวเองไว้กับ "ด้วยอำนาจของ" อยู่ ดังนี้ พวกเธอก็จะตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่เป็นมายาบางสิ่งอยู่รำไปเมื่อไรพวกเธอจะเข้าใจได้สำเร็จกันสักทีนะ? แทนที่จะปฏิบัติตามผู้ที่บอกให้เธออำมือกว้างหมด ทั้งสองมือเหมือนคนที่ไม่มีอะไรจะปล่อยอีกแล้ว เธอก็มีไปเสียแรงงานในการเที่ยวโ้อวด ว่ามีอะไรสารพัดอย่าง

175 ถาม แม้ผู้ที่เข้าใจเรื่องแสงสะท้อนดี แสงสะท้อนก็ยังไม่ได้อยู่อีกหรือ?

ตอบ ถ้าของเป็นคั้งๆ ก็ยัง ไม่มีตัวตนที่ตั้งอยู่เสียแล้ว มันจะยังไม่มีการลงไปอีกสักเท่าไร ในการที่เราจะเอาอะไร กับสิ่งที่เป็นเพียงแสงสะท้อน อย่าเที่ยวได้พูดพร่ำเหมือนคนเดินฝันลืมนตา (คนเดินละเมอ) ไปให้มากเลย

176 เมื่อก้าวเข้าในศาลาธรรมประจำเมือง ท่านอาจารย์ได้ประกาศออกมาว่า "การมีความรู้ต่างๆมากมายหลายประเภท นั้น ไม่อาจจะเปรียบเทียบกันได้ กับการที่สามารถเพิกถอนเสียได้ซึ่งการแสวงหาทุกสิ่งซึ่งการทำได้เช่นนั้น เป็นสิ่งเลิศสุดเหนือสิ่งทั้งปวง จิต มิได้เป็นสิ่งที่มีความหมายหลายชนิด ไม่มีหลักธรรมแท้จริงอะไร ที่อาจจะพูดกันได้ โดยทางคำพูด"

เมื่อไม่มีอะไรต้องพูดกันอีก ก็ต้องเลิกประชุม

177 ถาม ล้างจะอย่างไรโลก หมายความว่าอะไร?

ตอบ เธอจะไปทำอะไรกับไม้กาฝากชนิดนั้นนะ? ความจริงคือ ความบริสุทธิ์ถึงที่สุด ทำไมจะต้องไปถกกันถึงคำที่ไม่บริสุทธิ์เหล่านั้นเล่า? ความที่ปราศจากความคิดนึกต่างๆ อย่างเด็ดขาด เรียกว่า ปรีชาของความเป็นจิตปรกติ

178 ทุกวันไม่ว่าเดินอยู่ ยืนอยู่ นั่งอยู่ หรือนอนอยู่ก็ตาม หรือในการพูดจาทั้งหมดก็ตาม จึงยังคงเป็นผู้มีจิตที่ปราศจากการยึดถือ ทุกๆอย่างในสิ่งแวดล้อมทั้งปวง ไม่ว่าจะพูด หรือแม้เพียงแต่กระพริบตาขอให้ทำมันไปด้วยความที่จิตปรกติถึงที่สุด

179 เดียวนี้ เรากำลังอยู่ในตอนปลายของระยะห้าร้อยปีที่ 3 นับแต่พุทธปรินิพพานมา นักศึกษาเช่นแทบทั้งหมด ได้เอียงไปในทางยึดถือเสียงและรูปทุกชนิด

180 ทำไมพวกเธอจึงไม่ลอกแบบเรา ด้วยการปลดเปลื้องความคิดทุกอย่างออกไปเสีย เราจะทำมันมิได้มีอยู่เลย หรือร่าเริงว่ามันเป็นไม้สุๆ ขึ้นหนึ่ง หินก้อนหนึ่ง หรือขี้เถ้าที่ซัดแล้วเท่านั้นเล่า? หรือลอกแบบเรา ด้วยการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ อย่างแผ่วเบาที่สุด เท่าที่ควรจะทำให้ได้ในแต่ละโอกาสเล่า? ถ้าเธอไม่อยากทำอย่างนั้น และเผชิญตายลงเดี๋ยวนี้ เธอจะถูกทรมานโดยขมพบาล*

* คือเจ้าแห่งนรก โดย บุคคลาธิษฐาน (โดยธรรมชยฐาน หมายถึงความทุกข์ต่างๆที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากการตาย) ผู้แปลไทย

181 พวกเขาต้องหลีกเลี่ยงจากคำสอนเรื่องความมีอยู่ และเรื่องความไม่มีอยู่เสียทั้งหมด เพราะ จิต นั้นเหมือนกับดวงอาทิตย์ในข้อที่มันอยู่ในความว่างตลอดนิรันดร ส่องแสงได้โดยธรรมชาติของมันเอง และส่องแสงโดยไม่ตั้งใจจะส่องแสงนี้ไม่ใช่สิ่งซึ่งพวกเขาอาจจะทำให้สำเร็จได้โดยปราศจากความพากเพียร แต่เมื่อเธอลูถึงขั้นที่ไม่มีความยึดถือต่อสิ่งใดๆหมดแล้ว เธอก็จะเป็นผู้ที่ทำอยู่ เหมือนที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายท่านทำ

182 การทำอย่างนี้ จะเป็นการกระทำที่เข้าร่องเข้ารอยกันได้จริงๆกับคำที่กล่าวว่า "จงทำจิตให้เป็นจิตชนิดที่ไม่อิงอาศัยอยู่บนอะไรเลย"* เพราะฉะนั้นแหละ คือธรรมกายแท้ ของเธอ ซึ่งเรียกได้ว่า การตรัสรู้ที่สมบูรณ์ถึงที่สุด

* ธรรมกายที่สำคัญที่สุด จากวัชรปรัชญาปารมิตาสูต พระสูตรนี้ เสถียร โพนันทะ แปลสู่ภาษาไทย ผู้แปลไทย

183 ถ้าเธอไม่สามารถเข้าใจชิมซาบในข้อนี้ แม้เธอจะมีความรู้อย่างลึกซึ้งจากการศึกษาของเธอ หรือแม้เธอจะมีความเพียรอย่างสาหัส และบำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างดั่งเครื่องที่สุด เธอก็จะยังคงล้มเหลวต่อการรู้แจ้งถึงจิตของเธอเองอยู่นั่นเอง ความพยายามทั้งหมดของเธอจะเดินทางผิด และเธอก็จะเข้าไปสมทบในครอบครัวของมาร โดยแน่นอน อานิสงส้อะไรกันที่เธอจะได้รับจากวัตรปฏิบัติชนิดนี้?

184 มันเหมือนกับที่ครั้งหนึ่ง ท่านอาจารย์ ชิกง ได้พูดไว้ว่า "พุทธะ นั้น คือสิ่งซึ่งจิตของเธอเองสร้างขึ้นแท้ๆ เมื่อเป็นดังนั้น จะแสวงหา พุทธะ นั้น จากพระคัมภีร์ต่างๆได้อย่างไรกัน?" ดังนี้

185 แม้พวกเธอจะได้ศึกษาถึงเรื่อง ทำอย่างไรถึงจะบรรลุถึงความเป็นพระโพธิสัตว์สามประเภท ความเป็นพระอรหันต์สี่ประเภทและภูมิทั้งสิบแห่งความก้าวหน้า ต่อการตรัสรู้ของพระโพธิสัตว์ จนกระทั่งใจของเธอเต็มไปด้วยความรู้เหล่านี้แล้วก็ตาม เธอก็จะยังคงทำตัวให้แว้งกว้างอยู่ตรงกลางระหว่าง "อย่างธรรมดา" และ "อย่างตรัสรู้แล้ว" อย่างนั่นเอง

186 การที่ไม่รู้วิธีปฏิบัติ เพื่อลู่ถึง ทาง ทางโน้นทุกวิธี ล้วนแต่ก็เวลานิดเดียวทั้งนั้น นั่นเป็นสังสารวัฏ (คือสิ่งที่ทำให้เวียนว่ายไปในวัฏสงสาร ไม่รู้สร้าง)

187 เรงยิงของมัน เมื่อใช้ไปแล้วครั้งเดียว (ก็หมด) ลูกศรก็ตกดิน
พวกเธอสร้างขึ้นแต่ชีวิต ชนิดที่ไม่ทำให้ความหวังของเธอเต็มได้
ช่างอยู่ต่ำกว่าประตู โคตรภู เสียนี้กระไร
ซึ่งจากนั้น กระโดดแผล็บเดียว ก็ถึง พุทธเกษตร*

* โคตรภู หมายถึงสุดยอดของความเป็นมนุษย์ธรรมดา หลังจากนั้นก็เป็นพระอริยเจ้า พุทธเกษตร หมายถึงเขตของความเป็นพระพุทธเจ้า ผู้แปลไทย

188 มันเป็นเพราะว่า เธอไม่อยู่ในพวกที่กระโดดแผล็บเดียวถึง เธอจึงยังคงดันทุรังไปในทางที่จะเรียนให้ทั่วจบถึงวิธีการต่างๆ ที่พวกคนโบราณตั้งไว้ เพื่อการมีความรู้ที่ยังอยู่ในระดับของความคิดปรุงแต่ง

189 ท่านอาจารย์ ชิกง ยังได้กล่าวไว้ด้วยว่า "ถ้าเธอไม่พบอาจารย์ชั้นยอด เธอก็กลืนยา มหายานเข้าไป เป็นหมันเปล่า" ดังนี้

35

190 ถ้าพวกเธอจะใช้เวลาของเธอทั้งหมด ไม่ว่าเดินอยู่ ยืนอยู่ นั่งอยู่ หรือนอนอยู่ก็ตาม ให้เป็นการฝึกฝนเพื่อจะหยุดเสีย ซึ่งการกระทำต่างๆ ของจิตของเธอเอง ในการที่จะก่อรูปความคิดต่างๆ ขึ้น เมื่อเป็นดังนั้นเธอก็จะเป็นผู้เที่ยงแท้ต่อการลู่ถึง จุดหมายปลายทางชั้นสุดท้าย เนื่องจากธรรมที่เป็นกำลังของเธอยังมีไม่พอ เธอจึง ไม่สามารถที่จะข้ามสังสารวัฏได้ ด้วยการกระโดดทีเดียวถึง แต่เมื่อห้าหรือสิบปีผ่านไป เธอก็จะมีการตั้งค้ำที่ตีขึ้น ได้อย่างแน่นอน แล้วก็จะสามารถก้าวหน้าต่อไปได้เองเป็นธรรมดา

191 แต่มันเป็นเพราะเธอไม่เป็นบุคคลประเภทนั้น เธอจึงรู้สึกว่าเป็นต้องใช้อำนาจของเธอเอง ใน "การศึกษาชานะ" และ "ศึกษาเรื่อง ทาง ทางโน้น" การทำอย่างนั้น มันมีอะไรเกี่ยวกับพุทธศาสนาด้วยเล่า?

192 ดังนั้นจึงมีคำกล่าวไว้ว่า ทั้งหมดเท่าที่พระตถาคตได้สอนนั้นมีอยู่เพียงเพื่อจะกลับใจมหาชน มันเหมือนกับแสวงลงไปว่าใบไม้เหลืองๆ เป็นทองคำแท้ เพื่อให้หน้าตาของเด็กหยุดไหล เท่านั้น ฉะนั้นมันต้องไม่ถูกยึดถือว่า เป็นความจริงที่

เด็ดขาด แต่ประการใด ถ้าเธอถือเอาเป็นความจริง เธอก็ไม่ใช่สมาชิกแห่งนิกายเรา แล้วมันจะมีผลอะไรกับธรรมชาติเดิมแท้ของเธอเล่า?

193 ดังนั้น ข้อความในสูตรจึงกล่าวว่า "สิ่งซึ่งเรียกว่าปัญญาอันสมบูรณ์ถึงที่สุดนั้น หมายความว่าไม่มีอะไรเลยจริงๆ ที่ต้องลูถึง" ถ้าเธอสามารถเข้าใจความข้อนี้ได้ เธอก็จะเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่าทั้ง พุทธวิถิ และมารวิถิ ก็ล้วนแต่พลาดจากเป้าหมายนี้อย่างอย่างสิ้นเชิงโดยแท้กัน

194 จักรวาลเดิมที่รุ่งเรืองและบริสุทธิ์นั้น ไม่ใช่ของเหลี่ยมหรือของกลม ไม่ใช่ของใหญ่หรือของเล็ก มันปราศจากความแตกต่างว่ายาวหรือสั้นใดๆ ทั้งหมด มันอยู่เหนือการเกี่ยวข้อง เหนือการกระทำ เหนือวิชา และเหนือการตรัสรู้

195 พวกเขาต้องการเห็นให้ชัดเจนไปว่า โดยแท้จริงแล้ว ไม่มีอะไรเลย ไม่มีทั้งมนุษย์สามัญ ไม่มีทั้งพุทธะทั้งหลาย มหาโลกธาตุมีจำนวนนับไม่ถ้วนดุจเม็ดทรายในโลก ก็เป็นเพียงฟองน้ำเม็ดเล็กๆ ญาณทั้งหลาย และอริยะภาวะทั้งปวง เป็นเพียงเส้นแฉกๆ ของแสงฟ้าแลบ ในบรรดาสິงเหล่านั้นทั้งหมด ไม่มีอะไรซึ่งเป็นตัวแท้ของจิต

196 ธรรมกาย ตั้งแต่โบราณกาลมา จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ รวมทั้งพระพุทธเจ้าทั้งปวง และพระสังฆปริณายกทั้งหลาย เป็น หนึ่ง แล้วมันจะขาดอะไรไปสักเส้นขนเดียว ได้อย่างไรกันเล่า?

197 ถ้าแม่เธอเข้าใจความข้อนี้ เธอก็ต้องทำความพากเพียรเข้มแข็งถึงที่สุด ตลอดทั้งชีวิตนี้ พวกเขาไม่อาจจะทำอะไรเป็นที่แน่นอนอยู่ทุกเวลาว่าจะได้มีชีวิตอยู่ยืนยาว จนกระทั่งได้หายใจอีกครั้งหนึ่งหรือไม่

36

198 ถาม ท่านพระสังฆปริณายกองค์ที่หก เป็นคนไม่รู้หนังสือ ทำไมท่านจึงได้รับมอบผ้ากาสาวพัสดรเครื่องหมายตำแหน่ง ซึ่งยกท่านสู่ตำแหน่งนั้น? ท่านเซนสุ่ย เพื่อนนักศึกษาคู่แข่งกันคนหนึ่งอยู่ในฐานะสูงกว่าศิษย์อื่นๆ ตั้งห้าร้อยคน เพราะเป็นอาจารย์ช่วยสอนและสามารถสามารถอธิบายความหมายอันลึกซึ้งของพระสูตรต่างๆ ได้ถึง 32 คัมภีร์ ทำไมท่านจึงไม่ได้รับผ้ากาสาวพัสดรนั้น?

ตอบ เพราะท่านเซนสุ่ย ยังคงปล่อยตนไปในความคิดปรุงแต่ง คือในธรรมที่นำไปสู่การกระทำ ประโยคที่ว่า เมื่อเธอปฏิบัติเธอจึงจะบรรลุ" นั้น ท่านองค์นั้นก็ยังยึดถือว่าเป็นของจริงอยู่ ดังนั้นพระสังฆปริณายกองค์ที่ห้า ท่านจึงทำการมอบหมายธรรมแก่ท่านสุขแห่ง(เว่ยหล่าง)ชั่วขณะนั่นเอง ท่านสุขแห่งก็ได้บรรลุถึงความเข้าใจซึมซาบชนิดที่ไม่ต้องมีคำพูดและได้รับธรรมเหตุอันลึกซึ้งที่สุด ของพระศาสดาไปอย่างเงียบกริบ นั่นแหละ คือข้อที่ว่าทำไม ธรรม นั้น จึงถูกถ่ายทอดไปยังท่าน

199 พวกเธอไม่เห็นว่าการกระทำอันเป็นรากฐานของธรรมนั้น คือหลักที่ว่า ไม่มีธรรม ถึงกระนั้น หลักที่ว่าไม่มีธรรม นั้นแหละ เป็นธรรมอยู่ในตัวมันเอง และบัดนี้ หลักที่ว่า ธรรมไม่มีนั้น ก็ได้ถูกถ่ายทอดไปแล้ว หลักที่ว่า มีธรรม จะเป็นธรรมได้อย่างไรกัน?

200 ใครก็ตามเข้าใจซึมซาบความหมายของข้อความนี้ ย่อมควรที่จะได้นามว่า ภิกษุ คือผู้ซึ่งเชี่ยวชาญต่อ "ธรรมปฏิบัติ"

201 ถ้าเธอไม่เชื่อความข้อนี้ เธอลองอธิบายความหมายของเรื่องต่อไปนี้ดู ท่านเว่ยมิง ได้ป็นขึ้นไปยังยอดสูงสุดแห่งภูเขา ต่ำยี่น เพื่อพบพระสังฆปริณายกองค์ที่หก ท่านสังฆปริณายกได้ถามว่ามาทำไม มาเพื่อจีวรหรือมาเพื่อ ธรรม? ท่านเว่ยมิงได้ตอบว่า "ไม่มาเพื่อจีวรแต่มาเพื่อ ธรรม เมื่อเป็นดังนั้น พระสังฆปริณายกได้กล่าวว่า "ขอให้ท่านทำจิตของท่านให้เป็นสมาธิสักขณะหนึ่ง และเว้นการคิดในความหมายของคำว่า ดีและชั่วเสียให้หมด" ท่านเว่ยมิงได้ทำตามคำสั่งและพระสังฆปริณายกได้กล่าวต่อไปว่า "เมื่อท่านไม่คิดถึงความดีและไม่คิดถึงความชั่วอยู่ ตรงขณะนี้แหละเธอจะย้อนกลับไปสู่ภาวะที่เธอได้เป็นอยู่ ในขณะที่ก่อนแต่ที่มารดาบิดาของเธอเองเกิดมา" พอพูดจบท่านเว่ยมิงก็ได้ถึงความเข้าใจซึมซาบชนิดที่ไม่ต้องมีเสียงพูด ได้โดยเร็วเดียว ต่อจากนั้นท่านได้หมอบลงบนพื้นดินและได้กล่าวว่า "ข้าพเจ้าเหมือนกับคนที่ดื่มน้ำอยู่ ย่อมรู้ได้ด้วยตนเอง ว่ามันเย็นอย่างไร ข้าพเจ้าได้อยู่กับท่านสังฆปริณายกองค์ที่ห้าและศิษย์ของท่านมาเป็นเวลา 30 ปี แต่เพิ่งวันนี้เองที่ข้าพเจ้าสามารถขจัดความผิดพลาดต่างๆในวิถีคิดอย่างเก่า ของข้าพเจ้าเสียได้" พระสังฆปริณายกองค์ที่หกได้ตรัสว่า "ถูกแล้ว" อย่างน้อยที่สุด บัดนี้ท่านย่อมเข้าใจว่า ทำไมเมื่อพระสังฆปริณายกองค์ที่หนึ่งจากอินเดียมาถึง ท่านจึงได้ชี้ตรงไป แต่ที่จิต ของคน ซึ่งโดย จิต นั้นเอง เขาเหล่านั้นสามารถรู้แจ้งเห็นจริงถึงธรรมชาติ เดิมแท้ของเขา และกลายเป็น พุทธะ ได้ และข้อที่ว่า "ทำไมพระสังฆปริณายกองค์นั้น จึงไม่เคยพูดถึงสิ่งอื่นนอกไปจากนี้เลย"

202 เรายังไม่เห็นกันอีกหรือ ว่าทำไมเมื่อพระอานนท์ได้ถามพระมหากาศยปะว่า พระพุทธองค์ซึ่งโลกนุชา ได้ทรงมอบหมายอะไรให้อีก พร้อมกับจีวรทอง พระมหากาศยปะจึงร้องขึ้นว่า "อานนท์" เมื่อพระอานนท์ขานตอบ ด้วยความเคารพว่า "อะไรครับ" ดังนี้ ท่านมหากาศยปะ ได้กล่าวต่อไปว่า "ทั้งเสาธงลงเสี้ยวที่ประตูวัดเถิด" ดังนี้ นี้แหละคือนิมิตซึ่งพระสังฆปริณายก(สายอินเดีย)องค์ที่ * ท่านได้ให้แก่พระอานนท์

* พระมหากาศยปะ ทางนิกายเซน ถือว่าเป็นพระสังฆปริณายก องค์ที่

203 ตลอดเวลา 30 ปี ที่พระอานนท์คนฉลาด ปฏิบัติรับใช้ตามพระพุทธประสงค์ส่วนพระองค์มา แต่เนื่องจากท่านเป็นคนรักการได้ความรู้มากเกินไป พระพุทธองค์จึงได้ทรงตัดเตือนท่าน โดยตรัสว่า "แม้เธอที่เชี่ยวชาญความรู้อยู่ตั้ง 1000 วัน มันก็ยังทำประโยชน์ให้แก่เธอได้น้อยกว่าการฝึกฝนเรื่อง ทาง ทางนี้โดยเฉพาะ แม้เพียงวันเดียว ถ้าเธอได้ฝึกฝนมัน เธอจะไม่สามารถย่อยได้ แม้แต่น้ำหยดเดียว"

จบบันทึกขึ้นเขา

ภาคสอง บันทึกกวาง-ลิง

๑

ถาม ในบรรดาคนที่ชุมนุมกันอยู่ประมาณ ๔-๕ ร้อยคนบนภูเขา นี้มีสักกี่คนที่ได้เข้าใจในคำสอนของท่านอาจารย์อย่างเต็มที่ ?

ตอบ จำนวนที่ว่ามันไม่อาจจะทราบได้ ทำไม ? เพราะว่า ทาง ของอาตมา เป็นไปในทางการปลุก จิต ให้ตื่นออกมา มันจะถูกถ่ายออกมาเป็นคำพูดได้อย่างไรกัน ? คำพูดจะมีผลได้บ้างก็ต่อเมื่อพูดใส่หูเด็ก ๆ ที่ยังไม่เคยได้รับคำสั่งสอนอะไรมาก่อนเท่านั้น

๒

ถาม พุทฺธะ (ซึ่งหมายถึงสิ่งสูงสุด) นั่นคืออะไร ?

ตอบ จิต คือ พุทฺธะ ในเมื่อการตัดสินใจลงแห่งความคิดปรุงแต่ง เป็น ทาง พอสักว่า เธอหยุดการปลุกใจความคิดปรุงแต่งและการคิดค้นในเรื่องอันว่าด้วยความมีอยู่และความไม่มีอยู่ ความยาวและความสั้น คนอื่นหรือตัวเอง ผู้ทำหรือผู้ถูกทำ และเรื่องอื่นทำนองนี้เสียให้จบสิ้นเท่านั้น เธอจะพบว่า จิต ของเธอเป็น พุทฺธะ โดยแท้จริง ว่า พุทฺธะ คือ จิต โดยแท้จริง และว่าจิตเป็นสิ่งที่คล้ายกับความว่าง เพราะฉะนั้น จึงมีคำจารึกไว้ว่า “ธรรมกาย อันแท้จริงนั้น คล้ายกับความว่าง”

จงอย่าแสวงหาสิ่งอื่นใด นอกไปจากสิ่งนี้ มิฉะนั้นแล้วการแสวงหาของพวกเขาจะจบลงด้วยความเศร้า แม้พวกเขาจะบำเพ็ญบารมีทั้งหกตลอดก็เป็นอันมากเท่าจำนวนเม็ดทรายในแม่น้ำคงคา รวมทั้งวัตรปฏิบัติอย่างอื่นที่จะทำให้ได้ตรัสรู้ อีกทั้งหมดทั้งสิ้นก็ตาม เธอก็ยังอยู่ไกลจากจุดหมายปลายทางอยู่นั่นเอง

ทำไมเล่า ? เพราะว่าการทำเช่นนั้นเป็นการสร้างกรรมไม่มีหยุด และเมื่อกุศลกรรมที่ได้สร้างขึ้นนั้น หมดอำนาจลงพวกเขา ก็จะกลับไปกำเนิดในภูมิอันต่ำอีก ด้วยเหตุนี้เองจึงมีคำจารึกไว้อีกว่า “สัมโมคคกาย นั้น ไม่ใช่พุทฺธะที่แท้จริง หรือผู้ประกาศธรรมะก็ไม่ใช่”

เพียงแต่เธอรู้จักธรรมชาติแห่งจิตของเธอเองเท่านั้น ซึ่งในธรรมชาตินั้นไม่มีตนเองไม่มีผู้อื่น แล้วเธอก็จะเป็นพุทฺธะองค์หนึ่งจริง ๆ

ถาม เมื่อยอมรับว่า คนรู้แจ้งเห็นจริงแล้ว ซึ่งหยุดความคิดปรุงแต่งของตนเสียได้ คือ พุทธะ ดังนี้แล้ว ก็คนที่ยังโง่งอยู่เล่า เมื่อหยุดคิดอย่างปรุงแต่งเสียหมดแล้ว จะมิกลายเป็นคนหลงลืมไม่มีสมปฤดีไปหรือ ?

ตอบ ไม่มีคนรู้แจ้งเห็นจริง ไม่มีคนมีโง่งอยู่ และไม่มีแม้ความหลงลืมไม่มีสมปฤดี ถึงกระนั้นก็เถอะ แม้ว่าโดยหลักทั่วไป สิ่งทุกอย่างจะปราศจากความมืออยู่อย่างเป็นวัตถุตัวตนก็ตาม พวกเขาก็ต้องไม่คิดไปในทำนองที่ว่า ไม่มีสิ่งใดที่มีอยู่ และแม้ว่าสิ่งทั้งหลายมิใช่เป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ พวกเขาก็ต้องไม่ไปคิดว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอยู่

ความคิดว่า “มีอยู่” ก็ตาม ความคิดว่า “ไม่มีอยู่” ก็ตาม ทั้งสองอย่างล้วนแต่เป็นความคิดที่เคยตัว ไม่ดีอะไรไปกว่าสิ่งซึ่งเป็นมาตาทั้งหลาย ดังนั้นจึงมีคำจารึกไว้ว่า “สิ่งใดก็ตามที่เข้าใจเอาเองตามความรู้สึกทางอายตนะ ย่อมเป็นเหมือนกับมาตา ข้อนี้หมายถึงทุกสิ่งนับตั้งแต่สิ่งที่เป็นเพียงความคิดไปจนถึงสิ่งที่มีชีวิตเป็นอยู่จริง ๆ”

ท่านอาจารย์ผู้ก่อกำเนิดนิคายเซ็นของเรา ไม่ได้สอนอะไรให้แก่สาวกของท่านเลย นอกจากการทำให้ว่างไปโดยสิ้นเชิง ซึ่งนำไปสู่การเพิกถอนเสียซึ่งความรู้สึกต่าง ๆ ทางอายตนะ ในการทำให้ว่างไปโดยสิ้นเชิงนี้เอง ทางของพวกพุทธะทั้งหลาย ได้เป็นไปอย่างรุ่งเรือง และในขณะเดียวกันนั่นเอง จากการที่แยกออกไปว่านั่นเป็นนั่น นี่เป็นนี่ อย่างตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ นั่นแหละ ฝูงปีศาจร้ายก็รุ่งเรืองโชติช่วงขึ้นมา

ถาม ถ้า จิต กับ พุทธะ เป็นของสิ่งเดียวกันโดยเนื้อแท้แล้ว เราจะต้องปฏิบัติต่อไปในปารมิตาทั้งหก และการปฏิบัติอื่น ๆ ดังที่กล่าวไว้ในแบบฉบับเพื่อการตรัสรู้ นั้น ๆ หรือไม่เล่า ?

ตอบ การตรัสรู้ ย่อมโพล่งออกมาจากจิตโดยตรง ไม่มีอะไรเกี่ยวกับการบำเพ็ญปารมิตาทั้งหกและข้อปฏิบัติอื่นใด ๆ ของพวกเธอเลย การปฏิบัติบำเพ็ญทำนองนี้ ทั้งหมดทั้งสิ้นเป็นเพียงอุบายสำหรับกุมเอาประโยชน์ทางวัตถุ อันเนื่องอยู่กับปัญหาชีวิตประจำวันเท่านั้นเอง

ถึงแม้ การตรัสรู้ก็ตาม สิ่งสูงสุดก็ตาม ภาวะแห่งสัจจะก็ตาม การบรรลุฉับพลันก็ตาม ธรรมกาย และอื่น ๆ ทั้งหมดลงไป จนถึงกัมแห่งการก้าวหน้าทั้งสิบก็ตาม อริยผลทั้งสี่ อริยภาวะ และมรรคญาณ ก็ตาม ทุกอย่างล้วนแต่เป็นเพียงคิดเอาด้วยความคิด เพื่อช่วยประคับประคองเราไประหว่างสังสารวัฏเท่านั้น ทั้งหมดนั้นไม่ใช่สิ่งที่ต้องทำเกี่ยวกับจิตที่เป็นพุทธะแต่ประการใดเลย

เนื่องจาก จิต คือ พุทธะ วิธีที่ฉลาดเพื่อลูถึงสิ่ง ๆ นี้ก็คือการเพาะให้ พุทธะ-จิต นั้น ผลิออกมาให้เห็นเท่านั้นเอง เพียงแต่เธอทำมันให้ว่างจากความคิดปรุงแต่งต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่นำไปสู่การเกิดและการดับอยู่ตลอดเวลา และนำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อนใจของสัตว์โลกและโลกอื่น ๆ เพื่อให้สิ้นเชิงเท่านั้น พวกเธอก็จะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมียุติปฏิบัติเพื่อการตรัสรู้และอะไรทำนองนั้น นานาชนิดเลย

ฉะนั้นจึงมีคำจารึกไว้ว่า ...

คำสอนของพุทธะทั้งหมด มีวัตถุประสงค์ข้อนี้เพียงข้อเดียว
คือ พาพวกเราข้ามขึ้นให้พ้นเสียจากภูมิแห่งความคิด
บัดนี้ ถ้าข้าพเจ้าหยุดความคิดของข้าพเจ้าได้สำเร็จแล้ว
ประโยชน์อะไรด้วยกรรมทั้งหลายที่พุทธะได้สอนไว้ ?

นับตั้งแต่พระพุทธะโคตมะ ลงมาจนตลอดสายของพระสังฆปริณายกทั้งหลาย กระทั่งถึงท่านโพธิธรรมเป็นที่สุด ไม่มีใครเคยสอนว่ามีอะไร นอกจาก จิตหนึ่ง นี้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสิ่งที่รู้กันอยู่ว่า ได้แก่ยานแห่งความรอดเพียงยานเดียว ดังนั้นแม้พวกเขาจะเที่ยวแสวงหากันให้ตลอดสากลจักรวาล เธอก็จะไม่พบยานอื่นใดเลย ไม่มีที่ไหนดอก ที่โอวาทข้อนี้จะแตกหน่อแยกกิ่งออกไปได้มากมาย คุณภาพเพียงอย่างเดียวของมัน คือ จริงตลอดกาล ดังนั้น จึงเป็นคำสอนที่รับเอาได้ยาก

เมื่อท่านโพธิธรรมได้มาสู่ประเทศจีน จนลูถึงอาณาจักรเหลียงและอาณาจักรเว่ย ก็มีแต่ท่านสาธุคุณ โภ อองค์เดียวเท่านั้นที่ได้รับการเห็นแจ้งอย่างไม่ต้องเอ่ยปากพูดสักคำเดียวต่อจิต ของท่านเอง ในทันทีที่มีการอธิบายแก่ท่าน ท่านเข้าใจได้ว่า จิต คือ พุทธะ และว่า ใจและกายของแต่ละคนนั้นไม่เป็นอะไรเลย คำสอนนี้เรียกว่ามหายาน เนื้อแท้ของมหายานนั้น คือ ความว่างสิ้นเชิงจากของที่ตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ ท่านโพธิธรรมได้มีความเชื่ออย่างแนบแน่นแน่นในการ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเนื้อหานั้นแท้จริงของสากลจักรวาลในชีวิตทันตาเห็นนี้ !

จิต กับ “เนื้อหา” อันนี้ไม่มีความแตกต่างกันเลยแม้แต่นิดเดียว คือว่า “เนื้อหา นั้นแหละ คือ จิต สิ่งทั้งสองนี้ไม่สามารถแยกกันได้เลย เพราะเหตุที่ท่านอาจารย์ได้เปิดเผยความซื่อซื่อเอง ท่านจึงได้รับสมญาตำแหน่งสังฆปริณายกแห่งนิกายของเรา และเพราะเหตุนี้ จึงมีคำจารึกไว้ว่า “ขณะที่มีการเห็นแจ้งต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของ จิต และ เนื้อหา อันนั้น ซึ่งก่อให้เกิดมีหลักสัจธรรมขึ้นมานั้นแหละ เป็นขณะที่อาจกล่าวได้อย่างแท้จริงว่า ขณะแห่งการเลิกล้างการพำพุดการบรรยายกันเสียที่

ถาม พระพุทธเจ้าทรงช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏได้อย่างแท้จริงหรือ ?

ตอบ ตามสภาพที่เป็นจริงนั้น หากมีสัตว์โลกทั้งหลาย ที่ต้องรับการปลดปล่อยโดยพระตถาคตไม่เลย ถ้าเมื่อตนเองก็มีได้มีสภาพที่เป็นตัวตนอันแท้จริงอย่างใดแล้ว คิดดูเถิด สิ่งอื่นนอกจากตน จะเป็นสิ่งที่มีสภาพแห่งความเป็นตัวตนน้อยลงไปอีกสักเท่าไรเล่า ดังนั้น จึงไม่มีทั้งพุทธะ ไม่มีทั้งสัตว์โลกทั้งหลาย ที่ตั้งอยู่โดยสภาพที่เป็นตัวตนอันแท้จริงเลย

๖

ถาม ถึงอย่างไรก็ยังมีคำจากรู้กันว่า “ใครก็ตาม ที่ประกอบอยู่ด้วยพุทธะลักษณะ ๓๒ ประการ ย่อมเป็นผู้สามารถปลดปล่อยสัตว์โลกทั้งหลาย จากสังสารทุกข์” ท่านอาจารย์จะปฏิเสธความข้อนี้ได้อย่างไร ?

ตอบ สิ่งใด ๆ ที่ประกอบอยู่ด้วยลักษณะใด ๆ ล้วนแต่เป็นมายาทั้งสิ้น ต่อเมื่อรู้ชัดแจ้งว่า ลักษณะทุกลักษณะหาใช่ลักษณะไม่ นั่นแหละ พวกเขาจึงจะรู้จักพระตถาคตเจ้า

พระพุทธเจ้าก็ดี สัตว์โลกทั้งหลายก็ดี ทั้งสองอย่างนี้เป็นเพียงความคิดปรุงขึ้นมาอย่างผิด ๆ ในจิตของเธอเองนานาชนิดเท่านั้น เป็นเพราะพวกเขาไม่ได้รู้จัก จิตจริงแท้ พวกเขาจึงได้ดวงตัวเองด้วยความคิดปรุงแต่งในทางความมีตัวมีตน ทำนองนั้น

ถ้าเธอยังจะถือว่ามีพุทธะอยู่ เธอก็จะถูกปิดกั้นเสียด้วยพุทธะนั้น นั่นเอง และเมื่อเธอยังจะถือว่ามีสัตว์โลกทั้งหลายอยู่ เธอก็จะถูกปิดกั้นเสียด้วยสัตว์โลกทั้งหลายเหล่านั้น นั่นเอง ความคิดปรุงแต่งที่เป็นคติทวินิยม เช่นเห็นว่ามี “สัตว์ที่ยังโง่หลง” หรือ “สัตว์ที่ตรัสรู้แล้ว” มี “บริสุทธิ” หรือ “ไม่บริสุทธิ” ดังนั้นเป็นต้นก็ตาม นั่นแหละคือสิ่งกีดกันปิดบังไม่ให้เห็นแจ้ง

มันเป็นเพราะจิตของพวกเขา ถูกปิดกั้นเสียด้วยสิ่งเหล่านั้น นั่นเอง ธรรมจักรจึงยังจำเป็นที่จะต้องหมุนไป ๆ มันเหมือนกับลิงที่ขว้างอะไรลงไปแล้วหยิบมันขึ้นมาอีก ขว้างอะไรลงไปแล้วหยิบมันขึ้นมาอีก ดังนี้เรื่อยไปไม่มีหยุด นี้ฉันใด พวกเขาและการศึกษาของพวกเขาก็เป็นฉันนั้น

ทั้งหมดเท่าที่เธอควรปรารถนา นั่น มันมีแต่หยุด “การศึกษา” ของเธอเสีย เลิกล้างความคิดว่า โง่หรือฉลาด บริสุทธิหรือไม่ บริสุทธิ ใหญ่หรือเล็ก เป็นต้น เสียให้สิ้นเชิง ตัดความยึดมั่นถือมั่น และหยุดการกระทำกรรมเสียอย่างเด็ดขาดเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ทั้งหมด เป็นเพียงสิ่งที่เพิ่มความลำบากให้มากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกนิดหน่อยเท่านั้น หรือเป็นเพียงเครื่องประดับประดา (ที่ไม่จำเป็น) ภายใน จิตหนึ่ง นั่นเท่านั้น

อาตมาได้ยินว่าพวกเธอเคยได้ศึกษาสูตรต่าง ๆ แห่งตริยานทั้งสิบสองหมวด สิ่งเหล่านี้ทั้งหมด เป็นเพียงข้อคิดที่เขา
ระบายกันออกไปพล่อย ๆ ตามที่เคยประสบ เพราะเคยปากเท่านั้น พวกเธอจะต้องสลัดออกไปเสียให้หมดจริง ๆ

ดังนั้น พวกเธอจงสลัดเสียให้ได้ทุกสิ่งที่เคยเรียนเข้าไว้ ซึ่งมันไม่มีอะไรมากไปกว่าผ้าปูนอนที่เขาปูให้เธอเมื่อคราวเจ็บไข้
เท่านั้น

มันเป็นได้เฉพาะต่อเมื่อพวกเธอ ได้สลัดความรู้สึกสำคัญมันหมายต่าง ๆ เสียทั้งหมด จนไม่มีอะไรเหลืออยู่ในสภาพที่เป็น
ตัวตนให้ยึดถืออีกต่อไป และเฉพาะต่อเมื่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่แวดล้อมเธอ ไม่สามารถสกัดกั้นปิดบังเธอได้อีกเลย และ
เฉพาะต่อเมื่อ พวกเธอได้ปรากฏตัวเองออกมาเสียจากความคิดอย่างคติวินิยมได้ตลอดแนว ไม่มีเหลือให้รู้สึกว่ามีคน
ที่ “ยังโง่” และคนที่ “ตรัสรู้แล้ว” อีกต่อไปจริง ๆ เท่านั้น ที่พวกเธอจะนำตนขึ้นสู่สมญาว่า พุทธะผู้อยู่เหนือโลกได้ในที่สุด

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ จึงมีคำจารึกไว้ว่า “การเชื่ออย่างหมอบราบคาบแก้วของพวกเธอนั้นเป็นสิ่งที่ไร้ผล อย่าปลงความ
เชื่อลงไปในพิธีรีตองต่าง ๆ ทำนองนั้น รีบหนีไปเสียโดยเร็ว จากความเห็นผิดเชื่อผิดทำนองนั้น

เนื่องจาก จิต เป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกแบ่งแยกให้เป็นนั่นเป็นนี้ได้เลย เพราะฉะนั้น ปรากฏการณ์ทั้งหลายที่ปรากฏแก่เธอก็ต้อง
ไม่ถูกแยกเป็นชนิดนั้นชนิดนี้ ตามคติวินิยม โดยเท่าเทียมกัน

เนื่องจาก จิต เป็นสิ่งที่อยู่เหนือการกระทำกรรมทั้งปวง ดังนั้น ปรากฏการณ์ทั้งหลายก็ต้องเป็นเช่นนั้นด้วย

ปรากฏการณ์ทุกอย่างตามที่ปรากฏแก่เราอยู่นี้เป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นของความคิด เพราะฉะนั้น อาตมาจึงต้องการเพียงให้ทำ
จิตของเธอให้ว่าง เพื่อจะได้พบความจริงว่าทุกสิ่งทั้งหมดนั้นเป็นของว่างจริง ๆ วัตถุหรืออารมณ์ต่าง ๆ ที่รู้สึกกันอยู่ทาง
อายตนะทั้งหลายก็ล้วนแต่เป็นอย่างเดียวกันกับปรากฏการณ์ทั้งหลายที่กล่าวแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในจำพวกไหน สักกี่หมื่น
ก็แสนจำพวกก็ตาม

ความว่างอันใหญ่หลวงที่ครอบงำสิ่งทั้งปวงอยู่ทุกทิศทุกทางนั้น เป็นเนื้อแท้อันเดียวกันกับ จิต นั้น และเนื่องจาก จิต นั้น
เป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกแบ่งแยกออกเป็นส่วน ๆ ได้ ตามธรรมชาติในตัวมันเอง ดังนั้นสิ่งต่าง ๆ ทุกสิ่งจึงต้องเป็นเช่นนั้นด้วย

ความมีความเป็นนานาชนิด ที่ปรากฏแก่พวกเธอว่ามันต่าง ๆ กันนั้น มันเป็นเพราะความสำคัญมันหมายของเธอเอง ต่างหากที่ต่างกันอยู่ในตัวมัน แล้วไปทำให้รู้สึกต่อของข้างนอกว่าต่างกันานาชนิด ทำนองเดียวกันแท้กับสีสันต่าง ๆ ของอาหารทิพย์ของพวกเทวดา ที่เขากล่าวกันว่า มีต่าง ๆ กัน ตามควรแก่บุญกุศลของพวกเทวดาองค์หนึ่ง ๆ ซึ่งเสวยมัน

อนุตตรสัมมาสัมโพธิ นั้น เป็นชื่อของการเห็นแจ้งว่า บรรดาพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย ในสากลจักรวาลนั้น ตามความจริงแล้ว ท่านมิได้มีลักษณะแห่งความเป็นพระพุทธรูปเจ้าอะไร ๆ โดยเฉพาะที่เราอาจจะแบ่งแยกออกมาให้เห็นได้แม้แต่น้อยเลย มีอยู่ก็แต่ จิตหนึ่ง เท่านั้น

ตามทีจริงแล้ว ไม่มีความที่ตัวเป็นความอเนกอนันต์แห่งรูปทั้งหลาย ไม่มีความรุ่งเรืองอย่างสวรรค์ ไม่มีชัยชนะอย่าง รุ่งโรจน์ หรือไม่มีการยอมจำนนต่อผู้ชนะ เนื่องจากไม่มีใครมีชัยชนะอย่างรุ่งโรจน์ ดังนั้นจึงไม่อาจมีการได้สัมมาปัญญาตามแบบฉบับว่าใครได้เป็นพุทธะสักองค์หนึ่ง และเนื่องจากไม่มีการพ่ายแพ้ จึงไม่อาจมีการได้สัมมาปัญญาตามแบบฉบับนั้น ๆ ว่าใครเป็นสามัญสัตว์ไปได้เลย

๗

ถาม แม้ว่า จิต นั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปลักษณะ แต่ท่านอาจารย์อาจปฏิเสธได้อย่างไรว่าไม่มีพุทธลักษณะ ๓๒ ประการ หรือไม่มีอุดมภาพ ๘๐ ประการ ซึ่งสัตว์อาศัยข้ามฟากแห่งสังสารวัฏได้ ?

ตอบ ลักษณะ ๓๒ ประการ ก็เป็นเพียงสักว่าลักษณะของรูป สิ่งใดก็ตามที่มีรูป สิ่งนั้นเป็นมาया อุดมภาพ ๘๐ ประการ นั้นก็ยังตกอยู่ในวงของสสาร (วัตถุ) อยู่นั่นเอง

ผู้ใดก็ตาม สำคัญว่าตัวตนมีอยู่ในสสาร ก็เป็นผู้ที่กำลังเดินผิดทาง ดังนี้เขาจึงไม่สามารถเข้าใจเรื่องของพระตถาคตเจ้าได้ อย่างถูกต้องเลย

๘

ถาม เนื้อหาอันแท้จริงของพระพุทธรูป ต่างจากเนื้อหาอันแท้จริงของสามัญสัตว์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง หรือว่าเป็นอันเดียวกัน ?

ตอบ เนื้อหาอันแท้จริง ย่อมไม่มีทางที่จะไปเป็นความเป็นอันเดียวกันหรือเป็นของต่างกักันกับสิ่งใด ๆ เลย

ถ้าพวกเขาไปรับเอาคำสอนตามแบบฉบับของพวกตรียานมาศึกษาให้เห็นความแตกต่างระหว่างพุทธภาวะ กับสภาวะของสามัญสัตว์ทั้งหลายอยู่ พวกเขาก็จะต้องสร้างกรรมแห่งตรียานขึ้นสำหรับตัวเอง ครั้นแล้วความเป็นสิ่งเดียวกัน หรือความแตกต่างกันนานาชนิดก็จะเกิดขึ้นมา ในฐานะที่เป็นผลของการทำเช่นนั้น

แต่ถ้าพวกเขาถือตามคำสอนแห่งพุทธยาน ซึ่งถ่ายทอดให้โดยท่านโพธิธรรม เธอจะไม่มีการพูดถึงสิ่งเหล่านี้เลย เธอจะเพ่งตรงไปยัง จิตหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ปราศจากความเป็นอันเดียวกันหรือความแตกต่างกัน ปราศจากความเป็นเหตุและความเป็นผล (เป็นต้น)

ด้วยเหตุดังนั้น จึงมีคำจารึกไว้ว่า “มีหนทางแต่ทางเดียวของพวกเอกยานเท่านั้น ไม่มีทางที่สอง ทางที่สาม เว้นเสียแต่ทางหลาย ๆ แบบ ที่พระพุทธรเจ้าท่านใช้แต่เพียงในฐานะเป็นอุบายล้วน ๆ เพื่อปลดปล่อยสัตว์ที่ยังจมอยู่ในความหลงผิด เต็มที่เท่านั้น”

๙

ถาม ทำไมพระโพธิสัตว์แห่งอนันตภาวะ จึงไม่สามารถมองเห็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์ที่มิ่งกุฎแห่งเศียรของพระพุทธรเจ้าเล่า ?

ตอบ สำหรับท่านไม่มีอะไรเลยที่จะเห็นได้จริง ๆ ทำไม ? เพราะพระโพธิสัตว์แห่งอนันตภาวะนั้นคือพระตถาคต ทั้งยังแถมอีกว่า ความประสงค์ที่จะดู ย่อมไม่เกิดขึ้นเลย

คำอุปมานั้น มุ่งหมายที่จะป้องกันพวกเขาเสียจากการคิดว่า พุทธะและสามัญสัตว์ ทั้งหลายนั้น มีตัวมีตนอยู่มากมายแล้ว เธอก็ตกลงไปสู่ความหลงผิด แห่งความมีอยู่อย่างแตกต่างกันเป็นพิเศษนั่นเอง

ข้อนี้เป็นคำเตือนที่ต่อต้านความคิดที่ว่า ตัวตนมีอยู่หรือไม่มีอยู่ และเพราะคิดเช่นนั้นจึงตกลงไปสู่ความผิดพลาดแห่งความคิดว่ามีอยู่อย่างแตกต่างกันเป็นพิเศษ และทั้งเพื่อต่อต้านความคิดที่ว่า มีบุคคลที่ยังโง่หลงอยู่ และบุคคลที่ตรัสรู้แล้ว ซึ่งเพราะคิดเช่นนั้น จึงได้ตกลงไปสู่ความหลงผิดชนิดเดียวกับที่กล่าวแล้ว

มีได้แต่คนที่สามารถปล่อยตนเองออกมาเสียจากความคิดทำนองนั้นโดยสิ้นเชิงเท่านั้น ที่จะสามารถมีกาย แห่งอนันตภาวะได้ ความคิดปรุงแต่งทั้งหลายทั้งปวง เรียกได้ว่า ความเห็นผิด

ผู้ถือลัทธิผิด ๆ เช่นนั้น ย่อมยินดีในการทวิความคิดปรุงแต่ง แต่พระโพธิสัตว์ยังคงนั่งเงียบ อยู่ในท่ามกลางฝูงคนจำพวกนี้ทั้งหมด

คำว่า “ตถาคต” หมายถึงตถาตา (คือความเป็นตามที่เป็นจริง ๆ) ของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่ปรากฏให้เราเห็น เพราะฉะนั้น จึงมีคำกล่าวไว้ว่า “พระเมตไตรย ก็เป็นเช่นนี้ มุนีและปราชญ์ทั้งหลายก็เป็นเช่นนี้”

ตถาตา มิได้มีอยู่ในสิ่งที่อาจเกิดขึ้น หรืออาจสลายลง ตถาตา มิได้มีอยู่ในสิ่งซึ่งมองเห็นได้ หรือฟังได้ยินได้ มงกุฎแห่งพระเศียรของพระตถาคตนั้น เป็นเพียงความคิดที่ผู้กล่าวได้เข้าถึงภาวะแห่งความสมบูรณ์ชนิดที่พวกเขาจะรู้สึกต่อมันได้โดยทางอายตนะ ฉะนั้นพวกเขาอย่าได้ตกลงไปสู่ความคิดปรุงแต่ง เรื่องความสมบูรณ์ ตามความคิดว่ามีตัวตนเลย

ยิ่งกว่านั้นมันยังมีอีกว่า พุททกายหรือสิ่งสูงสุดนั้นย่อมอยู่เหนือการกระทำทั้งปวง ซึ่งเป็นไปในทางการก่อรูปต่าง ๆ เพราะฉะนั้น พวกเขาต้องระวังการหลงทำความแบ่งแยกสิ่งต่าง ๆ เป็นนั่นเป็นนี่คู่กันอย่างนั้นอย่างนี้ ในบรรดาสิ่งทั้งหลายนับด้วยหมื่นแสน ซึ่งมีรูปต่าง ๆ กัน

สังขารธรรมทั้งปวง เกิดขึ้นตั้งอยู่ชั่วขณะแล้วดับไปดังนี้ เทียบได้กับความไม่มีอะไรล้วน ๆ ส่วนมหาศุนยตา หรือ ความว่างอันใหญ่หลวง นั้น เป็นภาวะแห่งความสมบูรณ์ซึ่งในนั้นไม่มีทั้งความพร้อมและความล้น เป็นความสงบเงียบอย่างมีระเบียบ ซึ่งในนั้นการกระทำทั้งปวงย่อมหยุดนิ่ง

พวกเขาอย่าขึ้นไปคิดว่า อาจจะมีส่วนอื่น ๆ ซึ่งอยู่นอกออกไปจาก มหาศุนยตา นี้ การดันทุรังไปเช่นนั้น จะนำพวกเขาไปสู่การคิดแบ่งแยกสิ่งต่าง ๆ เป็นพวก ๆ โดยไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงได้เลย ฉะนั้น จึงมีคำจารึกไว้ว่า “ภาวะแห่งความสมบูรณ์นั้น คอมมหาสมุทรแห่งญาณ ส่วนสังสารวัฏนั้น คือความสับสนที่หม่นเขียวอยู่”

เมื่อเราพูดกันว่า ความรู้ที่ “ฉัน” ได้รับ การศึกษาที่ “ฉัน” ได้กระทำ ความเข้าใจอันลึกซึ้ง “ของฉัน” ความหลุดพ้นจากการเวียนเกิด “ของฉัน” วิถีชีวิตในทางธรรม “ของฉัน” ดังนั้น ความสำเร็จของเราย่อมทำให้ความคิดเหล่านี้ รู้สึกเป็นสุขแก่เราเป็นที่สุด แต่ความพลาดของเราทำให้มันดูน่าทุเรศไป ทั้งหมดนั้น จะเป็นประโยชน์อะไรที่ไหนกัน ?

ฉันของตักเตือนพวกเขา ให้คงสภาพสงบเงียบ อยู่อย่างมีระเบียบและอยู่เหนือกรรมทั้งปวง อย่าลองตนเองด้วยความคิดปรุงแต่งของตนเอง และอย่าเที่ยวมองหาสัจธรรมในทีใด ๆ เลย เพราะว่าทั้งหมดที่เราประสงค์นั้น คือการเว้นขาดจากการยอมให้ความคิดปรุงแต่งเกิดขึ้น

มันเป็นสิ่งที่ชัดเจนอยู่แล้วว่า ความคิดต่าง ๆ ภายในใจและความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดจากอารมณ์ภายนอกนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เดินผิดทางได้โดยเท่ากัน และว่าทางแห่งพุทธะทั้งหลายก็เป็นอันตรายนแก่เธอเช่นเดียวกับทางแห่งมารทั้งหลาย ดังนั้นเมื่อพระโพธิสัตว์มีัญชุกรี ได้หลงพลัดเข้าไปสู่คติทวินิยมชั่วคราว ท่านพบตัวเองว่าถูกบีบ ให้เตี้ยแคระโดยภูเขาเหล็กสองลูกซึ่งปิดกันโดยไม่มีทางออก

แต่พระมีัญชุกรีมีความเข้าใจที่แท้จริง ในเมื่อพระสมันตภัทรมีแต่ความรู้ชั่วแล่น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อความเข้าใจอันแท้จริงกับความรู้ชั่วแล่น ได้เข้าผสมกันอย่างเหมาะสมเป็นส่วนเป็นอันเดียวกันแล้ว ก็ปรากฏว่าทั้งสองอย่างนั้นมีได้มีอยู่คู่ต่อไป มีอยู่คู่แต่ จิตหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ทั้งพุทธะและทั้งสัตว์ทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะว่าใน จิตหนึ่ง นั้นมีได้มีคติทวินิยมเช่นนั้น

ในทันทีที่พวกเธอมีความคิดว่า พุทธะ ขึ้นมา เธอก็ต้องถูกบังคับให้มีความคิดว่า สามัญสัตว์ทั้งหลายตามขึ้นมา หรือให้คิดเป็นความคิดรวบยอด และความคิดไม่รวบยอด ความคิดกว้างขวาง และความคิดชี้แหล่ขึ้นมา ซึ่งมันจะจงจำเธอไว้ในระหว่างภูเขาเหล็กสองลูกนั้นอีกโดยแน่นอน

ในกรณีที่มีอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม เกิดขึ้นมาจากการคิดค้นอย่างคติทวินิยมนั้น ท่านโพธิธรรมแนะนำให้แก้ไขด้วยการที่ท่านเพียงแต่ชี้ตรงไปยัง จิต และ เนื้อหาอันแท้จริง ดั่งเดิมของเราในฐานะซึ่งตามความจริงแท้แล้ว เป็นพุทธะอยู่แล้ว ทั้งหมด ท่านมิได้มอบวิธีการผิด ๆ ในการทำตนเองให้สมบูรณ์มาให้เลย ท่านมิได้เป็นพวกนิกายแบบที่มีการบรรลุอย่างค่อยเป็นค่อยไป

หลักคำสอนของท่าน ไม่ยอมรับว่ามีสิ่งที่มีคุณลักษณะอันทำให้ได้ชื่อว่า สว่างและมีด เมื่อสิ่งนั้น ไม่ใช่ความสว่าง ก็จงดูให้เห็นว่าไม่มีความสว่างอะไรที่ไหน เมื่อสิ่งนั้นไม่ใช่ความมืด ก็จงดูให้เห็นว่านั่นมันไม่มีความมืดอะไรที่ไหน ! ดังนั้นจึงมีผลตามมาว่า ไม่มีความมืดหรือปลายสุดของความมืด

ใครก็ตาม ที่เข้ามาสู่ประตูแห่งนิกายของเรา เขาต้องจัดการกับทุก ๆ สิ่ง ด้วยอำนาจของสติปัญญาล้วน ๆ เท่านั้น ความรู้สึกด้วยใจจริงชนิดนี้เท่านั้น ที่เรียกว่า ธรรมะ เมื่อธรรมะถูกรู้อย่างประจักษ์แล้ว เราย่อมพูดถึงพุทธะได้ ครั้นรู้ประจักษ์ต่อไปว่า โดยความจริงแล้ว ไม่มีทั้งธรรมะ ไม่มีทั้งพุทธะ นั้นเรียกว่าเข้าถึงสังฆะ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ก็เรียกว่า “บรรพชิตผู้อยู่เหนือกรรมทั้งปวง” นั่นเอง

แล้วผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดอาจเรียกได้ว่า ตริวัตนะ หรือเพชรพลอยสามชนิดในเนื้อหาอันเดียวกัน

บรรดาพวกที่แสวงหาสัจธรรม เขาต้องไม่แสวงหาจากพุทธะ จากธรรมะ หรือจากสังฆะ เขาจะต้องไม่แสวงหาจากที่ใดเลย เมื่อพุทธะไม่ถูกแสวงหา ก็ไม่มีพุทธะที่จะต้องพบ ! เมื่อธรรมะไม่ถูกแสวงหา ก็ไม่มีธรรมะที่จะต้องพบ ! เมื่อสังฆะไม่ถูกแสวงหา ก็เป็นอันว่าไม่มีสังฆะเลย !

๑๐

ถาม ท่านอาจารย์เอง ก็เป็นพระสงฆ์องค์หนึ่งอยู่ในสังฆะ ในบัดนี้ และเป็นที่เห็นชัดกันอยู่แล้วว่า ท่านอาจารย์กำลังง่วนอยู่กับการประกาศธรรมะ แล้วท่านอาจารย์ประกาศออกมาว่าไม่มีทั้งสังฆะ ไม่มีทั้งธรรมะ ได้อย่างไรกัน ?

ตอบ ถ้าพวกเธอสำคัญไปว่ามีธรรมะที่ต้องประกาศ เธอก็จะขอร้องอาตมาให้แสดงมัน แต่ถ้าเธอเรียกร้องหา “อาตมา” ชนิดที่เล็งถึงความมีอยู่อย่างพิเศษอีกชนิดหนึ่งแล้ว ! ธรรมะนั้นหาใช่ธรรมะที่เธอกำลังขอร้องไม่ มันคือ จิตหนึ่ง โน้น !

เพราะเหตุนี้เอง ท่านโพธิธรรม จึงกล่าวไว้ว่า ...

แม้เราได้ถ่ายทอดให้แล้ว ซึ่งธรรมะแห่ง จิต
ธรรมะก็จะเป็นธรรมะไปได้อย่างไรกัน ?
เพราะว่า ไม่ใช่ทั้งธรรมะ ไม่ใช่ทั้ง จิต
ที่สามารถมีอยู่อย่างมีความเป็นตัวเป็นตน
เข้าใจข้อนี้เท่านั้น เธอจึงจะเข้าใจ
ธรรมะ ซึ่งถ่ายทอดด้วย จิต ถึง จิต

ความที่รู้ชื่อว่า ในสัจธรรมนั้น ไม่มีอะไรเลยแม้สักอย่างเดียวที่ดำรงอยู่ ซึ่งอาจยึดถือเอาได้ เข้าถึงได้ บรรลุได้ ตรัสรู้ได้ หรือสรวผลได้ ! นั่นแหละคือการนั่งอยู่ในโพธิมณฑล

โพธิมณฑล คือภาวะซึ่งอยู่ในนั้น ไม่มีความคิดเกิดขึ้นเป็นรูปต่าง ๆ ในนั้นแหละที่พวกเขาจะได้สัมผัสต่อความว่างอันแท้จริงของสิ่งทั้งปวงที่ปรากฏแก่มนุษย์ และเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นความว่างอย่างยิ่งยวด แห่งตถาคตครรวั

ไม่มีอะไรเลยสักสิ่งเดียวที่มีอยู่
ดังนั้น ผู้נסกปรกจะจับได้ที่ตรงไหน ?
ถ้าท่านเข้าใจถึงหัวใจของความจริงเรื่องนี้

ทำไมจะต้องปรา้งถึงความสุขชั้นเลิศด้วยเล่า ?

๑๑

ถาม “ถ้าไม่มีอะไรเลยสักสิ่งเดียว ที่มีอยู่” ดังนี้แล้ว เราจะเคยถึงปรากฏการณ์ทั้งหลาย ในฐานะที่มีได้เป็นสิ่งที่มีอยู่ได้อย่างไรหรือ ?

ตอบ คำว่า “มีได้มีอยู่” ก็เป็นคำพูดที่ผิดเช่นเดียวกับคำตรงข้ามที่ว่า “มีอยู่” โภชนั้น หมายถึงความไม่มีแห่ง “ความคิด” ว่ามีอยู่หรือมิได้มีอยู่

๑๒

ถาม พุทธะ คืออะไร ?

ตอบ จิต ของเธอ คือพุทธะ พุทธะคือ จิต จิต กับพุทธะ เป็นสิ่งที่ไม่แยกจากกันได้ เพราะฉะนั้น จึงมีคำจารึกไว้ว่า “สิ่งซึ่งได้แก่ จิต นั้นแหละ คือ พุทธะ” ถ้ามันเป็นสิ่งอื่นนอกไปจาก จิต มันก็เป็นสิ่งอื่นนอกไปจาก พุทธะ โดยแน่นอน

๑๓

ถาม ถ้าจิตของเราเองก็เป็นพุทธะ ท่านโพธิธรรมเมื่อมาจากอินเดียท่านถ่ายทอดธรรมะของท่านไว้อย่างไร ?

ตอบ เมื่อท่านโพธิธรรมมาจากอินเดีย ท่านถ่ายทอดแต่ จิต-พุทธะ เท่านั้น ท่านเพียงแต่ชี้ความจริงในข้อที่ว่า จิตของพวกเราทุกคนเป็นอันเดียวกับพุทธะมาแล้ว แต่แรกเริ่มเดิมทีเดียว และไม่มีทางที่จะแยกกันได้แต่อย่างใดเลย นั้นแหละคือข้อที่ว่าทำไมเราจึงเรียกท่านว่า สังฆปริณายกของเรา

ใครก็ตาม เข้าใจความจริงข้อนี้ได้ทันที เขาก็อยู่เหนือการนำของพระอรหันต์ทั้งหลาย และอยู่เหนือคำสอนอันถนัดปากและถนัดมือของพวกยานทั้งสาม ไม่ว่าจะเป็ดยานใด ได้ทั้งหมดในทันทีอีกเหมือนกัน

พวกเขาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กับพุทธะ มาตลอดเวลา ดังนั้นอย่าเที่ยวลวงใคร ๆ ว่าเธอถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวนี้ได้ด้วยการปฏิบัตินานาชนิด

๑๔

ถาม ถ้าเป็นดั่งนั้นจริง ธรรมะอะไรกันเล่าที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ทรงนำมาสอน ในเมื่อพระองค์เสด็จมาปรากฏต่อโลก ?

ตอบ เมื่อพุทธะทั้งหลาย มาปรากฏพระองค์ในโลกนี้ พระองค์ไม่ได้ทรงประกาศอะไรเลย นอกจาก จิตหนึ่ง นี้เท่านั้น ดั่งนั้นพระพุทธรูปโคตมะ จึงได้ถ่ายทอดธรรมให้แก่ พระมหากาศยปะอย่างเงียบกริบว่า จิตหนึ่ง ซึ่งเป็นเนื้อหาอันแท้จริงของสิ่งทุกสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่แผ่กว้างครอบคลุมเป็นเนื้อเดียวกันไปกับ ความว่าง และบรรจุเต็มอยู่ทั่วในทุกสิ่งที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้แหละคือสิ่งที่เรียกว่าทปัญญูติของพระพุทธรูปเจ้าทั้งปวง

พวกเขาจงวิพากษ์วิจารณ์ดูตามที่เธอจะทำได้กันเถิด แล้วพวกเขาจะไม่สามารถแม้แต่หวังว่าจะเข้าถึงสัจจะอันนี้ได้โดยทางคำสอนได้อย่างไรกัน ? หรือว่ามันจะเป็นสิ่งที่รู้โดยประจักษ์ได้โดยวิธีของนามธรรมหรือรูปธรรม ได้อย่างไรกัน ?

เมื่อเป็นอันนี้ ความเข้าใจอย่างเต็มที่ จะมาสู่พวกเขาได้ก็แต่โดยทางหรือวิธีที่ลึกลับไม่อาจอธิบายได้เท่านั้น

วิธีที่จะเข้าถึงจิต จิตหนึ่ง นี้ให้ได้จริง ๆ นั้นเรียกว่า ปากทางแห่งความนิ่งเงียบเหนือกรรมทั้งปวง ถ้าพวกเขาอยากจะทำก็จงรู้ไว้ว่าความรู้ประจักษ์ต่อสิ่ง ๆ นี้ โดยฉับพลันนั้น จะมีมาต่อเมื่อจิตถูกชำระล้างแล้วอย่างสิ้นเชิง จากใญ่ของมโนกรรมที่เป็นความคิดปรุงแต่ง และที่แบ่งแยกสิ่งทั้งปวงเป็นพวก ๆ คู่ ๆ ตามแบบคติวินิยม เท่านั้น

พวกที่แสวงหาสัจธรรมนี้ โดยวิธีของการใช้สติปัญญาและการศึกษานั้น มีแต่จะถอยห่างออกไปจากมันทุกที ๆ เท่านั้นเอง

จนกว่าเมื่อไร ความคิดของเธอหยุดแตกกิ่งแตก้านทางโน้นทางนี้เสียทุก ๆ จนกว่าเมื่อไร พวกเขาจะสลัดความคิดในการแสวงหาอะไรบางอย่าง เสียได้ทุก ๆ ทาง และจนกว่าเมื่อไร จิตของพวกเขาจะหยุดการเคลื่อนไหวเสียได้ราวกับว่า มันเป็นท่อนไม้หรือก้อนหินเท่านั้น ที่พวกเขาจะเดินถูกทางไปสู่ ปากประตู ที่กล่าวนั้นได้

๑๕

ถาม แม้ในขณะนี้แท้ ๆ ความคิดผิด ๆ นานาชนิด ก็กำลังไหลพล่านอยู่ในใจของพวกเขา แล้วท่านอาจารย์กล่าวได้อย่างไรกัน ว่าพวกเขาจะไม่มีมันเล่า ?

ตอบ ความคิดผิดเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนจริง ทั้งหมดนั้นเป็นเพียงผลผลิตที่พวกเขาคิดมันขึ้นมาเอง และพวกเขารู้ว่า จิตคือพุทธะและว่า จิต นั้น โดยพื้นฐานแล้วเป็นสิ่งปราศจากความคิดผิด เมื่อใดความคิดต่าง ๆ เกิดขึ้น พวกเขาจะเห็นได้โดยประจักษ์ว่า ความคิดเหล่านั้นแหละ เป็นอะไร ๆ ทั้งหมดที่ทำให้ความคิดผิดเกิดขึ้น ถ้าพวกเขาห้ามกันความคิดปรุง

แต่งเสียได้ทุกคราวและทำกระแสแห่งความคิดให้หยุดไหลเสียได้ ก็ยอมไม่มีความคิดผิดใด ๆ เหลืออยู่ที่พวกเขาได้เอง โดยธรรมชาติ เพราะฉะนั้นจึงมีคำกล่าวไว้ว่า “เมื่อความคิดต่าง ๆ เกิดขึ้น สิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดก็ต้องเกิดขึ้น เมื่อความคิดต่าง ๆ ดับหายไป สิ่งต่าง ๆ ทั้งหมด ก็ต้องดับหายไป”

๑๖

ถาม เมื่อความคิดผิด ๆ ทั้งหมดกำลังเกิดอยู่ในใจของพวกเขา ในขณะนั้น พุทธรูปอยู่ที่ไหน ?

ตอบ ในขณะนั้น พวกเขา กำลังตระหนักรู้ ต่อความคิดอันผิดเหล่านั้น ความตระหนักรู้ของพวกเขาเอง คือพุทธรูป ยังไงล่ะ บางทีพวกเขาอาจเข้าใจได้กระมังว่า ถ้าพวกเขาเพียงแค่เปลี่ยนกระแสแห่งความคิด ซึ่งล้วนแต่เป็นมายาทุกกระแส ออกไปเสียให้หมดเท่านั้น มันก็ไม่มีพุทธรูปพุทธรูปอะไรที่ไหนกัน

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเล่า ? เพราะว่า เมื่อใดพวกเขายอมให้พฤติกรรมแห่งจิตของเธอไปผลิตผลออกมาเป็นความคิดว่า พุทธรูปเมื่อนั้นชื่อว่าเธอกำลังไปนำเอาความเป็นฝ่ายรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสามารถเอามาทำให้เป็นผู้ตรัสรู้ได้นั้น มาบั่นให้เป็นตัวเป็นตนขึ้นมาเอง

โดยทำนองเดียวกัน ความคิดปรุงใด ๆ ของสัตว์ทั้งหลายที่กำลังกระหายต่อความหลุดพ้น ย่อมสร้างภาวะแห่งความเป็นเช่นนั้น ขึ้นเป็นเป้าหมายชนิดที่พวกเขา กำลังเล็งถึงกันอยู่ในบัดนี้ กรรมวิธีทางสติปัญญาและการเคลื่อนไหวของความคิด ทั้งหมดทุกชนิด เป็นผลเกิดมาจากความคิดปรุงแต่งของพวกเขาเอง ซึ่งไปจับจ้องเอาอันนี้มาคิดให้เป็นตัวเป็นตนขึ้นมา

ถ้าพวกเขาเว้นขาดจากการคิดปรุงแต่งเสียอย่างสิ้นเชิง แล้วพุทธรูปจะมีที่ตั้งอยู่ที่ไหนกัน ? พวกเขา กำลังอยู่ในสภาพเข้าตาจนเหมือนโพธิสัตว์มัญชุศรี ผู้ซึ่งพอสักว่าได้ยอมตนให้เกิดความคิดว่ามีพระพุทธรูปเจ้าในฐานะที่มีตัวตนอย่างรูปธรรม ก็กลายเป็นคนแควะและตกอยู่ในที่บีบอัดของภูเขาเหล็กสองลูกอยู่ทุกทิศทุกทาง

๑๗

ถาม ก็ในขณะแห่งการตรัสรู้นั้นเล่า พุทธรูปอยู่ที่ไหน ?

ตอบ คำถามของพวกเขา พลุ่งออกมาจากไหน ? ความรู้สึกเช่นนั้นของพวกเขา ไหลออกมาจากไหนกัน ? เมื่อใดคำพูดหยุดเงียบ การเคลื่อนไหวทุกอย่างหยุดสนิท ภาพและเสียงทุกชนิดอันตรธานไปหมด เมื่อนั้นแหละ พุทธกิจแห่งการปลดปล่อยสัตว์ ได้กำลังเป็นไป อย่างแท้จริง เมื่อเป็นดังนี้ พวกเขาจะแสวงหาพุทธรูปที่ไหนกัน ?

พวกเธอไม่สามารถใส่หัวอีกหัวหนึ่งลงบนหัวของเธอ หรือใส่ปากอีกปากหนึ่งเข้าที่ปากของเธอ ยิ่งกว่านั้นอีก พวกเธอต้องเว้นขาดจากสิ่งที่แตกต่างกันข้ามเป็นคู่ ๆ ทุกชนิดเสียทีเดียว ภูเขาก็เป็นภูเขา น้ำก็เป็นน้ำ บรรพชิตก็เป็นบรรพชิต ชาวบ้านก็เป็นชาวบ้าน แต่ว่าภูเขาเหล่านี้ แม่น้ำเหล่านี้ โลกเองทั้งหมด พร้อมทั้งดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวทั้งหลาย ทั้งหมดนั้นไม่มีอะไรสักอย่างเดียวกับที่ตั้งอยู่ภายนอกจิตของเธอ !

สากลโลกธาตุอันไพศาล ก็ตั้งอยู่แต่ภายในใจเธอเท่านั้น เมื่อเป็นดังนั้น จะมีที่อื่นที่ไหนอีกเล่า ที่จะหาพบสิ่งต่าง ๆ ที่มีปรากฏการณ์นานาชนิด ภายนอกของจิตไม่มีอะไรเลย ทิวเขาเขียวเป็นพดจับสายตาของพวกเธออยู่ทุกทางก็ดี ฟ้าอันแว้งว้างซึ่งเธอเห็นสว่างจ้าอยู่เหนือโลกก็ดี ทั้งหมดนี้ไม่มีอะไรสักเส้นผมเดียวกับที่อยู่นอกจากความคิดที่พวกเธอคิดมันขึ้นมาเอง ! ดังนั้นจึงเป็นอันว่า ภาพและเสียงแต่ละอย่างทุก ๆ อย่างเป็นเพียง จักขุแห่งปัญญาของพุทธะ

ปรากฏการณ์ทั้งหลาย ไม่เกิดขึ้นได้โดยลำพังตนเอง แต่อาศัยสิ่งแวดล้อมปรุงแต่ง และมันได้แก่ความปรากฏของสิ่งเหล่านั้นที่ปรากฏออกมาเป็นวัตถุและเรื่องราวต่าง ๆ นั้นเอง ที่ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ชนิดที่เป็นของเหมาะสมเฉพาะตัวเป็นคน ๆ ไป ขึ้นมา

พวกเธออาจพูดไปได้ตลอดทั้งวัน ถึงกระนั้นก็จะมิอะไรบ้างที่ได้พูดออกมา ? พวกเธออาจฟังไปได้ตั้งแต่เช้าจนพลบค่ำ ถึงกระนั้นก็จะมิอะไรบ้างที่เธอได้ยิน ? เพราะฉะนั้น แม้ว่าพระโคตรมะพุทธะจะได้ทรงประกาศธรรมเป็นเวลาถึง ๔๙ ปี โดยความจริงแล้วไม่มีถ้อยคำใด ๆ ซึ่งพระองค์ได้ตรัสเลย

๑๘

ถาม สมมติว่าทั้งหมดนั้นเป็นเช่นนั้นจริงแล้วภาวะเช่นไรโดยเฉพาะเล่า ที่ถูกหมายถึงโดยความหมายของคำว่า โโพธิ์ ?

ตอบ โโพธิ์มิใช่เป็นภาวะ พระพุทธองค์มิได้ทรงลูถึงโพธิ์ สัตว์ทั้งปวงก็มิได้ไรรู้จากโพธิ์ มันมิใช่สิ่งที่ถึงได้ด้วยกาย หรือแสวงหาได้ด้วยใจ สัตว์ทั้งหลาย ทั้งปวง เป็นสิ่งที่มีภาวะเป็นอันเดียวกันกับโพธิ์ เสร็จเรียบร้อยแล้ว

๑๙

ถาม แล้วคนเราจะลูถึง “โพธิ์-จิต” ได้อย่างไรกันเล่า ?

ตอบ โโพธิ์ มิได้เป็นสิ่งซึ่งต้องลูถึง เดียวนี้แหละ ถ้าพวกเธอสามารถเข้าใจ ซึมซาบ ถึงความที่มันเป็น สิ่งที่ไม่ต้องมีการลูถึงด้วยใจเธอเอง และเป็นผู้แนใจจริง ๆ ว่า ไม่มีอะไรเลยที่ใคร ๆ เคยลูถึง แล้วเธอจะเป็นผู้มีโพธิ์-จิต ไปแล้วทันที

เพราะเหตุที่ โพรมิได้เป็นภาวะอย่างใดอย่างหนึ่ง มันจึงมิได้เป็นอะไร ๆ เพื่อให้เธอได้ถึง เพราะฉะนั้นจึงมีคำจารึกเกี่ยวกับ พุทธโคตมะ ไว้ว่า “เมื่อตถาคตยังท่องเที่ยวอยู่ในพุทธสมัยของพระพุทธเจ้าที่บังกร ก็ไม่มีอะไรแม้แต่ชนิดเดียวที่เราจะต้อง บรรลุในเวลาอันเอง ที่พระพุทธเจ้าที่บังกรได้ทรงพยากรณ์ว่า แม้แต่เราตถาคตก็เหมือนกัน จะเป็นพุทธะองค์หนึ่ง”

ถ้าพวกเธอทราบโดยประจักษ์ว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเป็นของอันเดียวกันกับโพรมาเสร็จเรียบร้อยแล้ว พวกเธอจะหยุด คิดถึงโพรในฐานะเป็นสิ่งที่ต้องเข้าถึง เธออาจได้ยินมาแล้วเมื่อไม่นานนี้เอง ที่คนเขาพูดกันถึงเรื่อง “การเข้าถึงโพร-จิต” แต่นั่น เรียกได้ว่า เป็นวิธีที่ฉลาดที่สุด ที่เขาใช้เพื่อขับไล่พุทธะไปเสียจากเธอ !

โดยการปฏิบัติตามวิธีนั้น พวกเธอก็ได้แต่เพียงแสดงท่าทีว่าจะเข้าถึงพุทธภาวะให้สำเร็จ แม้เธอจะใช้เวลากลับแล้วกับเล่า ในการปฏิบัติเช่นนั้น เธอก็จะเข้าถึงได้เพียงสัมผัสกาย และนิรมานกายเท่านั้น แล้วข้อนั้นมันเกี่ยวอะไรกันเล่า กับพุทธ ภาวะดั้งเดิมและแท้จริง ของพวกเธอ ? ด้วยเหตุนี้แหละ จึงมีคำจารึกไว้ว่า “การแสวงหาพุทธะข้างนอก เพื่อให้ได้พุทธะที่มี รูปนั้นไม่มีอะไรเลยที่พวกเธอจะต้องทำ” ดังนี้

๒๐

ถาม ถ้าชาวเราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพุทธะ (สิ่งสูงสุด) อยู่ตลอดเวลาแล้ว ซึ่งจะอย่างไรก็ตาม ก็ยังมีสัตว์ที่เกิดใน กำเนิดทั้งสี่และอยู่ในภุมิทั้งหก ทำไมแต่ละตน ๆ จึงมีรูปลักษณะเฉพาะและความปรากฏต่าง ๆ กัน ตามกำเนิดและภุมิ ของตน ๆ ด้วยเล่า

ตอบ ธาตุแท้ซึ่งเป็นเนื้อหาของพุทธะนั้น เป็นสิ่ง ๆ เดียว ซึ่งเต็มเปี่ยมอยู่ทั้งหมด ไม่มีการล้น ไม่มีการพร่อง มันแทรกซึม อยู่ในภุมิแห่งความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหกภูมิถึงกระนั้นมันก็ยังเป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งเต็มเปี่ยมอยู่เสมอกทุกหนทุกแห่ง ดังนั้น ปรากฏการณ์อันมากมายนับไม่ถ้วนในสากลจักรวาลนี้ ทุก ๆ อย่างล้วนเป็นพุทธะ (สิ่งสูงสุด) นั้น ทั้งนี้

เนื้อหาแห่งพุทธะนี้อาจจะเปรียบกันได้กับปรอทจำนวนหนึ่งซึ่งเมื่อกระจัดกระจายไปทุกทิศทุกทางแล้ว ย่อมกลับรวมตัว เป็นสิ่งสมบูรณ์สิ่งเดียวได้ในที่ทุกหนทุกแห่ง เมื่อยังไม่กระจัดกระจายมันเป็นธรรมชาติแห่งของสิ่งเดียว-ของสิ่งเดียวซึ่ง ประกอบอยู่ด้วยของทั้งหมด หรือของทั้งหมด ซึ่งประกอบกันเป็นของสิ่งเดียว

ส่วนรูปร่างและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมันแสดงออกมาอีกทางหนึ่งนั้น เปรียบเหมือนกับที่อยู่อาศัย เหมือนกันแท้กับคนที่ ยอมทิ้งโรงเลี้ยงสัตว์เพื่อเอาบ้านที่สบายฉันใด คนเราก็เปลี่ยนร่างที่เป็นกายมนุษย์เพื่อกายสวรรค์ และเปลี่ยนสูงขึ้นไป โดยทำนองนั้น จนกระทั่งถึงปัจเจกพุทธะ ชั้นโพรสัตว์ และชั้นพุทธะทั้งหลาย

แต่ปรากฏการณ์ทุก ๆ อย่างนั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่พวกเขาได้แสวงหา หรือได้ทอดทิ้งโดยเสมอกันด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้น จึงเกิดมีผลคือความแตกต่างกันในระหว่างสิ่งเหล่านั้น แต่มันจะเป็นไปได้อย่างไร ในข้อที่ว่า ตัวธรรมชาติเดิม อันเป็นเนื้อหาแท้ของสากลจักรวาลนั้น จะตกอยู่ภายใต้อำนาจของการถูกทำให้แตกต่างกัน เช่นนั้น ?

๒๑

ถาม ด้วยอาการอย่างไร ที่พุทธะทั้งหลายยอมประกาศธรรมแก่สรรพสัตว์ เนื่องจากความเมตตาและความกรุณา อันมหาศาลของท่าน ?

ตอบ พวกเรากล่าวถึงความเมตตาและความกรุณาของท่านว่าเป็นสิ่งมหาศาล ก็เพราะว่า มันอยู่เหนือกฎแห่งความเป็นเหตุและผล (ดังนั้น มันจึงไม่มีของขีดจำกัด) โดยคำว่าเมตตาโดยแท้จริง หมายความว่า ไม่รู้สึกว่ามีพุทธะที่จะเป็นผู้ตรัสรู้ พร้อมกับนั้นคำว่า กรุณา โดยแท้จริง ย่อมหมายความว่าไม่รู้สึกว่ามีตัวสัตว์ทั้งหลายที่จะต้องปลดปล่อย

โดยความจริงแล้ว ธรรมของพุทธะเหล่านั้น มิได้ถูกสอนโดยทางคำพูด หรือโดยวิธีทำความเข้าใจกันโดยวิธีอื่นใด ทางฝ่ายผู้ฟังนั้นเล่า ไม่มีใครได้ยิน หรือได้บรรลุอะไรเลย มันเหมือนกับศาสดาในฝัน สอนประชาชนในฝัน

เมื่อกล่าวถึงการสั่งสอน ทั้งหมดเหล่านี้ ถ้าหากว่าเห็นแก่ทางอันประเสริฐนั้น อาตมาก็จะกล่าวแก่ท่าน จากความรู้อันลึก และนำท่านไปข้างหน้า และท่านอาจจะเข้าใจคำที่อาตมากล่าวได้โดยแน่นอน แต่สำหรับความเมตตา และความกรุณานั้น ถ้าสมมติว่าอาตมาจะเอาสิ่งต่าง ๆ มาคิด และทำการศึกษาถึงความคิดเห็นของคนอื่น ๆ เพื่อเห็นแก่พวกเขา โดยการกระทำทั้งสองอย่างนี้จะไม่ช่วยให้พวกเขาเข้าถึงความรอบรู้ต่อจิตของตนเอง จากภายในตัวเธอเองได้เลย ดังนั้น ในที่สุด สิ่งทั้งสองนี้จะไม่มีความหมายอะไรเลย

๒๒

ถาม อะไรคือความหมายคำว่า “ความขยันอย่างกระตือรือร้น ?”

ตอบ ความขยันอย่างกระตือรือร้น ที่มีรูปแห่งการประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ถึงที่สุดนั้น คือความที่ความรู้สึกแตกต่างกันเป็นคู่ เช่นว่า “กายของฉัน” “ใจของฉัน” เป็นต้น ได้หมดไปจากใจของพวกเขาโดยสิ้นเชิง นั่นเอง

ในทันทีที่พวกเขาเริ่มแสวงหาอะไรบางอย่าง ภายนอก จิต ของเธอเอง พวกเธอย่อมเป็นเหมือนกิลิธาผู้เฒ่าด้วยการล่าเนื้อ แต่พอพวกเขาหันกลับจิตของพวกเขาเสียจากการท่องเที่ยวไปภายนอกตัวมันเองเท่านั้น เธอเป็นกษัตริย์องค์หนึ่งขึ้นมาแล้ว ไม่มีกาย-ไม่มีจิต” นี้คือ ทาง ของพุทธะทั้งหลาย

๒๓

ถาม ถ้ากรรมปฏิบัติ ทาง นี้ และเว้นขาดจากกรรมวิธีต่าง ๆ ทางสติปัญญาและการปรุงแต่งเสียให้หมดสิ้น กระผมจะเป็นผู้เที่ยงแต่ การบรรลุ ถึงจุดหมายปลายทางหรือไม่ ?

ตอบ การไม่ใช้สติปัญญาอะไรเลยเช่นนั้น เป็นการปฏิบัติตาม ทาง นี้ อยู่แล้ว ! ทำไมจะต้องพูดถึงการบรรลุ หรือการไม่บรรลุเช่นนี้กันอีกเล่า ? เรื่องมันมีอย่างนี้ คือ ...

โดยการคิดถึงอะไรบางอย่าง เธอย่อมสร้างควมมีอยู่ (ของตัวตนอย่างใดอย่างหนึ่ง) ขึ้นมาอย่างหนึ่ง และโดยการคิดถึง ความไม่อะไร เธอย่อมสร้างควมมีอยู่ (ของความไม่มีอะไร) ขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง ขอให้การคิดในทำนองที่ผิด ๆ เช่นนี้ จง สูญสิ้นไปโดยเด็ดขาดเถิด แล้วก็จะไม่มีอะไรเหลืออยู่ ให้เธอเที่ยวแสวงอีกต่อไป

๒๔

ถาม “การข้ามขึ้นพ้นจากโลกทั้งสาม” หมายความว่าอย่างไร ?

ตอบ การข้ามขึ้นพ้นจากโลกทั้งสาม เสด็จถึงการขึ้นอยู่เหนือความเป็นของคู่แห่งความดีและความชั่ว พุทธะทั้งหลาย ครอบงำขึ้นในโลกก็โดยประสงค์จะทำความสิ้นสุดให้แก่ปรากฏการณ์ทั้งหลาย ที่เป็น กาม รูป อรูป สำหรับพวกเธอก็ เหมือนกัน โลกทั้งสามจะดับหายไป ถ้าหากเธอได้ลูถึงขั้นที่อยู่เหนือการคิด

โดยทำนองตรงกันข้าม ถ้าพวกเธอยังคงยึดเหนี่ยวอยู่ในความสังเกตเห็นว่า ยังมีอะไรบางอย่าง แม้จะเล็กเท่าเศษหนึ่ง ส่วนร้อยของธุลีเม็ดหนึ่งก็ตาม อาจตั้งอยู่ได้โดยความเป็นตัวเป็นตนอยู่ดังนี้แล้ว ต่อให้ความเชี่ยวชาญแตกฉานอย่าง สมบูรณ์ในคัมภีร์ฝ่ายมหายานทั้งหมด ก็ยังล้มเหลวต่อการที่จะช่วยเธอให้เอาชนะเหนือโลกทั้งสามได้อยู่แน่นอน

ต่อเมื่อส่วนที่ละเอียดที่สุดทุก ๆ ส่วน ถูกเห็นเป็นความไม่มีตัวตนไปแล้วทั้งหมดเท่านั้น มหายานจึงจะสามารถทำ ความสำเร็จให้เธอในเรื่องนี้ได้

วันหนึ่ง เมื่อได้นั่งในห้องประชุมใหญ่แล้ว ท่านครูบา ได้เริ่มกล่าวข้อความเหล่านี้

๒๕

เนื่องจาก จิต คือ พุทธะ (สิ่งสูงสุด) มันย่อมรวมสิ่งทุกอย่างเข้าไว้ในตัวมันนับตั้งแต่พระพุทธรูปเจ้าที่ตรัสรู้แล้วทั้งหลายเป็นที่สุด ในเบื้องสูงลงไปจนกระทั่งถึงสัตว์ประเภทที่ต่ำต้อยที่สุด ซึ่งเป็นสัตว์เลื้อยคลานอยู่ด้วยออก และแมลงต่าง ๆ เป็นที่สุด ในเบื้องต่ำ

สิ่งเหล่านั้นทุกสิ่ง ย่อมมีส่วนแห่งธรรมชาติของความเป็นพุทธะเท่ากันหมด และทุก ๆ สิ่งมีเนื้อหาเป็นอันเดียวกันกับ จิตหนึ่ง นั้น ดังนั้น เมื่อท่านโพธิธรรมได้มาถึงจากตะวันตก ท่านมิได้ถ่ายทอดอะไรให้เลย นอกจาก ธรรมะ แห่ง จิตหนึ่ง นี้ เท่านั้น ท่านได้ชี้ตรงไปยังความจริงที่ว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงได้เป็นสิ่งที่มีความเป็นอันเดียวกันกับ พุทธะ อยู่แล้ว ตลอดเวลา

ท่านโพธิธรรมมิได้ปฏิบัติตาม “วิธีแห่งการบรรลุ” ผิด ๆ ของคนเหล่านั้น แม้แต่ประการใดเลย และถ้าพวกเขา เพียงแต่สามารถทำความเข้าใจใน จิต ของเธอเองนี้ให้สำเร็จ แล้วค้นพบธรรมชาติอันแท้จริงของพวกเขาได้ ด้วยความเข้าใจอันนั้นเท่านั้น มันก็จะเป็นที่แน่นอนว่าไม่มีอะไรที่พวกเขาต้องแสวงหา แม้แต่อย่างใดเลย

๒๖

ถาม ถ้าเป็นดังนั้น คนเราควรทำความเข้าใจใน จิต ของตนเองให้สำเร็จได้อย่างไร ?

ตอบ ก็ย้ายสิ่งที่ถามปัญหาที่ออกมา นั่นแหละ คือ จิต ของเธอเองแล้วละ แต่ถ้าเธอทำความเข้าใจจริง ๆ และเว้นขาดจากการคิดนึกซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวของจิตแม้ที่น้อยที่สุดเสียให้ได้จริง ๆ แล้วตัวแท้ของมันก็จะปรากฏออกมาเป็นของว่าง แล้วเธอจะได้พบว่ามันเป็นสิ่งปราศจากรูป มันมิได้กินเนื้อที่อะไร ๆ ในที่ไหนแม้จุดเดียว และมีได้ตกลงสู่การบัญญัติว่า เป็นพวกที่มีความเป็นอยู่ หรือไม่มีความเป็นอยู่ แม้แต่ประการใดเลย

เพราะเหตุที่สิ่งนี้ เป็นสิ่งที่เรารู้สึกต่อมันไม่ได้โดยทางอายตนะ ท่านโพธิธรรมจึงกล่าวว่า จิต ซึ่งเป็นธรรมชาติแท้ ของคนเรานั้นเป็น ธรรม์ ซึ่งมีได้มีใครทำให้เกิดขึ้น และเป็นสิ่งทำลายไม่ได้ ในการทำปฏิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นั้น มันเปลี่ยนรูปตัวมันเองออกมาเป็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ

เพื่อความสะดวกในการพูด เราพูดถึง จิต ในฐานะที่เป็นตัวสติปัญญา แต่ในขณะที่มันมิได้ทำการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม (คือมิได้เป็นตัวสติปัญญาที่คิดนึก หรือสร้างสิ่งต่าง ๆ) นั้น มันเป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกกล่าวถึง ในการที่จะบัญญัติว่ามันเป็นความมีอยู่หรือมิใช่ความมีอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นอีก แม้ในขณะที่มันทำหน้าที่สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาในฐานะที่ตอบสนองต่อกฎแห่งความเป็นเหตุและผลของกันและกันนั้น มันก็ยังเป็นสิ่งที่เรารู้สึกต่อมันไม่ได้โดยทางอายตนะ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย และมโนทวาร) อยู่นั่นเอง

ถ้าเธอทราบความจริงข้อนี้ และทำความเข้าใจกับสัจธรรมที่อยู่ในภาวะแห่งความไม่มีอะไร ในขณะนั้น พวกเขา กำลังเดินอยู่ แล้วในทางแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย โดยแท้จริง เพราะเหตุฉะนั้นเองในสูตรจึงกล่าวไว้อย่างจริงจังว่า “จงเจริญจิตซึ่งหยุดอยู่บนความไม่มีอะไรเลยทั้งสิ้น” ดังนี้

บรรดาสัตว์ทั้งหลาย ที่ผูกพันอยู่กับวงล้อมแห่งการเวียนเกิดเวียนตายนั้น เป็นสิ่งที่ถูกสร้างย้อนกลับมาจากกรรมแห่ง ตัณหาของเขาเอง ! หัวใจของเขายังผูกพันอยู่กับภูมิแห่งกำเนิดทั้งหกอย่างไม่ที่สิ้นสุด ฉะนั้นจึงยังผูกพันตนอยู่กับความ ทุกข์กายทุกข์ใจ ทุก ๆ ชนิด

จึง หมิง พูดว่า “มีคนจำพวกหนึ่งที่มีจิตเหมือนจิตของวานร ซึ่งเป็นพวกที่สอนได้ยากนัก เป็นพวกที่ต้องการข้อบัญญัติและ คำสอนทุกชนิด ที่จะเอาไปใช้บีบบังคับจิตของตนให้ยอมจำนนเท่านั้นเอง” ดังนั้นเมื่อความคิดเกิดขึ้น ธรรมะต่าง ๆ ที่เขา ศึกษาอัดเข้าไว้ทุกชนิดก็ตามมา แต่แล้วมันก็สูญสิ้นไปเพราะการหยุดลงของความคิดนั่นเอง

เราเห็นได้จากข้อนี้เองว่า ธรรมแต่ละชนิด ทุกชนิดเป็นเพียงการสร้างสรรค์ของ จิต สัตว์ทุกจำพวก คือจะเป็น มนุษย์ เทวดา สัตว์ทนทุกชนิดในนรก อสุร และสัตว์อื่น ๆ ทุกชนิด บรรดาที่เกิดอยู่ในภูมิกำเนิดทั้งหกก็ตาม ทุก ๆ จำพวกล้วนแต่เป็น สิ่งที่ จิต เสกสรรค์ขึ้น

ถ้าพวกเขาจะเพียงแต่ศึกษาให้ทราบว่า ทำอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จในการที่จะไม่ให้สติปัญญาทำหน้าที่ของมัน เท่านั้น โศกแห่งสังสารวัฏก็จะหักเหาะออกไปทันที

จงเลิกละความคิดผิด ๆ ที่นำไปสู่การจำแนกต่าง ๆ อย่างผิด ๆ เหล่านั้นเสียให้หมดสิ้นเถิด ! ไม่มีตัวเอง ไม่มีผู้อื่น ไม่มี ออยากอย่างผิด ออยากอย่างถูก ไม่มีเกลียด ไม่มีรัก ไม่มีชนะ ไม่มีล้มเหลว

เพียงแต่สลัดขบวนการแห่งความคิด ทั้งนางสติปัญญาและความคิดปรุงแต่งเสียเท่านั้น ธรรมชาติเดิมแท้ของพวกเขา ก็จะ แสดงความบริสุทธิ์ดั้งเดิมของมันออกมา วิธีนี้วิธีเดียวเท่านั้น ที่จะทำให้ถึงถึงความตรัสรู้ ที่จะทำให้เห็นธรรม ที่จะทำให้เป็น พุทธะขึ้นมา และอื่น ๆ ที่เหลืออีกทั้งหมด

ถ้าเว้นความเข้าใจในข้อนี้เสียแล้ว ความรู้อันมากมายทั้งหมดทั้งสิ้นของพวกเขา ก็ ความพยายามอย่างเจ็บปวดเพื่อให้ ก้าวหน้าของเธอก็ดี การบำเพ็ญตบะต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารและการนุ่งห่มของเธอก็ดี จะไม่ช่วยเธอให้มีความรู้สักเรื่อง จิต ของเธอเองได้เลย

สิ่งเหล่านั้นทั้งหมดทั้งสามอย่าง ต้องจัดไว้ว่าเป็นของมายา เพราะอย่างไรก็ตามในสามอย่างนั้น ย่อมนำพวกเธอไปสู่ การเกิดใหม่ในหมู่พวกมารร้าย ซึ่งเป็นศัตรูของธรรม หรือมิฉะนั้นก็เกิดในบรรดาปีศาจซึ่งสันดานหยาบ ผลสุดท้ายชนิด ไหนกันเล่าที่จะถูกสนองด้วยการแสวงหาทำนองนั้น ?

ฉี กู กล่าวว่่า “ร่างกายของเราทั้งหลาย เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยจิตของเราเอง” แล้วใครหวังที่จะได้รับความรู้เช่นนี้จากตำรา ได้อย่างไร ? ถ้าพวกเธอเพียงแต่เข้าใจธรรมชาติแห่ง จิต ของเธอเองให้ได้และทำที่สุดจดบให้แก่การคิดจำแนกแจกแจงต่าง ๆ เสียให้ได้เท่านั้น มันก็ไม่มีเนื้อที่เหลือไว้ให้ความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ แม้แต่เมล็ดเดียว

ฉิ่ง หมิง ได้บรรยายความข้อนี้ไว้ เป็นโคลกบทหนึ่งว่า ...

เพียงแต่ปุ่เสื่อออกเท่านั้น
เพื่อจะได้นอนลงให้ราบจริง ๆ
เมื่อความคิดผูกติดอยู่กับเตียง
เหมือนคนใช้หนักนอนเบะอยู่กับเตียง
กรรมทั้งหลายจะสิ้นสุดลง
และความคิดต่าง ๆ ย่อมสลายไป
นั่นแหละคือสิ่งที่หมายถึงด้วยคำ โภธิ !

ตามที่มีนเป็นอยู่จริงนั้น คือ ตลอดเวลาที่จิตของพวกเธอยังอยู่ในวิสัยที่จะต้องเคลื่อนไหวในการคิดแม้แต่นิดเดียว เธอก็จะ ยังคงถูกปิดล้อมอยู่ในวงของความหลงผิด ในการที่จะถือว่า “ยังหลงไหล” และ “ตรัสรู้แล้ว” ว่าเป็นภาวะที่แตกแยก ต่างกัน

ความหลงผิดอันนี้ จะยื่นกรานอยู่เช่นนั้นโดยไม่คำนึงถึงความรู้มหายานอันกว้างของเธอ หรือความมีอุปนิสัยที่สามารถจะ ผ่านอภัตตภูมิทั้งสิ้น และโพธิสัตว์ภูมิทั้งสิ้นอยู่แล้ว ของพวกเธอเลย ทั้งนี้เพราะว่า การแสวงหาทำนองนั้น เป็นของชั่วแค้น แม้ความเพียรอันแข็งขันของเธอ ก็จะต้องประสบโชคเป็นความล้มเหลวเหมือนกันเท่ากับลูกศรที่เปลี่ยงพลาดในวิถียิง มัน ขึ้นไปไม่ได้สูงต้องลงนอนหมดแรงอยู่กลางดินใกล้ ๆ ผู้ยิงนั่นเอง

แม้ว่าความรู้และอุปนิสัยเหล่านั้นจะมีอยู่เธอก็ยังเป็นทีที่แน่นอนว่าจะต้องพบตนเองวกกลับมาสู่วงล้อมของความเกิด และ ความตายอยู่ร่ำไป การปล่อยตนให้เดินไปตามทางปฏิบัติเช่นนี้ ย่อมเป็นการแสดงอยู่แล้วโดยปริยาย ถึงความล้มเหลวของ เธอ ในการที่จะเข้าใจถึงความหมายอันแท้จริงของพระพุทธะ แน่แน่นอนทีเดียว การยอมทนทุกข์ทรมานอย่างใหญ่หลวงโดย ไม่จำเป็นเช่นนี้มีใช่อะไรอื่นนอกจากความผิดพลาดอันมหาศาล จริงไหมเล่า ?

ฉิง กง ได้กล่าวไว้ในที่อื่นอีกว่า “ถ้าท่านไม่ได้พบกับศาสดาผู้สามารถข้ามขึ้นเหนือโลกทั้งหลายแล้ว ท่านก็ต้องกลืนยาของมหายานธรรมเรื่อยไป โดยไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย

บัดนี้ หากพวกเขาได้ปฏิบัติ ในการรักษาจิตของพวกเขาให้ปราศจากพฤติกรรมเคลื่อนไหวใด ๆ อยู่ตลอดเวลา ทั้งเดิน ยืน นั่ง นอน ก็ดี ในการเพ่งจิตทั้งหมด เฉพาะต่อการที่จะไม่สร้างความคิดใด ๆ ขึ้น ต่อความไม่ยึดถือว่ามีของคู่ ต่อความไม่อิงอาศัยสิ่งอื่นใดในภายนอก หรือต่อความไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดก็ดี ในการปล่อยให้สิ่งทั้งปวงเป็นไปตามเรื่องตามราวของมันทั้งวัน ๆ ราวจะว่าเธอเจ็บหนักเกินไปที่จะไปเป็นห่วงด้วยได้ก็ดี และในการมีจิตของเธอเหมือนหินแท่งที่บิที่มีรอยต่อของอุดต้องซ่อมแล้ว เมื่อนั้นแหละ ธรรมทั้งหลายจะซึมเข้าไปในความเข้าใจของเธอทะลุปรุโปร่งแล้วปรุโปร่งอีก และชั่วเวลาอีกเล็กน้อย เธอก็จะได้พบว่าตัวเองเป็นอิสระแล้วอย่างมั่นคง

เมื่อเป็นดังนั้น เธอจะได้พบเป็นครั้งแรกในชีวิตอันมากมายหลายชนิดของเธอว่า ปฏิบัติของเธอต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ลดลงและในที่สุดเธอจะได้ข้ามขึ้นเหนือโลกทั้งสาม และมหาชนจะได้กล่าวกันว่าพุทธะองค์หนึ่ง ได้ปรากฏขึ้นในโลกแล้ว

ความรู้อันบริสุทธิ์และปราศจากกิเลสย่อมแสดงโดยปริยายอยู่แล้วว่า เป็นการทำความสิ้นสุดให้แก่ความคิดและความฝันอันไหลเรื่อย ทั้งนี้เพราะว่า โดยทางนั่นเอง เธอได้หยุดสร้างกรรมอันนำไปสู่การเกิดใหม่ ไม่ว่าจะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ หรือเป็นสัตว์ที่ทนทุกข์อยู่ในนรก

คราใด ที่กรรมวิธีของจิตทุกชนิดหยุดลงแล้ว กรรมก็จะไม่ถูกสร้างขึ้นแม้แต่สักอนุภาคเดียว เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว แม้ในชาตินี้ใจและกายของเธอก็เป็นสิ่งที่เป็อิสระแล้ว โดยสมบูรณ์

แม้สมมติว่าข้อนี้ยังไม่ให้ผลแก่เธอ ถึงกับปลดเปลื้องเธอเธอจากการเกิดใหม่ได้ทันที อย่างน้อยที่สุดเธอก็ยังแน่ใจได้ว่าการเกิดใหม่นั้นจะเป็นไปในลักษณะที่เธอปรารถนาทุกประการ สูตรมีข้อความปรากฏอยู่ว่า “โพธิสัตว์ทั้งหลาย มีการเกิดใหม่ในรูปตามที่ตนปรารถนาทุกประการ”

แต่ถ้าเผชิญโพธิสัตว์เหล่านั้นเกิดถอยกำลัง ในการรักษาจิตของท่านให้เป็นอิสระจากความคิดปรุงแต่ง ความคิดยึดมั่นถือมั่นในรูปก็จะลากตัวท่านกลับมาสู่โลกแห่งปรากฏการณ์อีก แล้วรูปเหล่านั้นแต่ละอย่างก็จะสร้างกรรมของมารขึ้นสำหรับท่าน !

ลักษณะเช่นนั้น ย่อมมีอยู่ในการปฏิบัติของพวกนิกายดินแดนบริสุทธิ์ (Pure Land Sect) ด้วยเหมือนกัน เพราะปฏิบัติเหล่านี้ทั้งหมด เป็นไปเพื่อการสร้างกรรม ดังนั้นเราอาจเรียกข้อปฏิบัติเหล่านั้นได้ว่า เป็นเครื่องปิดบังพุทธะ ครั้นเครื่องปิดบังเหล่านี้ได้ปิดกั้นจิตของเธอเสียแล้ว ไซ้แห่งความคิดปรุงแต่งโดยความเป็นเหตุและผลแก่กันและกัน ก็จะมีรั้วเธอเข้าอย่างแน่นแฟ้นขึ้นอีก มันจะลากตัวเธอกลับไปยังภาวะแห่งบุคคลที่ยังไม่มีการหลุดพ้นแต่ประการใดเลย

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ธรรมะทั้งหมดดังที่คนเหล่านั้นอวดอ้างไปในการทำงานว่าสามารถนำคนไปสู่การตรัสรู้ได้นั้น ไม่มีความจริงอยู่ในนั้นเลย พระพุทธวจนะทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ประสงคิให้เห็นเครื่องล่อที่เหมาะสมสามารถเกิดผลดีจริง ในการจูงคนออกมาเสียจากความมืดบอดของอวิชชาอันเลวร้ายเท่านั้น มันเหมือนกันเท่ากับที่คนเลี้ยงเด็ก เอาไปไม่เหลือ ๗ ชูขึ้นบอกว่าเป็นทองคำ เพื่อล่อให้เด็กหยุดร้องไห้

สัมมาสัมโพธิเป็นชื่ออีกชื่อหนึ่งของการเห็นแจ้งชัดว่าไม่มีธรรมใดเลยที่ไม่เป็นโมฆะ เมื่อเธอเข้าใจความจริงข้อนี้แล้ว ของหลอกเล่นเหล่านั้น จะมีประโยชน์อะไรแก่เธอ ?

เธอควรดำเนินต่อไป ในลักษณะที่อนุโลมกันได้อย่างกลมกลืนกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตปัจจุบันของเธอ ตามที่โอกาสอันเหมาะสมจะเกิดขึ้น จงได้ถอนกรรมเก่าที่เคยสะสมไว้แต่ปางก่อนให้ค่อยลงไป และที่ยิ่งกว่าสิ่งใดทั้งหมดนั้นเธอต้องหลีกเลี่ยงการสร้างกรรมใหม่ ๆ ที่จะตอบสนองแก่เธอขึ้นมาอีกอย่างเด็ดขาด

จิตย่อมเต็มไปด้วยความใสกระจ่างอย่างมีประภัสสร ดังนั้นมันย่อมขจัดเสียซึ่งความมืดแห่งความคิดดั้งเดิมทั้งหลายของพวกเธอ ฉิมิ่ง กล่าวไว้ว่า “จงปลดเปลื้องตัวท่านทั้งหลาย ออกเสียจากทุก ๆ สิ่ง” ข้อความในศีลธรรมปุณฺฑริกสูตร ซึ่งกล่าวถึงการเสียเวลาไปตั้งยี่สิบปีเต็ม ในการโกยปุ๋ยทิ้งเสีย ย่อมแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะขบไล่สิ่งทุกสิ่งซึ่งเอียงไปในทางการคิดปรุงแต่งออกไปเสียจากใจของพวกเธอ

ข้อความอีกแห่งหนึ่งในสูตรเดียวกันนั่นเอง ได้ระบุให้เห็นว่ากองปุ๋ยคอกเหล่านั้น ต้องขนใส่เกวียนไปทิ้งเสียด้วยอภิปริชญาและเล่ห์อุบายอันแยบคาย ดังนั้น “กรรมแห่งพระตถาคตทั้งหลาย” จึงเป็นสิ่งว่างและสงบเงียบอย่างแท้จริง ไม่ประกอบอยู่กับสิ่ง (ธรรม) ใด ๆ ที่เป็นตัวตน แต่อย่างใดหรือชนิดใดเลย และเพราะเหตุนี้เองสูตรซึ่งมีคำกล่าวว่า “ทั่วทุก ๆ อาณาจักรแห่งพุทธะทั้งหลายย่อมเป็นของว่างโดยเสมอกัน”

แม้คนพวกอื่นอาจจะพูดกัน ถึงเรื่องทางของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ว่าเป็นสิ่งที่อาจลู่ถึงได้ด้วยการบำเพ็ญบุญ มีประการต่าง ๆ หรือด้วยศึกษาสูตรทั้งหลายก็ตาม เธอต้องไม่มีอะไรที่จะต้องทำเกี่ยวกับความคิดชนิดนั้น

การเกิดความรู้สึกซึ่มซาบได้ในเวลาชั่วกระพริบตาเดียว ว่าผู้กระทำและสิ่งที่ถูกกระทำ (จิตและวัตถุ) เป็นของสิ่งเดียวกัน นั้นแหละ จะนำไปสู่ความเข้าใจอันลึกซึ้งและลึกลับเหนือคำพูด และโดยความเข้าใจอันนี้เอง พวกเขาจะลืมตาต่อสัจจะของเซ็น

เมื่อเธอบังเอิญพบกับคนบางคน ซึ่งไม่มีความเข้าใจอะไรเลยเธอต้องยืนยันที่จะขอเป็นผู้ไม่รู้อะไร แม้เขาผู้นั้นอาจดีอกดีใจอยู่ด้วยการค้นพบ “ทางเพื่อการตรัสรู้” อะไรบางอย่างของเขา แม้กระนั้นเธอก็จะต้องไม่ยอมมาให้เขาจูงไป เธอจะไม่ได้รับความยินดีปรีดาอะไร แต่จะต้องทนรับความโหม่นัสและความผิดหวัง ความคิดชนิดนั้นของเขาจะมีอะไรที่เกี่ยวกับการศึกษาเซ็นด้วยเล่า ?

แม้หากว่าเธอได้รับ “วิธีการ” อะไรบางอย่างเล็กๆ น้อยๆ มาจากเขาจริง มันก็จะเป็นแต่เพียงสิ่ง (ธรรม) ที่สร้างขึ้นจากความคิด หามืออะไรเกี่ยวกับเซ็นไม่เลย เพราะเหตุนี้เอง ท่านโพธิธรรมจึงได้เข้าฌานนิ่งๆ หันหน้าเข้าผนังถ้าเสีย ท่านไม่หาทางที่จะนำคนให้มีความคิดเห็นต่าง ๆ นานา ดังนั้น จึงมีคำจารึกไว้ว่า การนำออกมาจากใจเสียให้หมดสิ้น แม้กระทั่งหลักซึ่งเป็นที่เกิดแห่งการประกอบกรรมต่าง ๆ นั้นแหละคือคำสอนที่แท้จริง ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ส่วนคติวินยมนั้นเป็นเรื่องในวงของหมู่มารในขณะเดียวกันนั่นเอง”

ธรรมชาติเดิมแท้ของเธอนั้น เป็นสิ่งซึ่งมิได้หายไปจากเธอแม้ในขณะที่เธอกำลังหลงผิดด้วยอวิชชา และมีได้รับกลับมาในขณะที่เธอมีการตรัสรู้ มันเป็น ธรรมชาติ แห่ง ภูตตถตา ในธรรมชาตินี้ไม่มีทั้งอวิชชา ไม่มีทั้งสัมมาทิฐิ มันเต็มอยู่ในความว่างทั่วทุกหนทุกแห่งและเป็นเนื้อหาอันแท้จริงของ จิตหนึ่ง นั่นเอง เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว อารมณ์ต่าง ๆ ที่จิตของพวกเขาได้สร้างขึ้น (ทั้งฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม) จะเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกของ ความว่าง นั้นได้อย่างไรกันเล่า ?

โดยหลักมูลฐานแล้ว ความว่าง นั้น เป็นสิ่งซึ่งปราศจากมิติต่าง ๆ แห่งการกินเนื้อที่ ปราศจากกิเลส ปราศจากกรรม ปราศจากอวิชชาและปราศจากสัมมาทิฐิ พวกเขาต้องเข้าใจอย่างกระจ่างชัดว่าในสิ่งนี้ไม่มีอะไรเลย ไม่มีคนธรรมดา ไม่มีพระพุทธเจ้า เพราะว่าใน ความว่าง นี้ไม่มีอะไรบรรจุอยู่แม้เท่าเส้นผมที่เล็กที่สุด อันเป็นสิ่งที่จะมองเห็นได้โดยทางมิติ (หรืออกุแห่งการกินเนื้อที่) เลย แม้มันต้องอาศัยอะไรและไม่ติดเนื่องอยู่กับสิ่งใด

ความว่าง นั้น เป็นสิ่งที่ซึ่มซาบอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง เป็นความงามที่ไร้ตำหนิ เป็นสิ่งซึ่งมีอยู่ได้โดยตัวมันเอง และเป็นสิ่งสูงสุดที่ไม่มีอะไรสร้างขึ้น เมื่อเป็นดังนั้นแล้ว มันจะเกิดเป็นปัญหาที่จะต้องถกเถียงกันขึ้นได้อย่างไรในข้อที่ว่า พระพุทธะที่แท้ ไม่มีปากและมิได้ประกาศธรรมใด ๆ เลย และว่า การได้ยิน ที่แท้ นั้น ไม่ต้องการหู เพราะว่าใครหนอ อาจได้ยินมันได้ ? โอ มันเป็นเพชรพลอยที่อยู่เหนือการตีค่าทั้งปวงเสียจริง !

๒๗

ครั้งแรกทีเดียว ท่านครูบาของพวกเราได้มาจากฟู่เกียน แต่ท่านได้ปฎิญา (ที่จะอยู่) บนภูเขาฮวงโป ในเขตซึ่งปกครองโดยข้าหลวงประจำเขต ๆ นี้ ตั้งแต่ท่านยังหนุ่มมากที่กลางหน้าผากของท่านมีก้อนเล็ก ๆ ก้อนหนึ่งโผล่ขึ้นมา มีรูปคล้ายไข่มุก น้ำเสียงของท่านนุ่มนวลและน่าฟัง มรรยาทของท่านเสีี่ยมและสงบ

หลังจากการการบวชของท่านไม่กี่ปีนัก ขณะที่เดินทางไปยังภูเขาเทียนไห่ ท่านได้พบกับภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งในไม่ช้าก็สนิทสนมกันราวจะว่าเพื่อนรักเก่าแก่ ดังนั้นท่านจึงร่วมเดินทางต่อไปด้วยกันสองรูป

เมื่อได้เห็นว่าหนทางนั้น มีกระแสน้ำเชี่ยวที่ไหลมาจากภูเขาขวางหน้าอยู่ ท่านครูบาของเราได้หยุดยั้งค้ำกายด้วยไม้ทำนั่งอยู่ซึ่ง ณ ที่นั้นเอง เพื่อนของท่านได้ขอร้องให้ท่านเดินทางต่อ

ท่านครูบาได้ตอบว่า “ไม่ละ ท่านไปก่อนเถอะ” ดังนั้นเพื่อนของท่านจึงลอยหมวกฟางกันฝนใบใหญ่ของเขาลงในกระแสน้ำเชี่ยวข้ามไปสู่ฟากโน้นได้โดยง่าย

ท่านครูบาได้ถอนใจ กล่าวว่า “เรายอมให้คนอย่างนี้ติดตามเรามาแล้วตลอดทาง ! เราควรจะได้ฆ่าเขาเสียก่อนหน้านี้นี้ ด้วยไม้เท้านี้ !”

๒๘

ครั้งหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อเข้าไปขออนุญาตต่อครูบา เกว๋ย-สูง เพื่อออกเดินทางต่อไป ได้ถูกท่านครูบานั้นถามว่าเขาตั้งใจจะไปที่ไหน ?

ภิกษุนั้น ตอบ ว่า “กระผมตั้งใจจะไปเยี่ยมสำนักทุกสำนักที่มีการสอนเซ็นครบทั้ง ๕ แบบ”

ครั้นภิกษุนั้นถามขึ้นว่าแบบนั้นเป็นอย่างไร เขาก็ได้รับการฟาดเข้าให้ปึงหนึ่ง เขาร้องลั่นด้วยความตกใจว่า ผมทราบแล้วครับ ผมทราบแล้วครับ !

ท่าน เกว๋ย-สูง คำรามออกมาว่า “พุดออกมาสิ พุดออกมาสิ !” ภิกษุนั้นก็ทำท่าว่าจะพุดต่อไป ในทันใดนั้นเขาก็ได้รับการฟาดเข้าให้อีกปึงหนึ่ง

หลังจากนั้น ภิกษุนั้นก็ไปสำนักครูบาของเรา และเมื่อถูกถามโดยท่านครูบาฮวงโปว่ามาจากไหน เขาก็ตอบว่าเพิ่งมาจากสำนักของท่านครูบา เกว๋ย-สูง หยก ๆ นี้เอง

ท่านครูบาของเราได้ถามว่า “เธอได้รับคำสอนอะไรจากท่านผู้นั้น ?” เมื่อเป็นดังนั้น ภิกษุรูปนั้นก็เล่าเรื่องดังกล่าวแล้วข้างต้นให้ฟังทุกประการ

ในท่ามกลางที่ประชุมครั้งต่อมา ท่านครูบาของเราได้ถือเอาเรื่องของภิกษุนี้เป็นหัวข้อสำหรับบรรยาย และได้พูดว่า “ท่านครูหมานี้ช่างเลิศกว่าบรรดาท่านที่รู้อย่างลึกซึ้งทั้ง ๘๔ รูป เสียจริง ๆ ! ปัญหาต่าง ๆ ที่คนเขาถามกันทั้งหมดนั้น ไม่ได้ไปกว่าปุ๋ยคอกที่เปียกและชุ่มไปทั้งพื้นดิน สกปรกเหม็นคุ้งอยู่ทั่วไป มีแต่ท่าน เกว๋ย-สูง ผู้เดียวเท่านั้นที่คู่ควรต่อการแก้เผ็ดกับมัน

๒๙

ครั้งหนึ่ง ท่านครูบาของเราได้เข้าร่วมในที่ประชุมแห่งหนึ่งที่สำนักงานของข้าหลวงควบคุมเกลือแห่งพระจักรพรรดิ ซึ่งในการประชุมคราวนั้นมีจักรพรรดิได้-สูง ในขณะที่สมาทานศีลอย่างสามเณรรวมอยู่ด้วยคนหนึ่ง

สามเณรได้สังเกตเห็นท่านครูบาของเรา เข้าไปในห้องโถงที่ตั้งเครื่องบูชาและทำการหมอบกราบต่อพระพุทธรูปสามครั้ง

เนื่องจากเหตุนี้ สามเณรจึงได้ถามท่านครูบาว่า “ถ้าเราไม่ต้องแสวงหาอะไรจากพุทธะ ธรรมะ หรือสังฆะแล้ว พระคุณเจ้าหมอบกราบสามครั้งเช่นนั้น เพื่อแสวงหาอะไร ?

ท่านครูบาได้ตอบว่า “แม้ว่าเราไม่แสวงหาอะไรจากพระพุทธรูป ธรรมะ หรือพระสงฆ์ก็ตาม มันเป็นธรรมเนียมของเราที่จะต้องแสดงความเคารพโดยวิธีนี้”

“แล้วการกระทำเช่นนั้นมันได้สนองเจตนาอะไรของเราให้สมประสงค์ได้บ้าง ?” สามเณรได้ขึ้นซักต่อไป จนทำให้ถูกตบโดยกะทันหันเข้าครั้งหนึ่ง

สามเณรได้ร้องขึ้นว่า “โอ ท่านนี่หยาบจริง !”

ท่านครูบาได้ร้องขึ้นว่า “หยาบชนิดไหนกัน ? จงนึกกว่าเป็นการทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างละเอียดกับหยาบ ก็แล้วกัน” กล่าวดังนั้นแล้ว ก็ตบหน้าสามเณรเข้าอีกผาดหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สามเณรเองต้องแจวอ้าวไปที่อื่น !

๓๐

ในคราวท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ ท่านครูบาของเราได้ไปเยี่ยมครูบา นาน-ฉั้น ซึ่งเป็นผู้แก่อาวุโส วันหนึ่งในเวลาอาหาร ท่านถือเอาภาชนะอาหารของท่านแล้ว นั่งลงตรงข้ามเก้าอี้อันสูงของท่าน นาน-ฉั้น เป็นการนั่งคู่กัน

ท่าน นาน-ฉั้น เห็นดังนั้น ก็ได้ก้าวลงมาเพื่อทำการต้อนรับท่านและได้ถามท่านว่า ท่านที่เคารพ ท่านได้ดำเนินตาม ทาง นี้ มาเป็นเวลานานเท่าไรแล้ว ?”

“ตั้งแต่ก่อนศักราชของภิกษุมารามาที่เดียว” ท่านครูบาตอบ

ท่าน นาน-ฉั้น ได้ร้องขึ้นว่า “แน่เีละ ? มันก็ดูราวจะว่าท่านครูบาหมาจะมีหลานปู่ที่เข้าที่อยู่ที่นี่คนหนึ่ง” ดังนั้นท่านครูบาของเราได้เดินออกไปเสียอย่างเงียบกริบ

ต่อมาสองสามวัน เมื่อท่านครูบาของเรากำลังจะออกเดินทางไป ท่าน นาน-ฉั้น ได้ท้วงว่า “ท่านเป็นคนใหญ่โต ทำไมจึงสวมหมวกขนาดหน้าหัวเราเช่นนั้นเล่า ?”

“อ้อ เพราะมันบรรจุโลกธาตุไว้จำนวนมहींมานั่นเอง” ท่านครูบาตอบ

“เอ้า แล้วของผมเล่า เป็นยังไง ?” ท่าน นาน-ฉั้น ถาม แต่ท่านครูบาของเราได้สวมหมวกและได้เดินออกไปเสียแล้ว

๓๑

อีกคราวหนึ่ง ท่านครูบาของเรานั่งอยู่ในห้องน้ำชา ท่าน นาน-ฉั้น ได้ลงมาและถามท่านว่า “ข้อที่ว่า ญาณทัศนะอันแจ่มแจ้งต่อพุทธสภาวะย่อมเป็นผลเกิดมาจากการศึกษาธุดาณะ และปริชญา นั้นมันหมายความว่าอย่างไรกัน ?”

ท่านครูบาของเราได้ตอบว่า “มันหมายความว่า ตั้งแต่เข้าจนคำเราตั้งไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดเลยแม้แต่สิ่งเดียว”

“แต่นั้น มิใช่เป็นเพียงการตีความหมายเอาตามความเห็นส่วนตัวของท่านที่เคารพเอง ดอกหรือ ?” ท่าน นาน-ฉั้น กล่าว

“ข้าพเจ้าเป็นคนทะเล่ล้งอดดีถึงเพียงนั้นได้อย่างไรกันหนอ ?” ท่านครูบาของเราตอบ

“ดีแล้ว ท่านที่เคารพ คนเป็นอันมากอาจจะยอมจ่ายเงินสด ๆ ออกไปเพื่อเป็นค่าน้ำชา แต่กับคนพวกไหนนะ ที่ท่านจะขอร้องให้เขาบริจาคอะไร ๆ เพื่อรองเท้าฟางที่ถักเองในครัวเรือนชนิดนั้นสักคู่หนึ่ง ?”

ตอนนี้ ท่านครูบาของเราคงนั่งเงียบอยู่

ต่อมา เว่ยซานได้เอ่ยถึงเหตุการณ์ตอนนี้กับบางซาน และถามว่า การนั่งของครูบาของเรานั้น หมายถึงการแพ้ได้หรือไม่

“โอ ไม่ได้ดอก ! คุณก็รู้ที่อยู่แน่ ๆ แล้วนี่ว่า ท่านครูบาหลวงปู่ที่มีความเฉลียวฉลาดอย่างกะเสือ มิใช่หรือ ?”

“ความลึกซึ้งของคุณช่างไม่มีขอบเขตเสียจริง ๆ” เว่ยซานอุทาน

๓๒

ครั้งหนึ่ง ท่านครูบาของเราได้ขออนุญาตเพื่อออกไปข้างนอกสักครู่และท่าน นาน-ซาน ได้ถามว่าจะไปไหน

“ข้าพเจ้าจะออกไปเอาผักสักหน่อยเท่านั้นเอง” ท่านครูตอบ

“ท่านจะใช้อะไรตัดผักเหล่านั้นเล่า ?” ท่าน นาน-ซาน ถาม

ท่านครูบาของเราได้ขู่มืดของท่านขึ้น ทันใดนั้น ท่าน นาน-ซาน ได้ท้วงว่า “อ้าว การทำอย่างนั้น ใช้ได้สำหรับแขกแต่ใช้ไม่ได้สำหรับเจ้าของบ้าน”

ท่านครูบาของเราได้แสดงความชอบใจด้วยการโค้ง ๓ ครั้ง

๓๓

วันหนึ่ง ภิกษุผู้มาใหม่ทำรูปด้วยกัน ได้ปรากฏตัวต่อหน้าครูบาของเราคราวเดียวกันทั้งหมด ภิกษุองค์หนึ่งในบรรดาภิกษุเหล่านั้นแทนที่จะทำความเคารพตามธรรมเนียม กลับยื่นเอามือเขียนอากาศเป็นรูปวงกลมอยู่ตรงหน้า

“ท่านทราบไหมว่า ทำอย่างไรจึงจะเป็นสุนัขไล่เนื้อที่ดี ?” ท่านครูบาของเรา ได้กล่าวถามภิกษุรูปนั้น

“ข้าพเจ้าต้องติดตามกลิ่นของเสียงผา ซิคครับ”

“ถ้าเสียงผาเป็นสัตว์ที่ไม่มีกลิ่นเล่า เธอจะติดตามอะไร ?”

“ถ้าดังนั้น ผมต้องติดตามรอยกีบของมัน ซิคครับ”

“ถ้ารอยกีบของมันไม่มีเล่า เธอจะอย่างไร ?”

“ข้าพเจ้าก็ยังติดตามร่องรอยอย่างอื่น ๆ ของสัตว์นั้นได้อยู่สิครับ”

“ถ้าร่องรอยอะไร ๆ ก็ไม่มีเล่า เธอจะติดตามอะไรได้อย่างไร ?”

“ในกรณีเช่นนั้น มันต้องเป็นเสียงผาที่ตายแล้ว โดยแน่นอน” ภิกษุรูปนั้นได้ตอบไปในที่สุด

ท่านครูบาของเราไม่ได้กล่าวอะไรอีกเลยในขณะนั้น แต่ในวันรุ่งขึ้น ครั้นเสร็จจากการแสดงธรรมแล้ว ท่านได้ขอร้อง

ว่า “ภิกษุผู้เป็นนักร้องเสียงผาเมื่อวานนี้ โปรดก้าวออกมาที่นี่” ภิกษุรูปนั้นกระทำตามและท่านครูบาของเราได้ถามขึ้น

ว่า “สหายที่เคารพของข้าพเจ้าเมื่อวานนี้ท่านถูกปล่อยไปโดยไม่มีเหตุอะไร ท่านทราบไหมว่ามันหมายความว่าอย่างไร ?”

เมื่อเห็นว่าภิกษุนั้นไม่มีคำตอบอะไร ท่านครูบาได้กล่าวต่อไปว่า “อ้าว ท่านจะเรียกตัวเองว่าเป็นภิกษุที่แท้จริงรูปหนึ่ง ก็ได้ แต่ที่แท้ท่านเป็นเพียงสามเณรปริยัติสมัครเล่นรูปหนึ่งเท่านั้น”

๓๔

ครั้งหนึ่ง พอท่านครูบาของเราเลิกการประชุมเทศนารอบประจำวันที่อาวาส กาย-ยวน ใกล้เคียง ๆ กับสูงเจา บังเอิญข้าพเจ้า (เป๋ย-สุ่ย ผู้บันทึกเรื่องนี้) ได้ไปถึงบริเวณนั้นพอดี ทันใดนั้นเอง ข้าพเจ้าได้เหลือบเห็นภาพเขียนที่ฝาผนังภาพหนึ่ง และเมื่อได้ถามภิกษุผู้เป็นเจ้าของที่ดูแสดงสถานที่นั้นก็ได้ทราบว่าเป็นภาพของภิกษุผู้มีชื่อเสียงรูปหนึ่ง

ข้าพเจ้าได้พูดว่า “จริงหรือนี้ ? ถูกแล้ว กระผมได้เห็นภาพเหมือนของท่านผู้นั้นอยู่ตรงหน้าผม แต่ตัวจริงของบุคคลนั้นเล่า อยู่ที่ไหน ?” คำถามของข้าพเจ้าได้รับคำตอบเป็นเพียงดัชนีภาพ

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงท้วงว่า “แต่ที่แท้นั้น ภิกษุที่บรรลุนั้น ก็มีอยู่ในวิหารนี้มีไม้หรือ ?”

“ถูกแล้ว” มีอยู่หนึ่ง

หลังจากนั้น ข้าพเจ้าได้ขอพบในที่ประชุมใหญ่พร้อมทั้งท่านครูบา และได้เล่าถึงการสนทนาเมื่อตะกี้หยก ๆ แก่ท่าน

“เป๋ย สุ่ย !” ท่านร้องขึ้นดัง ๆ

“ขอรับ !” ข้าพเจ้าขานรับด้วยความเคารพ

“เธออยู่ที่ไหน ?”

เมื่อได้เห็นว่าไม่มีคำตอบใด ๆ ที่อาจตอบแก่คำถามเช่นนั้นได้ ข้าพเจ้าก็ได้ขอร้องให้ท่านครูบาของเรา กลับเข้าไปในโรง แสดงธรรมและแสดงธรรมต่อไป